

Uchwała Nr XXXIX/793/14
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 26 sierpnia 2014 r.

w sprawie przyjęcia złożonego przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Raportu okresowego nr XIII z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020. Stan na koniec 2012 r.”

Na podstawie art. 18 pkt 16 w zw. z pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2013 r., poz. 596 j.t.) oraz § 35 ust. 3 i ust. 4 Regulaminu Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjętego w dniu 4 lutego 1999 r. uchwałą Nr III/21/99 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z późn. zm. uchwała się, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się złożony przez Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Raport okresowy nr XIII z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020. Stan na koniec 2012 r.”, w brzmieniu jak w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Sejmiku Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Julian Osiecki

Strategia

Raport okresowy nr XIII

z realizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020

Stan na koniec 2012 r.

www.wrota.warmia.mazury.pl

Spis treści

Wstęp	1
I. Najważniejsze wydarzenia 2012 roku	1
II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych	8
1. Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy	8
2. Cel strategiczny – Wzrost konkurencyjności gospodarki	14
3. Cel strategiczny – Wzrost aktywności społecznej	17
4. Cel strategiczny – Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych	19
III. Synteza realizacji Strategii	21
IV. Realizacja celów operacyjnych Strategii	27
Priorytet 1. Konkurencyjna gospodarka	27
Cel 1.1. Wzrost konkurencyjności firm	27
Cel 1.2. Wzrost liczby miejsc pracy	30
Cel 1.3. Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych	30
Cel 1.4. Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości	34
Cel 1.5. Wzrost potencjału turystycznego	36
Cel 1.6. Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa	39
Cel 1.7. Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu	40
Cel 1.8. Tworzenie społeczeństwa informacyjnego	42
Cel 1.9. Doskonalenie administracji	46
Priorytet 2. Otwarte społeczeństwo	48
Cel 2.1. Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy	48
Cel 2.2. Różnorodna i dostępna edukacja	50
Cel 2.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	52
Cel 2.4. Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych	54
Cel 2.5. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego	57
Cel 2.6. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu	59
Cel 2.7. Wzrost dostępności mieszkań	62
Cel 2.8. Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej	64
Cel 2.9. Poprawa jakości i ochrona środowiska	66
Priorytet 3. Nowoczesne sieci	69
Cel 3.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności ...	69
Cel 3.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii	72
Cel 3.3. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej	74
Cel 3.4. Monitoring środowiska	76
V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji	77
VI. Wnioski z realizacji Strategii	85
Wykaz skrótów	92
Spis tabel, wykresów i map	94
Wykaz ważniejszych źródeł wykorzystanych przy opracowaniu Raportu	95

**Jednostki odpowiedzialne za opracowanie raportów cząstkowych
z celów strategicznych i operacyjnych**

Cel główny i cele strategiczne – Departament Polityki Regionalnej

Priorytet 1 – koordynator: Departament Polityki Regionalnej

Cele operacyjne:

- 1.1 – Departament Polityki Regionalnej
we współpracy z Warmińsko-Mazurską Agencją Rozwoju Regionalnego S.A.
- 1.2 – Wojewódzki Urząd Pracy
- 1.3 – Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
- 1.4 – Departament Polityki Jakości we współpracy z Departamentem Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa
- 1.5 – Departament Turystyki we współpracy z Departamentem Kultury i Edukacji
- 1.6 – Departament Polityki Regionalnej we współpracy z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej i Departamentem Zdrowia
- 1.7 – Departament Polityki Regionalnej
we współpracy z Warmińsko-Mazurską Agencją Rozwoju Regionalnego S.A.
- 1.8 – Departament Społeczeństwa Informacyjnego
- 1.9 – Departament Polityki Jakości

Priorytet 2 – koordynator: Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

Cele operacyjne:

- 2.1 – Departament Kultury i Edukacji we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Pracy
- 2.2 – Departament Kultury i Edukacji we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Pracy
- 2.3 – Biuro ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi
- 2.4 – Departament Zdrowia
- 2.5 – Biuro ds. Obronnych i Bezpieczeństwa Publicznego
- 2.6 – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
- 2.7 – Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego
- 2.8 – Departament Sportu
- 2.9 – Departament Ochrony Środowiska

Priorytet 3 – koordynator: Departament Infrastruktury i Geodezji

Cele operacyjne:

- 3.1 – Departament Infrastruktury i Geodezji
- 3.2 – Departament Infrastruktury i Geodezji
- 3.3 – Departament Współpracy Międzynarodowej
- 3.4 – Departament Ochrony Środowiska

Koordynator opracowania Raportu – Departament Polityki Regionalnej

Wstęp

Proces monitorowania *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020* jest ważnym elementem systemu jej realizacji. W ramach monitoringu *Strategii* gromadzone są informacje o regionie i działalności poszczególnych podmiotów i instytucji, przyczyniające się do realizacji celów strategicznych. Zebrane informacje prezentowane są w raportach okresowych, które stanowią podstawę do dyskusji nad kierunkiem przyszłych działań rozwojowych, jak również są elementem promocji regionu. Prezentowany raport jest siódmą edycją rezultatów monitorowania zaktualizowanej w 2005 r. *Strategii* i dwunastą od początku realizacji bazowego dokumentu z 2000 r.

Rozdział I *Najważniejsze wydarzenia 2012 r.* zawiera syntetyczny przegląd najważniejszych wydarzeń, które, z uwagi na dwuletnie opóźnienie w opracowywaniu dokumentu¹, ułatwią czytelnikowi umieszczenie informacji przedstawionych w kolejnych rozdziałach w odpowiednim kontekście historycznym.

Rozdział II *Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych* zawiera przegląd trendów w kształtowaniu się wskaźników opisujących cel główny i cele strategiczne w horyzoncie 1999-2012. W rozdziale zaprezentowano pozycję regionu na tle kraju i Unii Europejskiej w odniesieniu do podstawowych mierników sytuacji ekonomicznej, społecznej i powiązań sieciowych.

Kolejne rozdziały zawierają informacje na temat działań podejmowanych w województwie w 2012 r., przyczyniających się do osiągnięcia celów *Strategii*.

Rozdział IV *Realizacja celów operacyjnych Strategii* przedstawia projekty i inicjatywy podejmowane w regionie w podziale na poszczególne cele operacyjne, natomiast rozdział III *Synteza realizacji Strategii* jest próbą podsumowania działań.

Zdecydowana większość danych zaprezentowanych w tych rozdziałach to informacje jednostek zaangażowanych w system monitorowania², uzupełnionych danymi zbieranymi przez jednostki samorządu terytorialnego, uczelnie, instytucje i organizacje oraz inne podmioty w województwie. Jest to zasadnicza część raportu służąca ocenie działań rozwojowych i formułowaniu wskazówek dotyczących przyszłości, które zawarte są w rozdziałach podsumowujących: V. *Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji w 2012 roku* oraz VI. *Wnioski z realizacji Strategii*.

Raport po raz szósty opracowano z wykorzystaniem narzędzia udoskonalającego system monitorowania pn. *SMS dla Warmii i Mazur – System Monitoringu Strategii*³. W raporcie wykorzystano ponadto wyniki badań i analiz dotyczących rozwoju społeczno-gospodarczego kraju i województwa warmińsko-mazurskiego oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego, Urzędu Statystycznego w Olsztynie i Eurostatu.

¹ Zgodnie z zasadami monitoringu *Strategii*, raporty z jej realizacji opracowywane są w drugim roku po roku sprawozdawczym, z uwagi na dostępność danych statystyki publicznej.

² Wykaz jednostek znajduje się na stronie nr 1 niniejszego Raportu.

³ Narzędzie dostępne jest na stronie Wrota Warmii i Mazur pod adresem <http://sms.warmia.mazury.pl>, natomiast informacje na temat monitorowania *Strategii* znajdują się pod adresem <http://wrota.warmia.mazury.pl/Strategia-rozwoju/Monitoring-i-ewaluacja-strategii/>.

I. Najważniejsze wydarzenia 2012 roku

Rok 2012 zarówno w Polsce jak i na świecie obfitował w wiele wydarzeń z rozmaitych dziedzin. Według Centrum Badań Opinii Społecznej, za najistotniejsze wydarzenie 2012 r. w naszym kraju niemal dwie piąte badanych (38%) uznało mistrzostwa Europy w piłce nożnej rozegrane w Polsce i na Ukrainie. Otwarcie mistrzostw nastąpiło 8 czerwca i zostało rozpoczęte meczem na Stadionie Narodowym w Warszawie. W sumie na ośmiu stadionach rozegrano 31 meczy a tytuł Mistrza Europy utrzymała Hiszpania. Ankietowani nie mieli na myśli wyłącznie sportowego wymiaru rozgrywek, ale cały długotrwały proces przygotowań, budowy stadionów, dróg, lotnisk, którego turniej piłkarski był zwieńczeniem. Faktem związanym z organizacją Euro 2012 jest także postęp w rozwoju infrastruktury drogowej wymieniany jako ważny przez 2% badanych. Za wydarzenie roku 3% Polaków uznało problemy ekonomiczne – odczuwany kryzys gospodarczy, a także szereg problemów natury społecznej takich jak rosnące bezrobocie, kryzys publicznej służby zdrowia, liczne protesty społeczne i podniesienie wieku emerytalnego.

W wymiarze międzynarodowym za najważniejsze wydarzenie 2012 r. uznano wybory prezydenckie w USA i reelekcję Baraka Obamy – amerykańskie wybory w tym kontekście wymieniło 16% ankietowanych. Na drugim miejscu znalazła się sprawa kryzysu finansowego i gospodarczego ze szczególnym wskazaniem na kraje UE – kryzys w strefie euro, zła sytuacja w Grecji i Hiszpanii, a także podjęcie działań antykryzysowych i polityka finansowa UE (6%). Na kolejnych miejscach znalazły się wielkie imprezy sportowe – Igrzyska Olimpijskie w Londynie oraz Euro 2012 (po 3% wskazań). Za ważną i mającą znaczenie dla całego świata badani uznali kolejną fazę konfliktu izraelsko-palestyńskiego (3%), a także wydarzenia tzw. arabskiej wiosny (2%) i wojnę domową w Syrii (1%). Ponad połowa ankietowanych (51%) nie potrafiła wskazać żadnego wydarzenia na świecie, które byłoby szczególnie ważne w 2012 r., a 9% uznało, że nic ważnego nie wydarzyło się w ciągu ostatnich 12 miesięcy⁴.

Rok 2012 był kolejnym rokiem spowolnienia gospodarczego po szybkiej odbudowie podstawowych wskaźników wzrostu w 2010 r. Globalny Produkt Krajowy Brutto zwiększył się o 3,2%, ale jego tempo wzrostu było niższe niż w poprzednich latach (w 2011 r. 4% i w 2010 r. 5,3%). Ponowne wyhamowanie koniunktury pokazało, z jednej strony, iż zakłócenia gospodarcze, które były podstawą kryzysu z lat 2008-2009 nie zostały w pełni usunięte i wciąż oddziałują na szereg gospodarek, z drugiej strony było ono wynikiem napięć, jakie pojawiły się w sferze finansów publicznych. Kryzys zadłużeniowy w strefie euro, stwarzający zagrożenia dla funkcjonowania wspólnej waluty i przekładający się na tempo wzrostu gospodarczego w całej Unii Europejskiej, zaważył na skali spowolnienia wzrostu gospodarczego w wielu regionach świata, w tym w szczególności w krajach, dla których rynki europejskie są głównymi partnerami handlowymi. Wskazane zakłócenia miały również swoje przełożenie na handel międzynarodowy⁵. Wyniki osiągnięte w 2012 r. potwierdziły obserwowaną w ostatnich latach prawidłowość, że podtrzymanie trendu rozwojowego w gospodarce światowej możliwe było dzięki szybszemu rozwojowi krajów rozwijających się. PKB w krajach

⁴ Rok pod znakiem Euro – wydarzenie roku 2012 w Polsce i na świecie. Komunikat badań, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, grudzień 2012.

⁵ Silne globalne powiązania produkcji powodują wysoką jego wrażliwość na wahania koniunktury, co przekłada się na głębsze wahania światowych obrotów niż PKB. O ile tempo wzrostu PKB w 2012 roku obniżyło się o 0,8 pkt. proc., to wzrost wolumenu światowego handlu towarami i usługami spowolnił do 2,5%, czyli był o 3,5 pkt. proc. niższy niż rok wcześniej. Szczególnie dotkliwy spadek aktywności importowej dotyczył krajów rozwiniętych, których wolumen importu wzrósł w 2012 r. jedynie o 1% w porównaniu z 4,7% wzrostem w roku 2011. Nie było to bez wpływu na sytuację i tempo wzrostu gospodarczego krajów, takich jak Chiny, dla których eksport, w tym w szczególności na rynki krajów rozwiniętych stanowi tradycyjnie istotny czynnik warunkujący rozwój gospodarczy. Po stronie eksportu krajów rozwiniętych gospodarczo, spadek był podobny (z 5,6% w roku 2011 do 1,9% w 2012r.).

rozwinętych wzrósł bowiem jedynie o 1,2% (w roku 2011 o 1,6%), podczas gdy w państwach rozwijających się wyhamowanie wzrostu w 2011 r. było łagodniejsze – z poziomu 6,4% do 5,1%. Po okresie globalnej recesji, w latach 2010-2012 Unia Europejska musiała stawić czoła kolejnym wyzwaniom zagrażającym jej stabilności gospodarczej. Głównym problemem stała się kwestia nierównowagi finansów publicznych. Kłopoty ze zrównoważeniem krajowych budżetów, które dotyczyły głównie krajów strefy euro, stanowiły w 2012 r. największe zagrożenie dla stabilności globalnego wzrostu gospodarczego⁶. W tym otoczeniu gospodarczym Polska jako jedno z niewielu państw członkowskich stale generowała dodatnie tempo wzrostu gospodarczego⁷.

Rok 2012 został ogłoszony przez Parlament Europejski i Radę Unii Europejskiej Europejskim Rokiem Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej, co stworzyło okazję, by uświadomić sobie, że w Europie żyje się dziś dłużej a starzejące się społeczeństwo stanowi nowe wyzwanie. Rok 2012 w Polsce został ogłoszony rokiem Janusza Korczaka, ks. Piotra Skargi oraz Józefa Ignacego Krasickiego. Prezydencję w UE w pierwszej połowie roku pełniła Dania, natomiast w drugiej połowie Cypr.

Wśród najważniejszych aktów prawnych podpisanych w 2012 r. znalazła się ACTA, czyli międzynarodowa umowa handlowa dotycząca zwalczania obrotu towarami podrabianymi podpisana przez Polskę 26.01.2012 r.⁸. Z początkiem kwietnia weszła w życie Europejska Inicjatywa Obywatelska będąca instrumentem pozwalającym na składanie masowych petycji do Komisji Europejskiej. Celem Inicjatywy było zwiększenie demokracji Unii Europejskiej. W maju Sejm uchwalił reformę emerytalną, która wydłużyła i stopniowo zrównuje wiek emerytalny zarówno kobiet jak i mężczyzn do 67 lat⁹.

W 2012 r. w województwie warmińsko-mazurskim wyczerpano wszystkie środki z RPO WiM 2007-2013 na inwestycje w rewitalizację, infrastrukturę społeczną, turystykę i informatykę. Wartość dofinansowania w tych inwestycjach wyniosła 3,4 mld zł, a podpisanych umów – 6,5 mld zł. W 2012 r. beneficjentom wypłacono ponad 650 mln zł z RPO WiM 2007-2013. Poza wymienionymi obszarami w dalszym ciągu realizowane były inwestycje w osiach priorytetowych programu dotyczących przedsiębiorczości, transportu, czy środowiska przyrodniczego. W kwestii wdrażania PO KL 2007-2013, można stwierdzić, że realizacja Programu przez województwo warmińsko-mazurskie odbyła się najlepiej w całej Unii Europejskiej, co potwierdził audyt Komisji Europejskiej. W samym 2012 r. podpisano blisko 400 umów na kwotę ponad 272 mln zł. Kwota zakontraktowanych środków od początku realizacji Programu do 2012 r. wyniosła już 1,24 mld zł, co stanowiło 77% dostępnej alokacji na lata 2007-2013. W 2012 r. ponad 5 tys. osób zakończyło udział w projektach zwiększających szanse na znalezienie zatrudnienia i blisko połowa z nich podjęła pracę. Ponad 6 tysięcy klientów instytucji pomocy społecznej w 2012 r. zakończyło udział w projektach dotyczących aktywnej integracji, dodatkowo 6 tysięcy pracujących osób dorosłych zakończyło udział w projektach szkoleniowych dostosowujących ich kwalifikacje do potrzeb zmieniającej się gospodarki¹⁰.

Sprawnie odbywała się również realizacja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 (PROW 2007-2013). Do grudnia 2012 r. w ramach działania *Odnowa i rozwój wsi* podpisano niemal

⁶ Najnowsze odczyty podstawowych wskaźników makroekonomicznych wskazują na utrzymywanie się bardzo umiarkowanych nastrojów zarówno w strefie euro, jak i w całej Unii Europejskiej.

⁷ Polska 2013. Raport o stanie gospodarki. Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, s.27-28, 47.

⁸ Istotą porozumienia było ustalenie standardów walki z naruszeniami własności intelektualnej a przedmiotem stały się kwestie obrotu podrabianymi towarami, handlu lekami generycznymi a także kwestie dotyczące dzieł chronionych prawnie, rozpowszechnianych nielegalnie przez Internet.

⁹ Ustawa emerytalna została podpisana przez Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego 1 czerwca 2012 r.

¹⁰ http://wrota.warmia.mazury.pl/archiwum/index.php?option=com_content&task=view&id=14415&Itemid=343 [dostęp 5.05.2014].

350 umów na kwotę blisko 100 mln zł, co stanowiło ponad 99% alokacji na lata 2007-2013. Były to środki na infrastrukturę sportową i place zabaw, chodniki, oświetlenie, ścieżki rowerowe, modernizacje świetlic, czy bibliotek. Jeszcze więcej środków przeznaczono na działanie *Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej*. Ponad 200 mln wsparcia rozwiązało problemy wielu małych gmin w zakresie gospodarki wodnej i ściekowej. Udało się stworzyć infrastrukturę zbioru, segregacji i wywozu odpadów oraz wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych. Ze środków tych skorzystało ponad 99% gmin w województwie warmińsko-mazurskim.

Do użytku w 2012 r. oddano nową część szpitala dziecięcego w Olsztynie, jednakże to nie jedyna inwestycja w służbę zdrowia w regionie. Rozbudowane zostały także szpitale wojewódzkie w Olsztynie i w Elblągu, szpital psychiatryczny w Węgorzewie i szpital rehabilitacyjny dla dzieci w Ameryce. Jednocześnie były realizowane duże projekty informatyczne i elektroniczne, usprawniające obsługę pacjentów. Rozbudowano także infrastrukturę sportową. Do użytku oddane zostały m.in. Aquasfera w Olsztynie oraz wiele innych, nowoczesnych basenów w licznych miastach powiatowych, boiska (w samym 2012 r. wybudowano 14 Orlików¹¹), obiekty lekkoatletyczne, czy też ekomariny.

W Ostródzie powstało największe i najnowocześniejsze centrum targowo-konferencyjne na Warmii i Mazurach oraz jedno z ważniejszych w kraju. Inwestycję dofinansowano z EFRR w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013 (PO RPW 2007-2013)¹². Centrum targowo-konferencyjne ciągle się rozwija. 31 października 2012 r. podpisano umowę o dofinansowanie drugiego etapu rozbudowy obiektu (zwiększenie powierzchni obiektu i powstanie nowej hali o powierzchni ponad 26 tys. m²).

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (UWM) w Olsztynie otworzył w 2012 r. Centrum Akwakultury i Inżynierii Ekologicznej w Kortowie. Nowoczesny obiekt mieści m.in. unikatowe laboratoria do badań nad organizmami wodnymi. Jego budowę i zakup wyposażenia sfinansowano ze środków EFRR w ramach PO RPW 2007-2013. Nowoczesne centrum przeznaczone jest dla Wydziału Ochrony Środowiska i Rybactwa UWM. Inwestycja została zrealizowana w ramach projektu *BIO Rozbudowa, modernizacja i wyposażenie zespołu laboratoriów edukacyjno-badawczych technologii, jakości i bezpieczeństwa zdrowotnego Żywności* – wieloczęściowej inwestycji w wydziały przyrodnicze Uniwersytetu, na którą uczelnia pozyskała dofinansowanie ze środków unijnych¹³.

Kolejną zrealizowaną przez UWM inwestycją był kompleks gmachów uniwersyteckich, który ma służyć Wydziałowi Nauk Technicznych, a w szczególności studentom budownictwa. Znajduje się w nim aula i sześć nowych laboratoriów ze specjalistyczną aparaturą. Inwestycja, współfinansowana była z PO RPW 2007-2013 i kosztowała 24,7 mln zł¹⁴. Pierwszy z nich, projekt TECHNO, był dofinansowany kwotą ponad 96 mln zł, co czyni go jednym z największych projektów akademickich w programie. Ponadto otwarto główny budynek Wydziału Nauk Technicznych, którego budowę realizowano również przy współfinansowaniu środków EFRR w ramach PO RPW 2007-2013. Gmach składa się z trzech brył i jest wyposażony w nowoczesną aparaturę przydatną do kształcenia przyszłych inżynierów. Budowa i wyposażenie kosztowały 23 miliony złotych. Cały projekt, jaki został

¹¹ <http://orlik2012.pl/dev.php/o-programie/mapa-statystyczna> [dostęp 5.05.2014].

¹² Otwarcie Areny Ostróda odbyło się 12 września 2012 r., podczas 39 edycji Międzynarodowych Targów Meblowych.

¹³ Projekt BIO to 129 mln zł z Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej. Ponad 27,5 mln zł z tej kwoty zostało przeznaczone na budowę i wyposażenie Centrum Akwakultury i Inżynierii Ekologicznej.

¹⁴ Budynek powstał dzięki dwóm projektom z Programu Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, realizowanym przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski. *Udoskonalenie infrastruktury i wyposażenia laboratoryjnego nauk technicznych i informatycznych i Wyposażenie w sprzęt aparaturowy laboratoriów nauk technicznych*.

zrealizowany przez UWM, był warty prawie 97 mln zł i objął również modernizację Centrum Studiów Bałtyckich w Ełku.

Wśród wydarzeń 2012 r. warto również wymienić otwarcie Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w Siedliskach (powiat ełcki). Projekt pn. *Budowa zakładu unieszkodliwiania odpadów komunalnych wraz ze składowiskiem odpadów w Siedliskach k/Ełku* był pierwszym zakończonym projektem odpadowym w województwie warmińsko-mazurskim, zrealizowanym dzięki wsparciu środków europejskich w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013. Wypracowany w ramach ww. projektu system gospodarki odpadami służy niemal 160 tys. mieszkańców wschodniej części województwa. Pieniądze unijne umożliwiły dzięki temu projektowi osiągnięcie wysokich standardów UE w dziedzinie ochrony środowiska na terenie 12 jednostek samorządu terytorialnego. Inwestycja o wartości blisko 90 mln zł otrzymała wsparcie unijne w kwocie ponad 42 mln zł.

Zgodnie ze *Strategią Rozwoju Sportu w Polsce do roku 2015*, celem działania Ministerstwa Sportu i Turystyki jest zmniejszenie dystansu, jaki w tej dziedzinie dzieli Polskę od krajów europejskich. Duże znaczenie w tej problematyce miała rozbudowa infrastruktury sportowej i propagowanie zdrowego stylu życia. Program *Moje Boisko – Orlik 2012* jest ważnym punktem strategii Rządu odnośnie rozwoju i promocji sportu. W programie do końca 2012 r. w województwie warmińsko-mazurskim wybudowano w sumie 159 Orlików¹⁵.

Ważną inwestycją zakończoną w 2012 r. była budowa ełckiej obwodnicy, która rozpoczęła się w 2004 r. i została podzielona na 5 etapów. W latach 2011-2012 został wybudowany odcinek III i IV, zawierający najwięcej trudnych obiektów inżynierskich: most, wiadukt kolejowy, pięć wiaduktów drogowych oraz przepust zwierząt. Odcinek został oddany do użytku 23 lipca 2012 r. Długość odcinka wyniosła 4,76 km a budowa kosztowała ponad 146 mln zł z czego dofinansowanie wyniosło ponad 113 mln zł. Projekt był współfinansowany ze środków EFRR w ramach PO RPW 2007-2013¹⁶.

Już po raz piąty zorganizowano konkurs *Polska Pięknieje – 7 Cudów Funduszy Europejskich* przez ministerstwo ds. rozwoju regionalnego. Jego celem było wyłonienie i nagrodzenie najlepszych przedsięwzięć dotyczących rozwoju turystyki, infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, zagospodarowania przestrzeni publicznej oraz rewitalizacji, współfinansowanych z funduszy europejskich. W opisywanym roku w kategorii *zabytek* nagrodę uzyskał projekt rewitalizacji Sanktuarium w Św. Lipce. Dotacja pochodziła z Mechanizmu Finansowego EOG oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego (NMF) i wyniosła około 8,3 mln zł. Całkowita wartość projektu to około 9,7 mln zł. Sanktuarium jest obiektem zaliczanym do najwspanialszych okazów późnego baroku w Polsce, wpisanym do rejestru zabytków¹⁷.

Po renegocjacjach, w styczniu 2012 r. Komisja Europejska zatwierdziła zgodę na zmianę RPO WiM 2007-2013. Zmiany zostały dokonane w wyniku realizacji procesu przeglądu, a przyczyną ich wprowadzenia były wnioski, jakie wynikły w drodze okresowej oceny realizacji Programu. Ponadto przyczyną zmian było przyjęcie dodatkowych środków EFRR pochodzących z Krajowej Rezerwy Wykonania i Dostosowania Technicznego (KRW/DT). Wsparcie unijne dla RPO WiM 2007-2013 wzrosło o 34 mln EUR, w tym 9,4 mln EUR w ramach DT oraz 24,6 mln EUR w ramach KRW. W

¹⁵ <http://orlik2012.pl/dev.php/programme-description> [dostęp 5.05.2014].

¹⁶ http://www.mir.gov.pl/aktualnosci/fundusze_europejskie_2007_2013/Strony/obwodnica_elku_juz_otwarta_25072012.aspx [dostęp 5.05.2014].

¹⁷ <http://mazurycudnatury.org/pl/7-cudow-funduszy-europejskich/project/qinacy-zabytek-ratowanie-sanktuarium-w-swietej-lipce-edycja-2012.html> [dostęp 5.05.2014].

zakresie zmian przedmiotowych należy wskazać: aktualizację planu finansowego RPO WiM 2007-2013 o dodatkową alokację środków EFRR pochodzących z KRW oraz DT, modyfikację wskaźników realizacji RPO WiM 2007-2013 w zakresie ich adekwatności, mierzalności, wartości docelowych, z uwzględnieniem alokacji środków oraz wprowadzenie zmian technicznych¹⁸. Województwo warmińsko-mazurskie wygrało też w rankingu regionów wdrażających Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013 (PO KL 2007-2013) i otrzymało dodatkowe środki z KRW do podziału pomiędzy instytucje realizujące ten program, w sumie 60 mln euro¹⁹. W 2012 r. w regionie przeprowadzono proces aktualizacji *Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do roku 2020* polegający na dostosowaniu wizji i celów rozwojowych województwa do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz uwarunkowań europejskich i krajowych. W listopadzie Pan Jacek Protas – Marszałek Województwa Warmińsko-Mazurskiego, z rąk Pana Bronisława Komorowskiego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej odebrał akt powołania do Kapituły Nagrody Obywatelskiej Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.²⁰ Kapituła Warmińsko-Mazurskiego Klubu Biznesu wyróżniła Panią Elżbietę Bieńkowską ówczesną Minister Rozwoju Regionalnego tytułem *Honorowa Osobowość Roku Warmii i Mazur* za 2011 r. Nagroda została przyznana za wykorzystywanie funduszy unijnych, które skutecznie przyczyniają się do ciągłego rozwoju gospodarczego Polski, w tym także naszego regionu.

Wśród konferencji jakie odbyły się w 2012 r. warto wymienić: dyskusje o działaniach klastrów Warmii i Mazur, konferencję *Mały ruch graniczny – szanse i zagrożenia* w Kętrzynie, konferencję w ramach Dni Warmii i Mazur w Obwodzie Kaliningradzkim ws. wymiany handlowej, konferencję *Port lotniczy w Szymanach – uwarunkowania środowiskowe*, na której omówiony został wpływ inwestycji na przyrodę oraz koncepcja modernizacji lotniska.

Wśród wydarzeń sportowych należy wymienić turniej piłki siatkowej w Starych Jabłonkach, rajd samochodowy w Mikołajkach. W 2012 r. wzbogacono ofertę dużych, międzynarodowych imprez o Senior Games. Impreza odniosła sukces i postanowiono, że organizacja zawodów będzie odbywać się co dwa lata. O medale i prestiż rywalizowały osoby z pokolenia 45+. Zawody *Warmia Mazury Senior Games 2012* odbyły się w Olsztynie, Iławie, Lidzbarku Warmińskim, Orniecie oraz Naterkach. Wszyscy chętni mogli sprawdzić swoje umiejętności i współzawodniczyć w lekkiej atletyce, badmintonie, żeglarstwie, pływaniu, siatkówce plażowej, tenisie stołowym, piłce nożnej, siatkówce, brydżu sportowym, tenisie oraz golfie. Rywalizacja toczyła się na najnowocześniejszych obiektach sportowych w naszym województwie. Honorowy patronat na imprezą objął Pan Bronisław Komorowski, Prezydent RP²¹.

Rozpoczęto realizację budowy tras rowerowych w Polsce Wschodniej. W pięciu województwach ma powstać blisko dwa tysiące oznakowanych tras rowerowych, z czego na Warmii i Mazurach zostanie wytyczonych 420 km nowych szlaków za ponad 80 mln zł. Po sukcesie promocji turystycznej, która nadal przynosi efekty czyli kampanii Mazury Cud Natury, rozpoczęto akcję promocji gospodarczej, w celu zachęcenia do inwestowania na Warmii i Mazurach kapitału zagranicznego. W tym zakresie w 2012 r. odbyły się trzy duże wydarzenia, które składały się na cykl konferencji w ramach projektu pn. *Spójny system obsługi inwestora na Warmii i Mazurach – profesjonalne oddziaływanie promocji gospodarczej*. Podczas cyklu zaprezentowano największe inwestycyjne zalety regionu. Organizacja

¹⁸ http://rpo.warmia.mazury.pl/?page=aktualnosc&aktualnosc_id=888 [dostęp 5.05.2014].

¹⁹ http://praca.gazetaprawna.pl/wywiady/480129,dodatkowe_pieniadze_z_unii_europejskiej_dla_warmińsko_mazurskieqo.html [dostęp 5.05.2014].

²⁰ Prezydent Rzeczypospolitej Polski Bronisław Komorowski ustanowił Nagrodę Obywatelską 28 maja 2012 roku, aby wyróżnić wybitne, nowatorskie i efektywne działania obywatelskie na rzecz dobra wspólnego.

²¹ <http://mazurycudnatury.org/pl/blog/news/aktywni-seniorzy-na-start-rusza-warmia-mazury-senior-games-2012.html> [dostęp 5.05.2014].

spotkań została dofinansowana ze środków EFRR. Pierwsza konferencja odbyła się 26 października 2012 r. w Olsztynie, kolejna – 8 listopada w Wiedniu natomiast ostatnia odbyła się 22 listopada w Warszawie²².

Województwo warmińsko-mazurskie jako pierwsze w kraju opracowało regionalny plan gospodarki odpadami., Dzięki temu rozpoczęto porządkowanie gospodarki śmieciowej w regionie,^{23,24}. Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2011-2016 wyznacza dla regionu cele i kierunki działań w obszarze gospodarki odpadami, nakreśla planowany system gospodarki odpadami, harmonogram i źródła finansowania realizacji zadań. W dokumencie określono także podział województwa na 5 regionów gospodarki odpadami komunalnymi i przedstawiono wykaz regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych²⁵.

Od 27 lipca na drogowych i kolejowych przejściach granicznych z Obwodem Kaliningradzkim mieszkańcy części województw warmińsko-mazurskiego i pomorskiego mogą przekraczać granicę na podstawie pozwoleń w ramach małego ruchu granicznego, o co nasze województwo zabiegało od dawna. Z ułatwień w przekraczaniu polsko-rosyjskiej granicy mogą korzystać m.in. mieszkańcy miast: Elbląga i Olsztyna oraz powiatów: elbląskiego, braniewskiego, lidzbarskiego, bartoszyckiego, olsztyńskiego, kętrzyńskiego, mrągowskiego, węgorzewskiego, giżyckiego, gołdapskiego i oleckiego. Strefa przygraniczna na terenie województwa pomorskiego obejmuje m.in. miasta Gdańsk, Gdynia i Sopot oraz powiaty: gdański, nowodworski, malborski i pucki. Po stronie rosyjskiej mały ruch graniczny obowiązuje w całym Obwodzie Kaliningradzkim. Wiązano z tym wydarzeniem duże nadzieje, wynikające przede wszystkim z przewidywanego zwiększenia ruchu turystycznego i ożywienia gospodarczego. W tym kierunku wspólnie z obwodem kaliningradzkim zorganizowano kilka dużych przedsięwzięć, m.in. Forum Gospodarcze Rynków Bałtyckich i Wschodnich w Rynie czy Polsko-Rosyjskiego Forum Turystyki w Lidzbarku Warmińskim.

W sierpniu podpisano umowę o współpracy z Żupanią Splicko-Dalmatyńską, choć pierwsze kontakty z Chorwacją nawiązane zostały już w 2011 r. Był to wyraz wsparcia starań Chorwacji o przystąpienie do Unii Europejskiej.

²² <http://invest.warmia.mazury.pl/pl/aktualnosci/77-aktualnosci/474-promocja-gospodarki-warmii-i-mazur-w-wiedniu> [dostęp 5.05.2014].

²³ Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach samorządy lokalne nie mogą poprzestać na usypywaniu hałd na wysypisku. Muszą podjąć działania, by odpady były przetwarzane. Uchwalony przez sejmik wojewódzki plan gospodarki odpadami podzielił województwo na pięć obszarów, z których każdy sam będzie odpowiedzialny za organizację odbioru i utylizację oraz za składowanie odpadów. Są to: okręg północny - obejmujący m.in. Elbląg i Braniewo, okręg zachodni z miastami Działdowo, Ostróda, Iława i Nowe Miasto Lubawskie, okręg centralny z Olsztynem, okręg północno-wschodni z Kętrzynem i Giżyckiem oraz wschodni - obejmujący Etk i okolice. W każdym z tych obszarów wyznaczono zakłady, które będą odbierać śmieci oraz wskazano składowiska rezerwowe, które będą uruchamiane na wypadek awarii zakładów podstawowych. Zgodnie z planem, w każdym regionie gospodarki odpadami ma funkcjonować zakład odbioru i segregacji oraz utylizacji odpadów.

²⁴ Serwis samorządowy PAP. 21.06.2012. Spóźnione województwa.

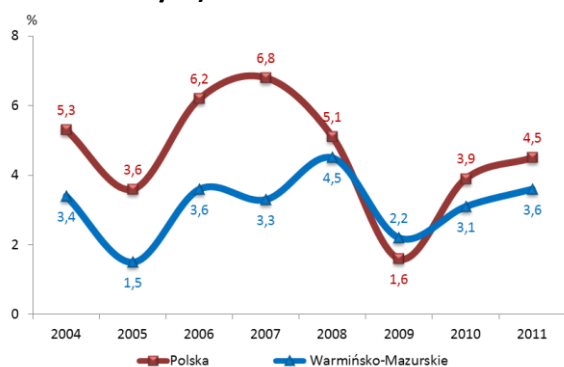
²⁵ http://www.wfosiqw.olsztyn.pl/index.php?type=aktualnosci&art_id=57&full=1261&sp=1 [dostęp 5.05.2014].

II. Analiza wskaźnikowa realizacji Strategii w kontekście celu głównego i celów strategicznych

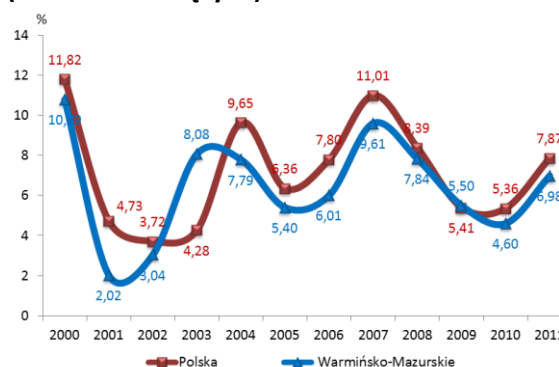
1. Cel główny – Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy

W 2011 r. polska gospodarka rozwijała się w dość wysokim, biorąc pod uwagę niekorzystne uwarunkowania zewnętrzne, tempie 4,5%, wyższym niż w 2010 r. (3,9%). Niestety Polska nie uzyskała założonego na 2011 r. w Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 tempa wzrostu Produktu Krajowego Brutto (PKB) na poziomie 5,2%. W UE-28 nastąpiło w tym czasie spowolnienie tempa wzrostu z 2,0% w 2010 r. do 1,6% w 2011 r.²⁶. Do grupy krajów o relatywnie wysokim wzroście gospodarczym w 2011 r. należały, obok Polski: Estonia, Litwa oraz Łotwa. Przyrost PKB nominalnego (w cenach bieżących) w Polsce był wyższy w 2011 r. – 7,87% wobec 5,36% w 2010 r. Podobną sytuację można było zaobserwować w regionie – w 2011 r. przyrost PKB nominalnego w województwie był wyższy niż w 2010 r. i wyniósł 6,98% wobec 4,60%, co uplasowało region na 10. miejscu w kraju. Analizując przyrost PKB realnego (w cenach stałych) zauważyć można, że zarówno średnio w Polsce jak i w województwie przyrost tego PKB w 2011 r. był wyższy niż w 2010 r. (Polska 4,5% wobec 3,9% w roku 2010; województwo 3,6% wobec 3,1% w roku 2010). Taki wynik uplasował region na 11. miejscu w kraju. Warto jednak zwrócić uwagę, że zarówno w przypadku przyrostu PKB realnego jak i nominalnego jest on niższy w województwie niż średnio w kraju, tak jak w 2010 r..

Wykres nr 1
Przyrosty PKB realnego
(w cenach stałych)

Wykres nr 2
Przyrosty PKB nominalnego
(w cenach bieżących)

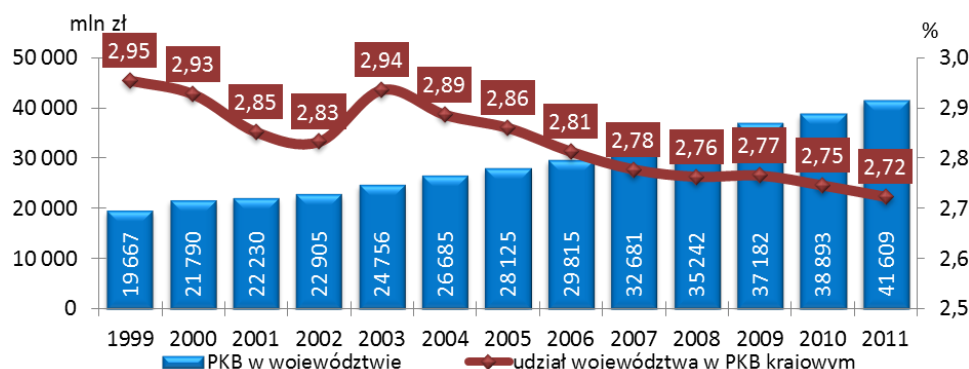
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Zgodnie z zapisami *Strategii rozwoju województwa*, spójność ekonomiczna województwa z zamożniejszymi regionami jest możliwa do osiągnięcia przy wzroście gospodarczym zapewniającym utrzymanie udziału w krajowym PKB na poziomie minimum 3% oraz poprzez zmniejszanie dystansu wobec średniego poziomu PKB per capita krajowego i europejskiego. Wytworzone w województwie 41,6 mld zł w 2011 r. stanowiło 2,72% wolumenu krajowego PKB (1,5 bln zł). Warmińsko-mazurskie utrzymało 12. lokatę w kraju pod względem wielkości PKB (przed świętokrzyskim, podlaskim, lubuskim i opolskim). Stale najwyższy poziom PKB wypracowany był w województwie mazowieckim – 341,7 mld zł (22,4% wartości krajowej) oraz śląskim – 198,3 mld zł (13,0% wartości krajowej).

²⁶ W 2011 r. wzrost gospodarczy zanotowały wszystkie kraje UE-28 z wyjątkiem Grecji i Portugalii.

Wykres nr 3

PKB w województwie i jego udział w kraju (w cenach bieżących)

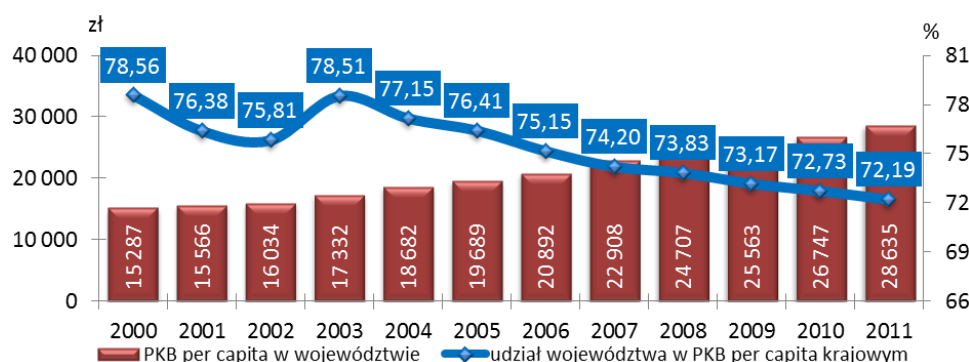

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

PKB przeliczony na 1 mieszkańca wyniósł w 2011 r. 28,6 tys. zł, co uplasowało region na 13. miejscu w kraju (analogicznie jak rok wcześniej). Stosunek wartości wojewódzkiej do krajowej wyniósł 72,2%. Przyrost realnej wartości tego wskaźnika w województwie wyniósł 3,6%, wobec 3,1% w 2010 r. (w kraju odpowiednio – 4,5% wobec 3,8%). Przyrost PKB per capita w ujęciu nominalnym (w cenach bieżących) wyniósł natomiast 7,06% i był wyższy niż rok wcześniej (4,63%), podobnie jak w kraju (7,85% wobec 5,27% w 2010 r.). Dynamika wskaźnika w ujęciu nominalnym uplasowała warmińsko-mazurskie na 10. miejscu w kraju, w a ujęciu realnym – na miejscu 11. Niższy niż na Warmii i Mazurach poziom rozwoju mierzony wielkością PKB nominalnego na 1 mieszkańca w 2011 r. zanotowano w województwie podlaskim (28,5 tys. zł – 71,8% średniej dla kraju), lubelskim (26,9 tys. zł – 67,9% średniej) i podkarpackim (26,8 tys. zł – 67,6% średniej). Najwyższy poziom PKB na 1 mieszkańca w cenach bieżących jest stale notowany w województwie mazowieckim (64,8 tys. zł, co stanowi 163,3% średniej wartości dla kraju).

Wykres nr 4

PKB per capita w województwie wobec wartości dla kraju (w cenach bieżących)

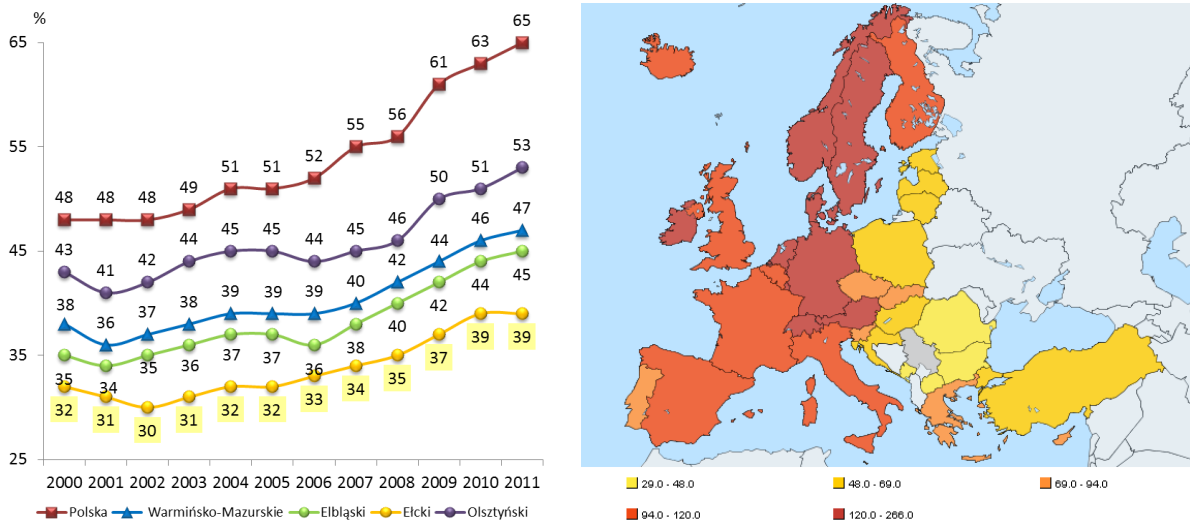

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Województwo zanotowało natomiast wzrost udziału w średniej wartości PKB per capita obliczanej dla krajów UE-28 wg parytetu siły nabywczej waluty (do 47%). Stale najszybciej bogacącym się województwem jest mazowieckie, które w 2011 r. po raz drugi przekroczyło średnią unijną (o 7 pkt %), przy średniej dla kraju stanowiącej 65% wartości unijnej.

Wykres nr 5, Mapa nr 1

Udział w PKB per capita w UE-28 (w PPS²⁷)

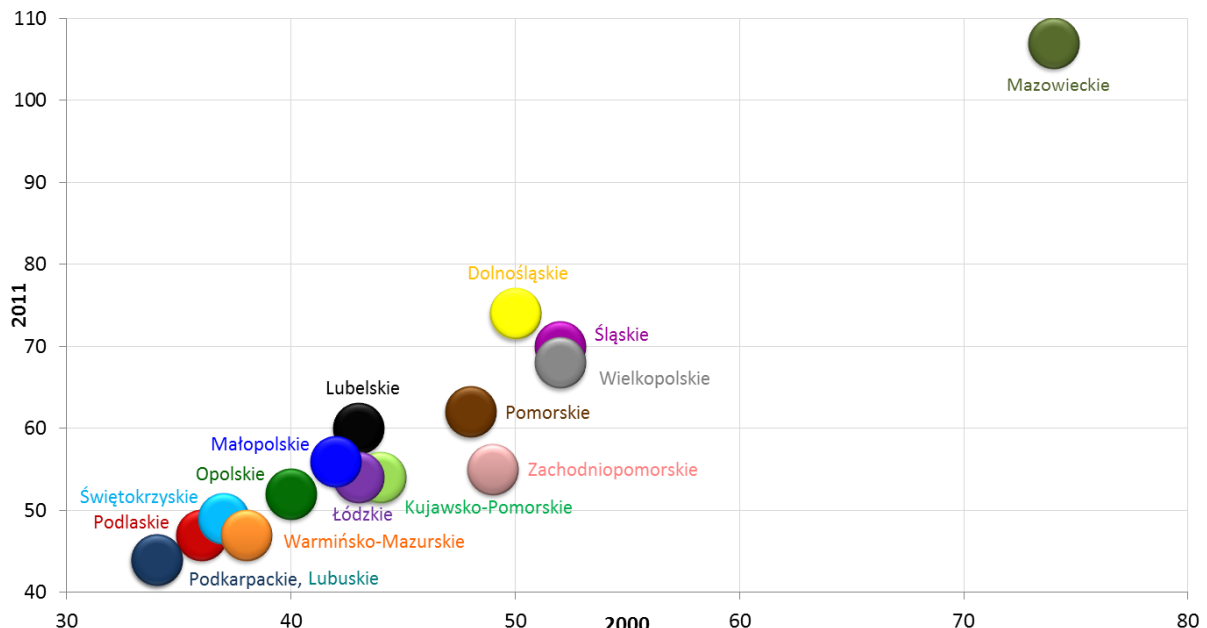

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

W 2011 r., w porównaniu do 2000 r., dystans w poziomie zamożności kraju zmniejszył się o 15 pkt % (z 48% do 65% średniej unijnej), przy czym województwo mazowieckie zmniejszyło dystans o 33 pkt% (z 74% do 107%), a dolnośląskie o 24 pkt % (z 50% do 74% średniej). Po przeciwnej stronie zestawienia plasują się województwa: warmińsko-mazurskie (wzrost o 9 pkt %, z 38% do 47%), podkarpackie (wzrost o 10 pkt %, z 34% do 44%) i zachodniopomorskie (wzrost o 6 pkt %, z 49% do 55%). Warmińsko-mazurskie stale należy do grona najuboższych województw w kraju i 20 najbiedniejszych regionów UE-28. Zestawienie udziału w unijnym PKB per capita w PPS w roku 2000 i 2011 pokazuje dystans, jaki dzieli Mazowsze od reszty regionów.

Wykres nr 6

Udział w PKB per capita w UE-28 (w PPS) w 2000 r. i 2011 r. (%)

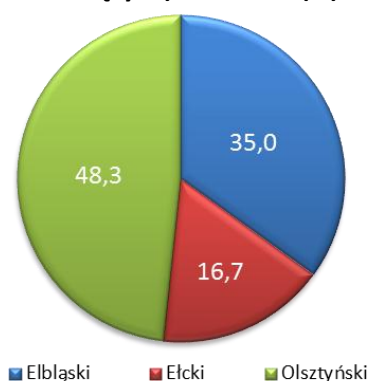
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT

²⁷ Purchasing Power Standard (PPS) – Standard Siły Nabywczej.

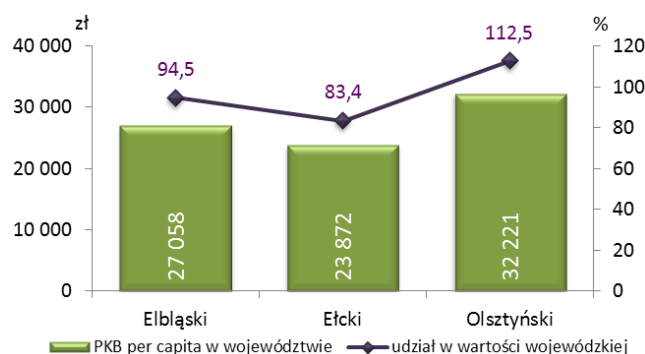
Analiza zmian regionalnego PKB per capita wskazuje na dywergencję²⁸ wobec średniej dla kraju i konwergencję do średniej europejskiej. Jednak, jak pokazują rezultaty badań makroekonomicznych²⁹ dotyczących wpływu polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski i jej regionów – różnice byłyby większe, gdyby nie pozytywne oddziaływanie funduszy europejskich. Realizacja polityki spójności przyczynia się bowiem nie tylko do zmniejszenia dystansu Polski i jej regionów względem średniego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego krajów UE, ale również do ograniczenia procesów zróżnicowań wewnętrznych. Fundusze unijne z reguły silniej oddziałują na słabsze gospodarczo regiony, niż na regiony lepiej rozwinięte³⁰. W dłuższym okresie czasu przewiduje się, że interwencje finansowe środkami unijnymi najsilniej przełożą się na rozwój Polski Wschodniej³¹.

Udział poszczególnych podregionów województwa w wytwarzaniu regionalnego PKB nie zmienia się od 1999 r. W 2011 r. w najzamożniejszym podregionie olsztyńskim wypracowano 20,1 mld zł PKB (48,3% wartości wojewódzkiej), w elbląskim – 14,6 mld zł (25,0%) i w ełckim – 7,0 mld zł (16,7%). Przyrost produktu (w cenach bieżących) wobec roku poprzedniego był największy w podregionie olsztyńskim – 8,08%, wobec 6,14% w elbląskim i 5,62% w ełckim. W podregionie olsztyńskim stale notowany jest najwyższy poziom PKB per capita – 32,2 tys. zł, przewyższający średnią dla regionu (112,5%).

Wykres nr 7
Udział podregionów w PKB województwa (w cenach bieżących) w 2011 r. (%)

Wykres nr 8
PKB per capita w podregionach (w cenach bieżących) w 2011 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

²⁸ Konwergencją określaną jest relatywnie szybszy rozwój biedniejszych regionów lub krajów w stosunku do regionów lub krajów bogatszych, powodujący zmniejszanie dystansu między nimi. Dywergencja polega na zwiększaniu się dystansu rozwojowego regionów lub krajów biedniejszych wobec bogatszych.

²⁹ Badania prezentujące wpływ ex post polityki spójności w okresie 2004-2011 r. oraz prognozy oddziaływania do 2020 roku wykonane na zlecenie MRR przez ośrodki badawcze wykorzystujące modele makroekonomiczne: Instytut Badań Strukturalnych (model Hermin i EUImpactModIII), Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową i Prevision (MaMoR3).

³⁰ W latach 2004-2011 najmniejszą skalę oddziaływania zaobserwowano w województwach rozwiniętych – wielkopolskim, małopolskim oraz dolnośląskim, a największą w województwach stosunkowo mniej rozwiniętych – świętokrzyskim, podkarpackim i warmińsko-mazurskim (relatywnie wysokie oddziaływanie miało także miejsce w województwie mazowieckim, co wynika z wysokiego, sumarycznego poziomu finansowania i wysokiej zdolności do absorpcji środków, jak również ze specyfiki tego regionu, w którym znajdują się urzędy centralne korzystające z dużych projektów).

³¹ Wpływ polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski w latach 2004-2015 w świetle wyników badań makroekonomicznych, materiał informacyjny Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2013, s.10.

Tabela nr 1

Zróźnicowanie wewnątrzregionalne województwa warmińsko-mazurskiego³²

		2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
PKB per capita ³³	Polska	19,5	20,4	21,1	22,1	24,2	25,8	27,8	30,9	33,5	34,9	36,8	39,7
	Warmińsko-Mazurskie	15,3	15,6	16,0	17,3	18,7	19,7	20,9	22,9	24,7	25,6	26,7	28,6
	Elbląski	14,1	14,5	15,1	16,1	17,5	18,3	19,5	21,8	23,5	24,4	25,4	27,1
	Ełcki	12,9	13,3	13,0	14,0	15,3	16,3	17,9	19,4	21,0	21,1	22,6	23,9
	Olsztyński	17,4	17,5	18,2	19,9	21,3	22,5	23,5	25,5	27,5	28,6	29,8	32,2
Miara zróźnicowania (współczynnik zmienności)		11,78	10,62	11,99	12,81	11,96	12,13	10,55	9,87	9,66	10,57	9,92	10,83
Przyrost PKB województwa (w %)		10,79	2,02	3,04	8,08	7,79	5,40	6,01	9,61	7,84	5,50	4,60	6,98

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

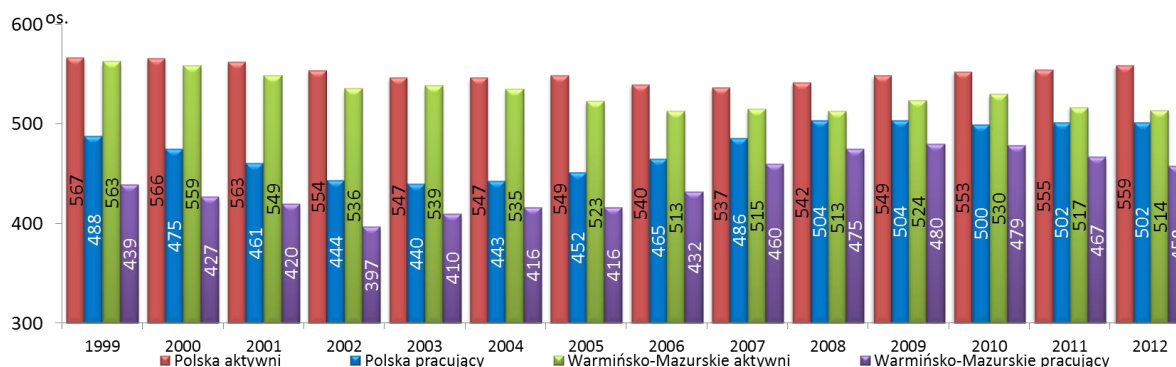
Spadek wartości współczynnika zmienności oznacza zmniejszające się zróźnicowanie wewnątrzregionalne. Do 2004 r. oraz w latach 2007-2008 i 2009-2010 kierunek zmian w zróźnicowaniu wewnętrznym był taki sam jak kierunek zmian w dynamice PKB (wzrost PKB powodował wzrost zróźnicowania, spadek PKB powodował zmniejszanie się zróźnicowania), natomiast w latach 2005-2007 i 2008-2009 zależności te były odwrotne. W ostatnim analizowanym roku miara zróźnicowania rozwoju podregionów wzrosła, przy jednoczesnym wzroście PKB województwa.

Spójność społeczna województwa mierzona jest wskaźnikami aktywności zawodowej wg Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL)³⁴, poziomem bezrobocia rejestrowanego przez urzędy pracy oraz wysokością wynagrodzeń w gospodarce narodowej.

W 2012 r. w województwie nastąpił spadek liczby aktywnych zawodowo oraz liczby pracujących w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w wieku 15 lat i więcej, przy niewielkim wzroście wartości krajowych. Jednocześnie wzrosła stopa bezrobocia wg BAEL – z 9,7% w latach 2010-2011 do 11,1% (przy wzroście 9,6% do 10,1% w kraju), co uplasowało region na 6. pozycji³⁵.

Wykres nr 9

Aktywność zawodowa na 1 000 mieszkańców w wieku 15 lat i więcej wg BAEL

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

³² Wartości w tabeli mogą różnić się od podawanych we wcześniejszych raportach z uwagi na aktualizację wartości PKB.

³³ W cenach bieżących.

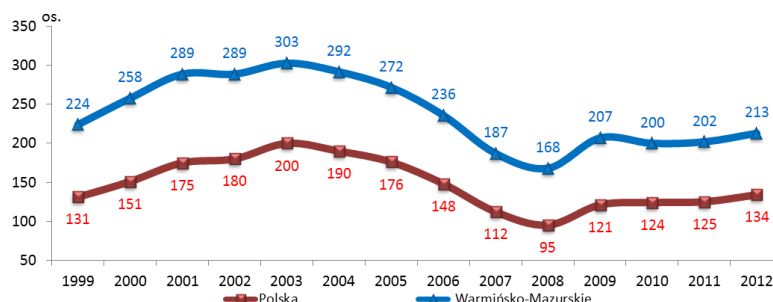
³⁴ W Badaniu Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL) realizowanym przez statystykę publiczną biorą udział osoby w wieku 15 lat i więcej. Ankietowane są one pod kątem wykonywania, posiadania bądź poszukiwania pracy. Wyniki badania pozwalają na pełniejszą analizę aktywności ekonomicznej społeczeństwa – w tym m.in. ustalenie liczby osób nie posiadających pracy i jej nie poszukujących (biernych zawodowo).

³⁵ W klasyfikacji od najwyższej do najniższej wartości.

Stopa bezrobocia rejestrowanego była po raz kolejny najwyższa w kraju – 21,3% (kraj – 13,4%). W porównaniu z rokiem poprzednim, zanotowano wzrost poziomu bezrobocia, należy jednak pamiętać, że stopa ta ulega w regionie znacznie większym wahaniom sezonowym, w związku z obecnością miejsc pracy w usługach okołoturystycznych i rolnictwie. Korzystniejsza sytuacja wynika z analizy stopy bezrobocia wg BAEL.

Wykres nr 10

Bezrobotni na 1 000 mieszkańców czynnych zawodowo wg bezrobocia rejestrowanego

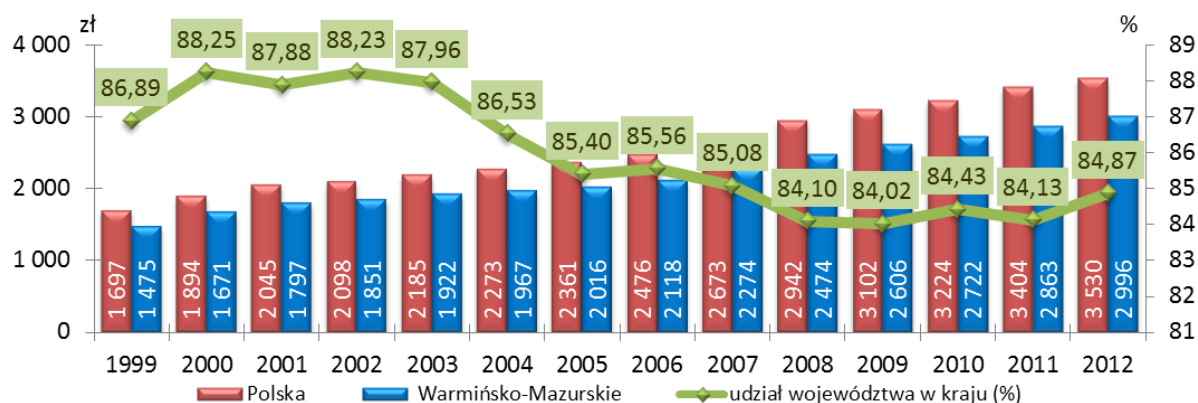
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Znaczna różnica między stopą bezrobocia rejestrowanego i wg BAEL wynika z odmiennej definicji bezrobotnego – wg BAEL za bezrobotnego nie uznaje się osoby, która w badanym tygodniu wykonywała przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą dochód lub zarobek, bez względu na formalny status, czyli fakt zarejestrowania zatrudnienia. Poziom bezrobocia rejestrowanego uwzględnia m.in. również te osoby, które rejestrują się w urzędach wyłącznie w celu uzyskania świadczeń, a faktycznie pracują w tzw. szarej strefie lub wykazują zniechęcenie do poszukiwania pracy.

Poziom wynagrodzeń mieszkańców regionu stale odbiega od średniej krajowej (pomimo wzrostu wartości bezwzględnej). W 2012 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto stanowiło 84,9% średniej krajowej i było wciąż najniższe na tle pozostałych województw.

Wykres nr 11

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Spójność przestrzenna osiągnana jest przez włączanie województwa w główną sieć infrastruktury transportowej w Polsce oraz w transeuropejską sieć korytarzy transportowych. W województwie warmińsko-mazurskim jest ona ograniczona z uwagi na rozciągłość równoleżnikową. Chociaż ulega stopniowej poprawie dzięki prowadzonym inwestycjom, wciąż stanowi wyzwanie dla działań polityki

rozwojowej. Warto zaznaczyć, że województwo warmińsko-mazurskie jest jednym z głównych beneficjentów pomocy oferowanej na rozbudowę dróg wojewódzkich w ramach regionalnych programów operacyjnych w perspektywie finansowej UE 2007-2013. W powiązaniu z dobrym przygotowaniem inwestycji prowadzonych na drogach krajowych (w ramach poprzedniej i obecnej perspektywy finansowej, m.in. drogi ekspresowe S7 i S22 oraz modernizacja drogi krajowej DK16), świadczy to pośrednio o dobrym zapleczu instytucjonalnym sektora drogowego w tym regionie. Rozmieszczenie przestrzenne dużych inwestycji drogowych na drogach wojewódzkich w Polsce nie jest równomierne, co świadczy o odmiennych strategiach w tym zakresie, jakie przyjmowały władze poszczególnych województw – w naszym regionie np. koncentrowano się na modernizacji długich ciągów tras, prowadząc do znacznej poprawy dostępności obszarów peryferyjnych, a podjęte działania koncentrowały się na obszarach najslabiej dostępnych. W warmińsko-mazurskim ujawnia się również efekt wachlarza poprawiającej się dostępności występujący w jednostkach położonych pomiędzy modernizowanymi odcinkami równoleżnikowymi szlaków w północnej części województwa. Dostępność wewnętrzna województwa warmińsko-mazurskiego jest najwyższa w Olsztynie i spada wraz z oddalaniem się od stolicy Warmii, z wyjątkiem kierunku północno-zachodniego, gdzie drugim ważnym miastem kształtującym duży potencjał jest Elbląg. Ze względu na istniejące odcinki drogi ekspresowej S7 przechodzącej przez zachodni obszar województwa, ciąg lepiej dostępnych gmin jest widoczny od Elbląga, aż po Ostródę i Grunwald. Najgorzej dostępną częścią województwa jest wschodni obszar powiatu gołdapskiego oraz gmina Kalinowo w powiecie etckim. Stosunkowo słabo dostępny jest również cały pas wzdłuż granicy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Słaba dostępność terenów wschodnich jest częściowo uwarunkowana lokalizacją stolicy województwa (wyraźnie w zachodniej części regionu)³⁶.

2. Cel strategiczny – Wzrost konkurencyjności gospodarki

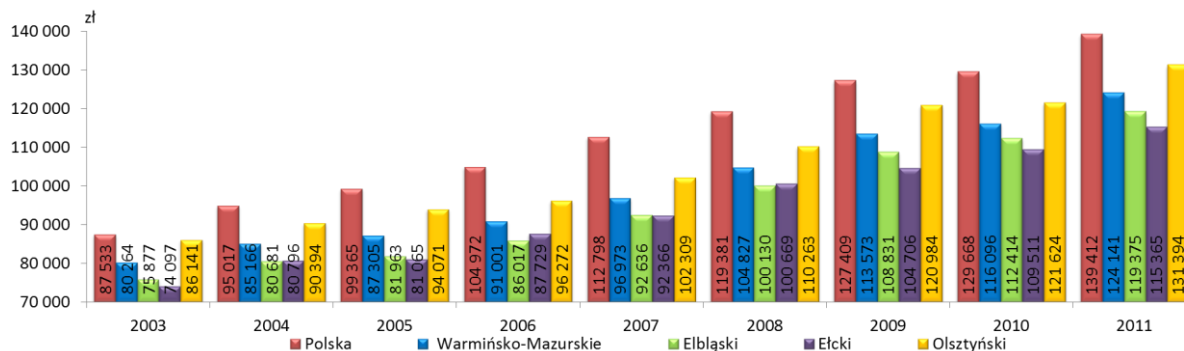
Jedną z miar konkurencyjności gospodarki jest wydajność pracy mierzona poziomem PKB na 1 pracującego. Wskaźnik obliczany dla pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym, bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób³⁷ w 2011 r. wzrósł wobec roku poprzedniego o 6,9% (wobec przyrostu o 2,2% w 2010 r. i 8,3% w 2009 r.), ale jednocześnie nieznacznie zwiększył dystans do kraju, stanowiąc 89,0% średniej. Przyrosty wartości krajowej były wyższe niż wartości wojewódzkiej (7,5% w 2011 r., 1,8% w 2010 r. i 6,7% w 2009 r.). W porównaniu z rokiem poprzednim, zwraca uwagę spory przyrost wskaźnika w podregionie olsztyńskim (8,0% wobec 0,5% w 2010 r.), wyższy w elbląskim (6,2% wobec 3,3%) i wyższy w podregionie etckim (5,3% wobec 4,6%). Przyrost PKB na pracującego obliczany dla pracujących w gospodarce narodowej był również dużo wyższy niż rok wcześniej – wyniósł odpowiednio: w województwie – 7,1% (wobec 1,8% w 2010 r.), w kraju – 6,8% (wobec 2,8% w 2010 r.). Wartość wojewódzka PKB na pracującego dla pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym, bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób zmniejszyła dystans do krajowej, stanowiąc 89,6%. Warmia i Mazury spadły na 11. miejsce w kraju (z 10. w 2010 r.) w zakresie PKB przypadającego na 1 pracującego (dla pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym) oraz pozostały na miejscu 11. dla pracujących w gospodarce narodowej.

³⁶ Rosik P., Komornicki T., Stępnik M., Pomianowski W., *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw*. IGIPZ PAN, Warszawa, 12 grudnia 2012 r., s. 8- 10, 21, 48-49.

³⁷ Przeliczenie PKB na liczbę pracujących łącznie z rolnictwem indywidualnym, bez podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób umożliwia analizę wskaźnika na poziomie podregionów.

Wykres nr 12

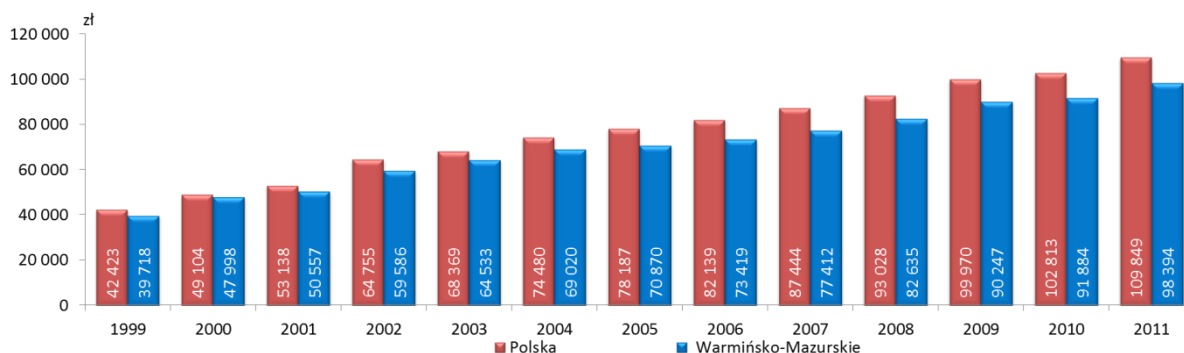
Wskaźnik dla celu *Wzrost konkurencyjności gospodarki* – PKB na 1 pracującego (w cenach bieżących)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wykres nr 13

PKB na 1 pracującego w gospodarce narodowej (w cenach bieżących)

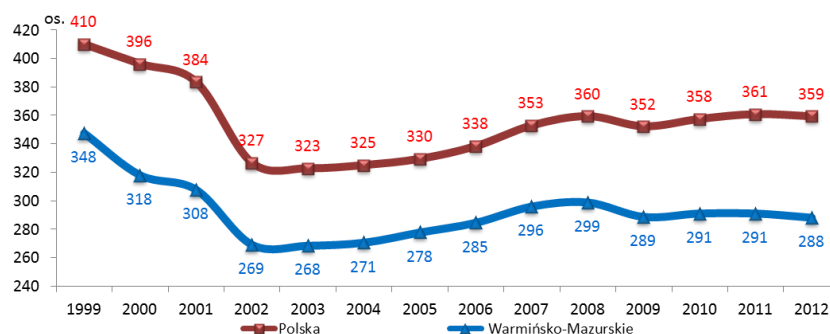

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Liczba pracujących w gospodarce narodowej przypadająca na 1000 mieszkańców w regionie w 2012 r. zmalała w stosunku do poziomu zanotowanego w 2011 r. – z 291 osób do 288 osób, podczas gdy w kraju zmalała z 361 osób do 259 osób. Dystans województwa do kraju wzrósł do 71 osób.

Wykres nr 14

Liczba pracujących w gospodarce narodowej na 1 000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

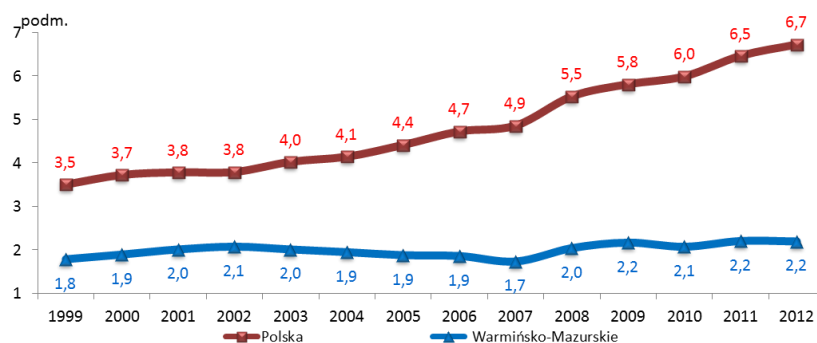
Region odnosi pojedyncze sukcesy w przyciąganiu kapitału zagranicznego do specjalnych stref ekonomicznych³⁸, jednak część tych sukcesów wynika z rozwoju inwestycji zlokalizowanych już inwestorów zagranicznych. Gminy województwa posiadają liczne tereny inwestycyjne, często dobrze

³⁸ Warmińsko-Mazurskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (W-MSSE) oraz Suwalskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (SSSE).

przygotowane pod względem infrastruktury, jednak w większości spotykają się z małym zainteresowaniem inwestorów zagranicznych. W 2012 r. liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego³⁹ spadła do 318 podmiotów i jest to jeden z najgorszych wyników w kraju (14. lokata). Na 10 tysięcy mieszkańców przypadały 2,2 podmioty, wobec 6,7 w kraju, w związku z czym dystans województwa wzrósł do 4,5 jednostek. Stosunek kapitału zagranicznego w spółkach z jego udziałem do PKB należy do najniższych w kraju (3,7%, wobec 10,8%), a wartość kapitału zagranicznego przypadająca na jednego pracującego w gospodarce narodowej plasowała województwo na 13. miejscu. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w raporcie pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2012*, sklasyfikował warmińsko-mazurskie na 14. lokacie pod względem syntetycznej miary atrakcyjności inwestycyjnej⁴⁰. W klasie regionów o najniższej atrakcyjności znalazły się 3 województwa – podkarpackie, świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie. Ranking atrakcyjności inwestycyjnej zamykają województwa: lubelskie i podlaskie. Pozycja wszystkich tych regionów jest konsekwencją długofalowych procesów społeczno-gospodarczych, w tym niskiego poziomu urbanizacji i uprzemysłowienia oraz niskiej dostępności transportowej⁴¹.

Wykres nr 15

Liczba spółek z udziałem zagranicznym na 10 tys. mieszkańców⁴²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wskaźnik liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców regionu był w 2012 r. niższy niż obliczony dla kraju, ale jednocześnie wyższy niż rok wcześniej. Liczba turystów zagranicznych odwiedzających region wzrosła w porównaniu do 2011 r. o 4,6% (przy wzroście rok wcześniej o 5,3% oraz spadku przed dwoma laty o 3,2%), podczas gdy ogólna liczba turystów wzrosła o 3,0% (rok wcześniej – o 6,7%, dwa lata wcześniej – o 5,7%). Odsetek turystów zagranicznych w ogólnej liczbie turystów odwiedzających region (16,1%, w kraju – 22,0%) plasuje Warmię i Mazury na 9. miejscu w kraju.

³⁹ Wskaźnik zaproponowany w narzędziu SMS dotyczy spółek zobowiązanych do składania sprawozdań GUS, a nie wszystkich wpisanych w systemie REGON. Obejmuje on więc jedynie część faktycznie funkcjonujących w województwie spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Jest on niższy niż wskaźnik wynikający z REGON, który uwzględnia również podmioty, które np. zawiesiły działalność. Obowiązek sprawozdawczy GUS dotyczy spółek, oddziałów przedsiębiorców zagranicznych, a także podmiotów zorganizowanych w innej formie prawnej niż wymienione i posiadających udziały kapitału zagranicznego.

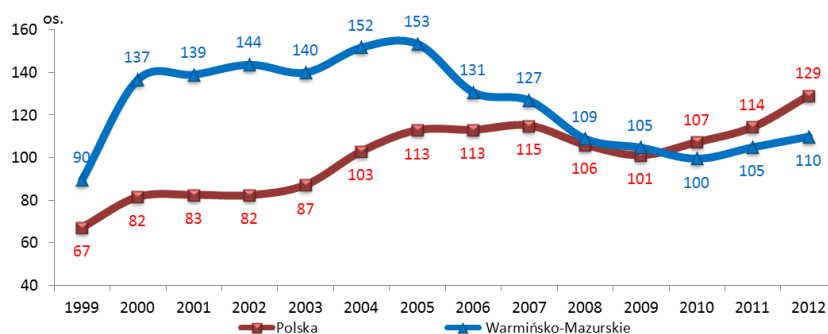
⁴⁰ Atrakcyjność ta rozumiana jest jako zdolność do skłonienia do inwestycji, poprzez oferowanie kombinacji korzyści lokalizacji możliwych do osiągnięcia w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej. Przeanalizowano kilkadziesiąt zmiennych, będących podstawą dla oceny przestrzennego zróżnicowania poszczególnych czynników lokalizacji takich jak: dostępność transportowa, zasoby i koszty pracy, chłonność rynku zbytu, poziom rozwoju infrastruktury gospodarczej i społecznej, poziom rozwoju gospodarczego, poziom bezpieczeństwa powszechnego, aktywność wobec inwestorów.

⁴¹ Nowicki M. (red.), *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2012

⁴² Dotyczy spółek zobowiązanych do składania sprawozdań GUS.

Wykres nr 16

Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców

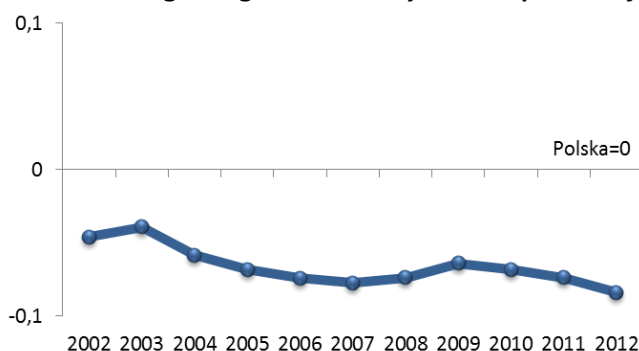
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

3. Cel strategiczny – Wzrost aktywności społecznej

Wskaźnik syntetyczny aktywności społecznej mieszkańców województwa w 2012 r. oddalił się od krajowego, co oznacza, że sytuacja w regionie uległa pogorszeniu. Dekompozycja wskaźnika wskazuje na rosnącą dysproporcję w zakresie liczby studentów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców oraz – po raz drugi od 2006 r. – wzrost dystansu w odsetku gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do Internetu. Te dwa wskaźniki cząstkowe w największym stopniu wpływają na zwiększenie dystansu województwa do kraju. Relatywna przewaga regionu występuje jedynie w strukturze demograficznej ludności.

Wykres nr 17

Wskaźnik syntetyczny dla celu strategicznego Wzrost aktywności społecznej

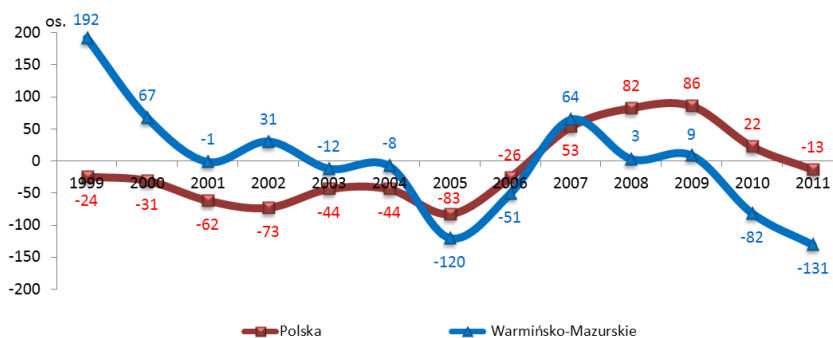

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Wartość wskaźnika zmiany liczby ludności przypadającej na 100 tys. mieszkańców w województwie w latach 2004-2007 była ujemna, co oznacza, że liczba ludności województwa zmniejszała się. W 2008 r., dzięki relatywnie wysokiemu przyrostowi naturalnemu, nastąpiło odwrócenie tendencji spadkowej i do 2010 r. notowano przyrosty liczby ludności. W latach 2011-2012 wartość wskaźnika ponownie znacznie spadała do wartości ujemnej, podczas gdy dla kraju – w 2011 r. przyrost był mniejszy, ale dodatni, zaś w 2012 r. – również ujemny.

Wykres nr 18

Zmiana liczby ludności na 100 tys. mieszkańców

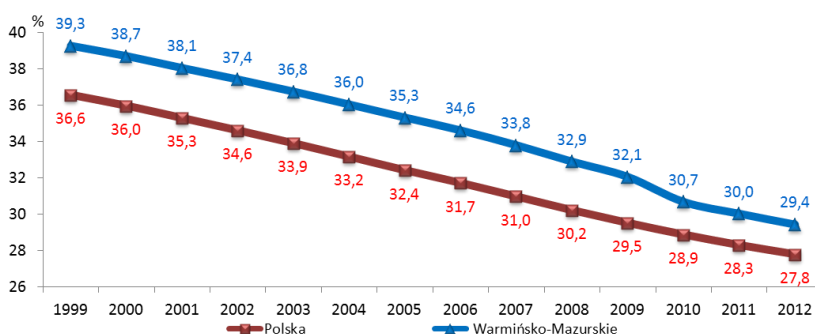

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Stopniowe zmniejszanie się udziału ludności młodej w ogólnej liczbie mieszkańców, zarówno w województwie, jak i w kraju jest odzwierciedleniem tendencji w sytuacji demograficznej wynikającej ze zmniejszającego się przyrostu naturalnego i wzrastającej długości życia. Jednocześnie, od 2006 r. stopniowo zmniejsza się różnica w wartości wskaźników między krajem i województwem.

Wykres nr 19

Udział ludności do 25 roku życia w ogólnej ludności

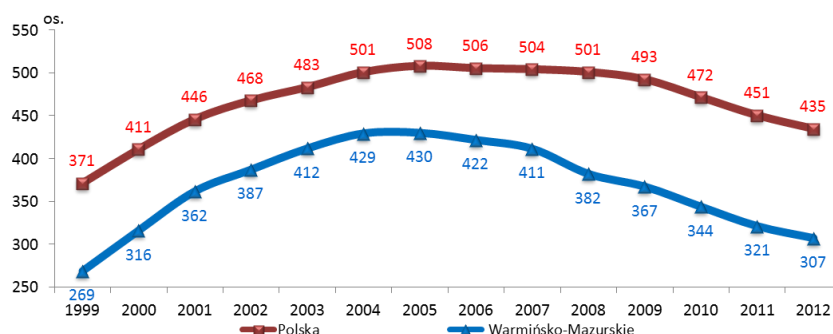
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Tendencje demograficzne przekładają się na sytuację w szkolnictwie wyższym – od 2006 r. zarówno w województwie, jak i w kraju spada liczba studentów. W 2011 r. w województwie liczba ta zmniejszyła się o 4,5% (w kraju – o 3,5%), co w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców powoduje spadek o 14 osób (w kraju – o 16 osób). Dystans województwa do kraju w zakresie wskaźnika nieznacznie zmalał. W podregionie olsztyńskim, głównie w Olsztynie, studiuje prawie 85% studentów województwa. Większość z nich kształci się na kierunkach humanistycznych, pedagogicznych i społecznych, które mają mniejszy wpływ na regionalną gospodarkę, można jednak zaobserwować rosnące zainteresowanie kierunkami inżynieryjno-technicznymi⁴³.

⁴³ Raport końcowy z badania ewaluacyjnego Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego. IBS i ReyTech na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, 2011.

Wykres nr 20

Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców

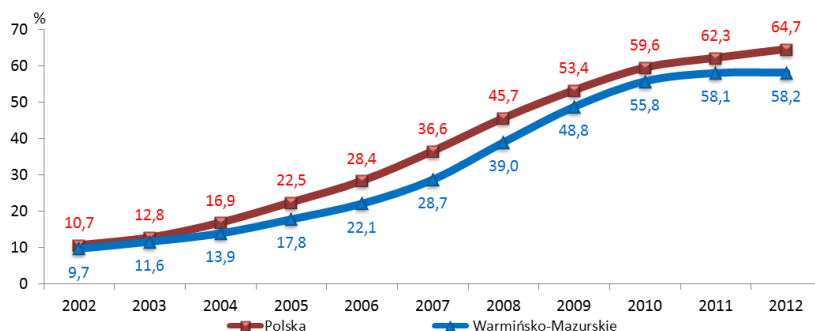

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W ostatnich latach województwo nadrabia dystans do kraju w dostępie do Internetu. Do 2010 r. udział gospodarstw domowych wyposażonych w komputer z dostępem do sieci rósł szybciej niż w kraju. W 2012 r. po raz drugi zanotowano większy przyrost w kraju (o 2,4 pkt % w stosunku do roku poprzedniego) niż w regionie (o 0,1 pkt %) oraz wzrost dystansu województwa do kraju (z 4,2 pkt % do 6,5 pkt %). Pod względem odsetka gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu województwo spadło na przedostatnią lokatę w kraju (przed województwem świętokrzyskim).

Wykres nr 21

Udział gospodarstw domowych z komputerem z dostępem do Internetu w ogóle gospodarstw domowych

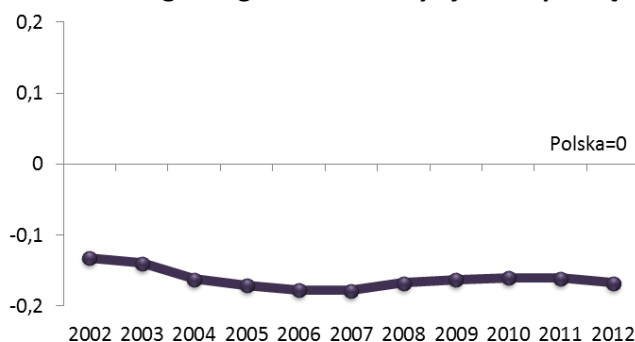
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

4. Cel strategiczny – Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych

Wartość wskaźnika syntetycznego liczby i jakości powiązań sieciowych dla województwa w 2012 r. nieznacznie oddaliła się od średniej wartości dla kraju, co oznacza pogorszenie sytuacji regionu. Dekompozycja wskaźnika wskazuje, że w porównaniu z rokiem poprzednim, na pogorszenie się sytuacji wpłynął wzrost dystansu województwa do kraju w zakresie gęstości sieci drogowej, odsetka korzystających z Internetu, sieci gazowej i infrastruktury kanalizacyjnej. Mniejszy niż w roku ubiegłym był dystans w zakresie gęstości sieci kolejowej. Przewaga województwa nad średnią krajową, pomimo wzrostu różnicy w odniesieniu do poziomu krajowego, nadal występuje w zakresie dostępu mieszkańców do sieci kanalizacyjnej, jednak jej wpływ na kształtowanie się wskaźnika syntetycznego nieznacznie zmalał.

Wykres nr 22

Wskaźnik syntetyczny dla celu strategicznego *Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych*

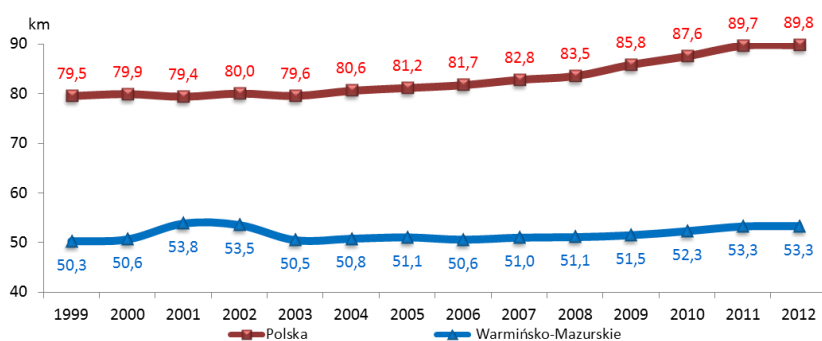

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Dzięki prowadzonym inwestycjom infrastrukturalnym, w 2012 r. długość dróg utwardzonych w województwie wzrosła o 13,3 km. Jednak przy przyroście dla kraju o 318,6 km, nieznacznie wzrósł dystans województwa w długości dróg przypadających na 100 km² (z 36,4 km na 100 km² do 36,5 km). Pod względem długości dróg region wciąż plasuje się na 12. miejscu, natomiast ich gęstość jest najniższa w kraju i ponad trzykrotnie niższa niż w województwie o największej gęstości (śląskim).

Wykres nr 23

Drogi utwardzone na 100 km²

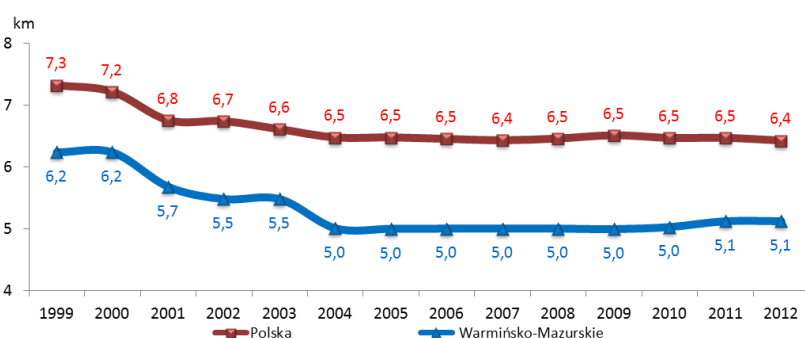

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

W 2012 r. długość eksploatowanych linii kolejowych w województwie nie zmieniła się, co uplasowało region na 7. miejscu w kraju. Nie zmienił się dystans do kraju w długości linii przypadających na 100 km² (wynoszący 1,3 km na 100 km²). Gęstość linii kolejowych plasuje województwo na 13. miejscu w kraju i jest również ponad trzykrotnie niższa niż w województwie o największej gęstości (śląskim).

Wykres nr 24

Linie kolejowe na 100 km²

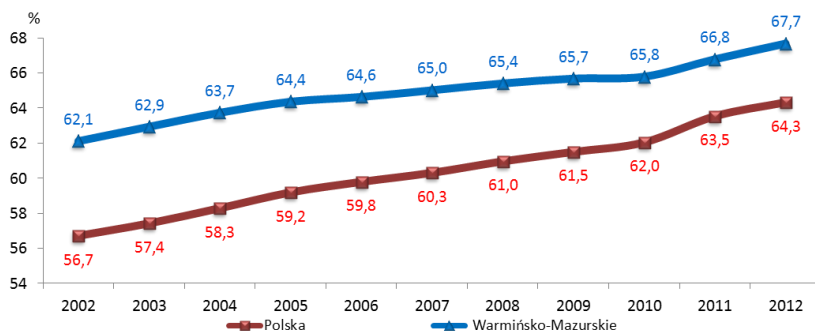

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Zarówno w województwie, jak i w kraju w 2012 r. wzrósł nieznacznie odsetek ludności korzystającej z kanalizacji – w województwie o 0,1 pkt %, w kraju o 0,8 pkt %. Jest to jedyny wskaźnik cząstkowy, którego wartość jest wyższa niż krajowa, ale przewaga ta z roku na rok stopniowo maleje. Udział mieszkańców korzystających z kanalizacji plasuje region na 5. miejscu w kraju.

Wykres nr 25

Udział ludności korzystającej z kanalizacji

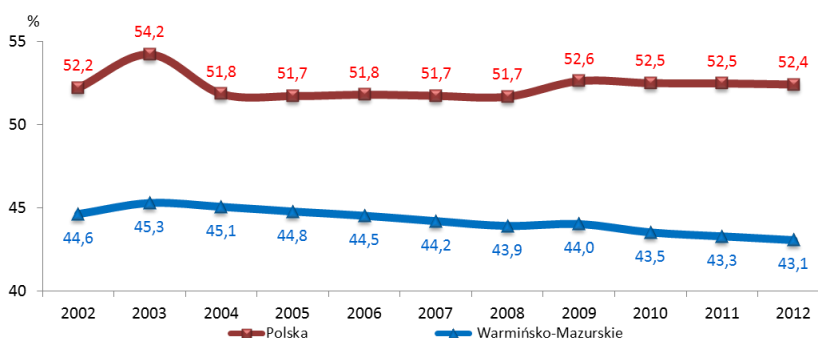

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Województwo zwiększyło dystans do kraju pod względem dostępu do sieci gazowej, utrzymało jednak 11. lokatę w kraju. Na gęstość sieci gazowej wpływają przede wszystkim gęstość zaludnienia oraz rozproszenie sieci osadniczej.

Wykres nr 26

Udział ludności korzystającej z sieci gazowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL.

Na rozwój powiązań sieciowych wpływa również dostęp gospodarstw domowych do Internetu. W 2012 r., po raz drugi od 2007 r., zanotowano wzrost dystansu województwa do kraju (do 6,5 pkt % wobec 4,2 pkt % rok wcześniej).

III. Synteza realizacji Strategii

Monitorowanie *Strategii* odbywa się poprzez identyfikację działań strategicznych⁴⁴, w ramach których realizowane są projekty⁴⁵ i inicjatywy⁴⁶. Agregacja danych odbywa się przy użyciu wskaźników określonych w narzędziu *SMS dla Warmii i Mazur*, umożliwiającym opomiarowanie stanu realizacji *Strategii*. Szeroki zakres działań strategicznych, jak również trudności w pozyskiwaniu niektórych

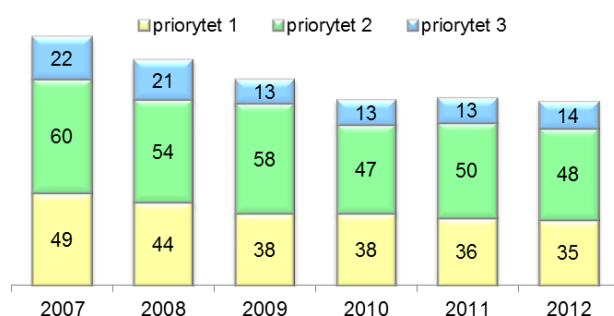
⁴⁴ Działaniem jest aktywność, która bezpośrednio odnosi się do zapisu Strategii w ramach celu operacyjnego. Nazwa działania powinna wiązać się z tym zapisem.

⁴⁵ Z projektem mamy do czynienia, gdy jest określony np.: tytuł, budżet, harmonogram, struktura zarządzająca.

⁴⁶ Inicjatywą może być spotkanie, koordynacja kontaktów, lobbowanie na rzecz czegoś. Inicjatywami są wszystkie rodzaje aktywności, które nie są formalnie wpisane w ramy określonych projektów. Projekty również mogą składać się z inicjatyw, jednak takie inicjatywy traktowane są jako inicjatywy projektowe i nie są wyodrębniane.

informacji powodują, że nie zawsze udaje się identyfikacja wszystkich projektów i inicjatyw. W związku z tym, wartości niektórych wskaźników (a zwłaszcza ich sumy na poziomie priorytetów i całego dokumentu) analizowane w raporcie należy traktować jako orientacyjne. Ponadto, nie zawsze udaje się eliminacja dublowania informacji, gdy pojedynczy projekt wpisuje się w więcej niż jeden cel operacyjny. Wykorzystanie narzędzia SMS w monitorowaniu *Strategii* ulega corocznej ewolucji. Często subiektywne podejście do zasad SMS przez jednostki monitorujące powoduje, że niektóre wskaźniki, zwłaszcza liczba projektów i liczba inicjatyw, podawane są w różnych ujęciach (pojedynczo lub skumulowanie). Prowadzi to do sytuacji, w której w jednym działaniu projektem jest duża inwestycja angażująca znaczne zasoby kadrowe i finansowe, natomiast w innym – krótkotrwałe przedsięwzięcie skierowane do wąskiego grona osób. Różnice są również wynikiem szerokiego spektrum zaplanowanych w *Strategii* działań, obejmujących m.in. gospodarkę, kulturę, politykę społeczną, infrastrukturę komunikacyjną, ochronę środowiska, współpracę międzynarodową, rolnictwo, funkcjonowanie administracji i inne. W celu uzyskania strategicznego charakteru monitoringu, z roku na rok coraz więcej danych udaje się zagregować na coraz wyższym poziomie (tj. różnego rodzaju przedsięwzięcia udaje się przyporządkować do jednego wspólnego działania/projektu o charakterze strategicznym)⁴⁷. Takie postępowanie ma na celu syntetyczne zaprezentowanie dotychczas podejmowanych działań i dokonanie oceny stopnia realizacji *Strategii* przez autorów i odbiorców tego opracowania.

Wykres nr 27
Liczba działań w priorytetach Strategii
w latach 2007-2012

W 2012 r. zrealizowano 97 działań, w tym 35 w ramach priorytetu 1, 48 w ramach priorytetu 2 oraz 14 w ramach priorytetu 3. Jest to poziom nieco niższy niż w latach poprzednich. Nie świadczy to jednak o mniejszym zaangażowaniu w realizację *Strategii*, gdyż np. nie każde działanie jest co roku realizowane.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS

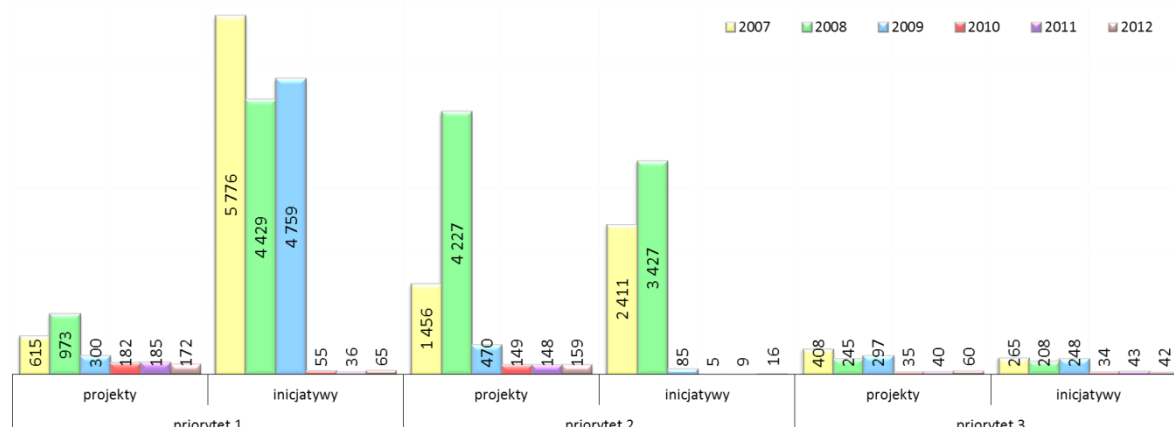
Największą liczbę działań zidentyfikowano w celu 2.9. *Poprawa jakości i ochrona środowiska* – 10, w celu 2.6. *Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu* – 8 oraz w celu 1.5 *Wzrost potencjału turystycznego* – 7. Zasięg terytorialny większości działań dotyczył całego województwa.

W ramach działań zidentyfikowano 391 projektów (o 18 więcej niż w 2011 r.) oraz 123 inicjatywy (o 35 więcej niż w 2011 r.). Zbliżone liczby projektów i inicjatyw w porównaniu z rokiem poprzednim świadczą o ugruntowaniu zasad stosowania narzędzia SMS, ponieważ w odniesieniu do lat wcześniejszych, różnice są o wiele większe, co wiąże się przede wszystkim ze zmianami w podejściu do monitorowania *Strategii* przez jednostki uczestniczące w tym procesie (prezentacja danych w sposób syntetyczny, identyfikacja i prezentowanie projektów i inicjatyw o strategicznym znaczeniu dla regionu). Zabieg ten powoduje jednoczesne zmniejszenie wartości innych wskaźników wykorzystywanych do opisu działań.

⁴⁷ W związku z tym, wskaźniki działań są w niektórych przypadkach nieporównywalne z wartościami z lat ubiegłych.

Wykres nr 28

Liczba projektów i inicjatyw w priorytetach Strategii w latach 2007-2012

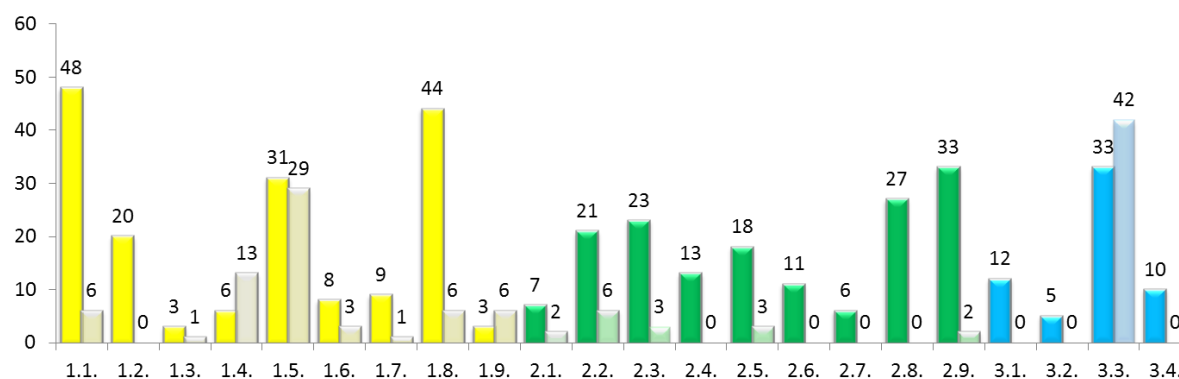

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Największa liczba projektów została zrealizowana w celach: 1.1. Wzrost konkurencyjności firm – 48, 1.8 Tworzenie społeczeństwa informacyjnego – 44 oraz 2.9 Poprawa jakości i ochrona środowiska i 3.3 Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej – po 33. Najwięcej inicjatyw podjęto w ramach celu 3.3 Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej – 42.

Wykres nr 29

Liczba projektów i inicjatyw w celach operacyjnych w 2012 r.

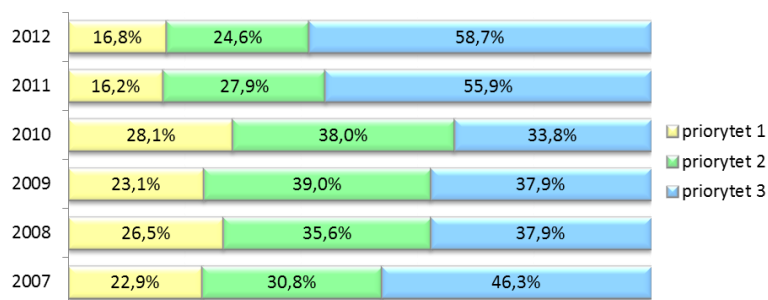
kolor ciemniejszy – projekty, kolor jaśniejszy – inicjatywy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS.

Bardziej miarodajnym wskaźnikiem poziomu realizacji *Strategii* są wydatki, które poniesiono w ramach projektów i inicjatyw. W 2012 r. realizacja *Strategii* zaangażowała środki finansowe na poziomie około 3,4 mld zł. Na realizację priorytetu 1 wydano 572,3 mln zł (o 7% więcej niż w 2011 r., kiedy zidentyfikowano 536 mln zł), realizacja priorytetu 2 pochłonęła 836,8 mln zł (o około 9% mniej niż rok wcześniej, kiedy zidentyfikowano 924 mln zł), natomiast na realizację priorytetu 3 wydano prawie 2,0 mld zł (tj. o ponad 8% więcej niż rok wcześniej, kiedy zidentyfikowano 1,8 mld zł). Łącznie, poniesione wydatki były o 3% większe niż w 2011 r., o 13% mniejsze niż w 2010 r., o 16% większe niż w 2009 r., o 94% większe niż w 2008 r. i o 103% większe niż w 2007 r., jednak wartości te należy traktować jako przybliżone. Struktura procentowa wydatków w podziale na priorytety nie zmieniła się znacząco wobec 2011 r. – nieznacznie wzrósł udział wydatków poniesionych na realizację priorytetów 1 oraz 3, natomiast zmalał udział wydatków na realizację priorytetu 2.

Wykres nr 30

Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg priorytetów w latach 2007-2012

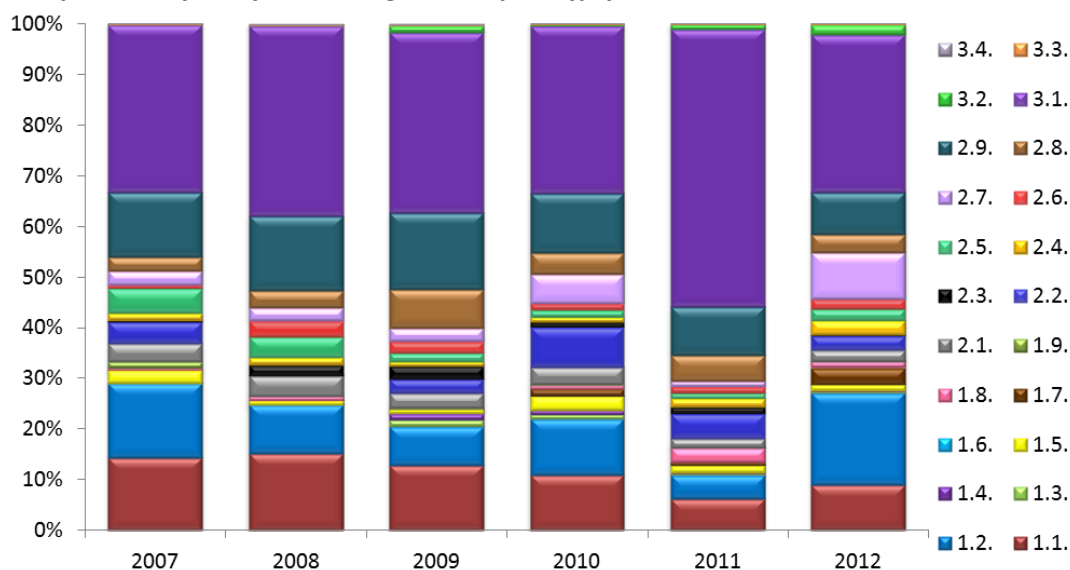

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS

Udział wydatków w priorytecie 3 wynika głównie z realizacji założonych w nim celów o charakterze infrastrukturalnym, wymagających wysokich nakładów finansowych (wydatki celu 3.1 *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* stanowią 54,7% całkowitych wydatków poniesionych na realizację Strategii). W priorytecie 2 największy udział stanowią wydatki poniesione w ramach projektów inwestycyjnych oraz infrastrukturalnych w celu 2.7 *Wzrost dostępności mieszkań* oraz 2.9 *Poprawa jakości i ochrona środowiska* (odpowiednio 6,7 i 6,0% całkowitych wydatków poniesionych na realizację Strategii), natomiast w priorytecie 1 największe wydatki wygenerowała realizacja działań w ramach celu 1.2 *Wzrost liczby miejsc pracy* (9,2% całkowitych wydatków). Wzrost wydatków w ramach realizacji priorytetu 1 wynika przede wszystkim z większego zaangażowania środków przeznaczonych na aktywizację zawodową osób bezrobotnych (wydatki z Funduszu Pracy były o prawie 30% wyższe niż w 2011 r.). Zmniejszenie wydatków w ramach priorytetu 2 wynika głównie ze spadku wydatków na ochronę środowiska oraz rozwój bazy sportowej. Wzrost wydatkowania środków w ramach priorytetu 3 wynika po raz kolejny przede wszystkim z postępów w realizacji projektów na drogach – wydatki poniesione w ramach rozwoju infrastruktury kolejowej wzrosły w 2012 r. o 347,6 mln zł, tj. ponad dwukrotnie w porównaniu do roku poprzedniego, natomiast projekty związane z rozbudową dróg wojewódzkich pochłonęły o 57,3 mln zł więcej niż w 2011 r.

Wykres nr 31

Struktura poniesionych wydatków wg celów operacyjnych w latach 2008-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z SMS

Źródłem finansowania działań były środki publiczne krajowe (budżetu państwa, samorządu województwa, samorządów gmin i powiatów i inne), środki publiczne zagraniczne (głównie Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego – EFRR, Europejski Fundusz Społeczny – EFS) oraz prywatne (m.in. przedsiębiorców, stowarzyszeń, fundacji i osób prywatnych).

Szacunkowy podział wydatków wg głównych rodzajów finansowania w 2012 r. kształtował się następująco⁴⁸:

- środki z funduszy europejskich dostępnych w ramach programów perspektywy finansowej 2007-2013: Regionalny Program Operacyjny *Warmia i Mazury* (RPO WiM 2007-2013) – 13,1%, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (PO IŚ 2007-2013) – 39,8%, Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (PO IG 2007-2013) – 0,2%, Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL 2007-2013) – 5,6%, Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW 2007-2013) – 3,3%, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW 2007-2013) – 1,2%,
- budżet państwa – 24,2%,
- budżety jednostek samorządu terytorialnego (JST) z Warmii i Mazur (bez budżetu województwa) – 5,8%,
- budżet województwa – 2,2%,
- środki prywatne – 3,6%.

Projekty i inicjatywy realizowane były zgodnie z kompetencjami przez samorząd województwa i jego jednostki organizacyjne, samorządy gmin i powiatów, a także administrację rządową, uczelnie, organizacje pozarządowe, instytucje kultury, podmioty ze sfery edukacji, przedsiębiorców, instytucje otoczenia biznesu i inne.

W 2012 r. zrealizowano 1 028 inwestycje (w 2011 r. – 1 593), w tym głównie w celu 1.1 *Wzrost konkurencyjności firm* – 287, 2.9 *Poprawa jakości i ochrona środowiska* – 155, 3.2 *Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii* – 151 i 3.1 *Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności* – 126.

Na rzecz przedsiębiorców realizowano 99 projektów i inicjatyw (rok wcześniej – 84), w tym w priorytecie 1. – 73 i w priorytecie 3 – 26. Najwięcej tego rodzaju projektów i inicjatyw zidentyfikowano w celach: 1.1 *Wzrost konkurencyjności firm* – 42, 3.3 *Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej* – 26 i 1.4 *Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości* – 17. Działaniami objęto 8,5 tys. przedsiębiorców (prawie siedmiokrotnie mniej niż w roku poprzednim), w tym w celu 1.1 *Wzrost konkurencyjności firm* – 2,4 tys.

Na rzecz rozwoju turystyki realizowano 104 projekty i inicjatywy (w roku poprzednim – 87), w tym głównie w ramach celu 1.5 *Wzrost potencjału turystycznego* – 44. Na rzecz konkretnych produktów turystycznych podjęto 25 projektów i/lub inicjatyw (w 2011 r. – 12). Systemem promocji objęto 2 209 produktów żywnościowych (wobec 1 334 rok wcześniej) w ramach osiągnięcia celu 1.4 *Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości*.

Działaniami objęto 2 125 km infrastruktury (rok wcześniej – 2 776 km). Wielkość powierzchni zadaszanej objętej działaniami wyniosła 11,3 tys. m² (57,6 tys. m² w 2011 r.), natomiast niezadaszonej

⁴⁸ Wartości procentowe są w znacznym stopniu orientacyjne, z uwagi na niemożność jednoznacznego wyodrębnienia źródeł finansowania przy każdym projekcie i inicjatywie. Wiele projektów realizowanych jest przy zaangażowaniu kilku źródeł finansowania. Pod klasyfikacją budżet państwa, budżet województwa, budżety JST, środki prywatne mieszczą się środki finansowe zarówno współfinansujące programy operacyjne, jak również środki angażowane na inne projekty i inicjatywy.

– 21,9 tys. m² (83,2 tys. m² w 2011 r.) i dotyczyła przede wszystkim obiektów kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych.

O sieciowym charakterze działań świadczy liczba instytucji zaangażowanych, obok samorządu województwa, w projekty i inicjatywy. W 2012 r. uczestniczyło w nich 4 496 podmiotów (w 2011 r. było ich 5 039). Samorząd województwa wsparł 318 projektów i inicjatyw partnerskich (w 2011 r. – 327). W rezultacie działań powstało 366 nowych organizacji (328 rok wcześniej). Były to głównie rodziny zastępcze w ramach celu 2.6 *Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu*.

W projektach i inicjatywach uczestniczyło 11,5 mln osób (ponad dwukrotnie więcej niż rok wcześniej – 4,7 mln), przy dominującym udziale priorytetu 1 – około 10,3 mln (w tym najwięcej w celu 1.5 *Wzrost potencjału turystycznego* – 7,4 mln, co wiąże się głównie z uczestnictwem w różnego rodzaju imprezach o charakterze kulturalnym i turystycznym)⁴⁹.

Działaniami objęto 43,2 tys. osób bezrobotnych, tj. o 16 tys. więcej niż przed rokiem (27,2 tys. osób), co związane jest przede wszystkim ze wspomnianym wyżej zwiększeniem środków z Funduszu Pracy. Wydatki poniesione na działania związane z celem operacyjnym 1.2 *Wzrost liczby miejsc pracy* były w 2012 r. dwukrotnie większe niż rok wcześniej.

Dla lepszego powiązania gospodarki i rynku pracy z systemem edukacji niebagatelne znaczenie mają również staże, praktyki i stypendia dla studentów, absolwentów i doktorantów. W 2012 r. zidentyfikowano 5 525 takich form aktywizacji i wsparcia (rok wcześniej było ich 2 521). W różnego rodzaju szkoleniach uczestniczyło 32 tys. osób (15,9 tys. w 2011 r.).

Liczba wolontariuszy uczestniczących w działaniach wyniosła 1 281 i była znacznie niższa od wartości z roku poprzedniego (5 380 osób).

⁴⁹ Wskaźnik ten również ma charakter orientacyjny, ponieważ nie można wykluczyć sytuacji, w której ta sama osoba uczestniczyła w kilku imprezach.

IV. Realizacja celów operacyjnych Strategii

Priorytet 1. Konkurencyjna gospodarka

Cel 1.1. Wzrost konkurencyjności firm

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
wartość sprzedaży produkcji na jednego pracującego (z wyłączeniem produkcji rolniczej)	tys. zł	25,0	57,6	54,6	58,4	61,8	73,3	76,4
wartość inwestycji w rozwój lub rozbudowę przedsiębiorstw na podstawie całkowitych nakładów na realizację projektów (współfinansowanych środkami z UE)	mln zł	b.d.	150,2	265,0	381,0	321,0	127,5	111,9
liczba realizowanych projektów o charakterze innowacyjnym (współfinansowanych środkami z funduszy strukturalnych)	szt.	b.d.	11	15	105	68	31	12

Rok 2012 przyniósł wzrost poziomu sprzedaży produkcji na jednego pracującego o 4,2%, tj. o 3,1 tys. zł. Odnotowany wzrost był znacznie niższy niż w latach 2010-2011. Słabsza dynamika wzrostu wskaźnika znalazła odzwierciedlenie również w niższym niż w ubiegłych latach wzroście poziomu sprzedaży przemysłu na mieszkańca (tendencja ta była podobna w całym kraju). Odnotowano również dalszy znaczny spadek poziomu pozostałych dwóch wskaźników – liczba realizowanych projektów o charakterze innowacyjnym spadła z 31 do 12, a wartość inwestycji w rozwój lub rozbudowę przedsiębiorstw współfinansowanych środkami z UE zmalała do 111,9 mln zł (tj. o 15,6 mln zł). Poziom wskaźników jest ściśle związany z prawie całkowitym wyczerpaniem się środków unijnych przeznaczonych na dotacje dla przedsiębiorstw.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Wzrost konkurencyjności firm** osiągnęto poprzez 6 działań, w ramach których realizowano 47 projektów i 6 inicjatyw. Samorząd województwa wsparł 29 z nich. Na rzecz przedsiębiorców zrealizowano 42 projekty i inicjatywy, w ramach działań zrealizowano 287 inwestycji (w tym 286 było wspartych przez samorząd województwa). W projektach i inicjatywach uczestniczyło 195 organizacji (oprócz organizacji realizujących), 50,3 tys. osób, 2,4 tys. przedsiębiorców i 67 osób bezrobotnych. Przeszkolono 1,9 tys. osób. Realizacja celu operacyjnego pochłonęła 153,9 mln zł. Wydatki te były finansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu województwa, budżetu państwa) i zagranicznych (m.in. EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013, PO IG 2007-2013, INTERREG IVC, EFS w ramach PO KL 2007-2013) oraz środków prywatnych. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. W ramach realizacji działania **Zwiększenie konkurencyjności MŚP poprzez wsparcie dostępu do kapitału** zidentyfikowano 9 projektów o wartości blisko 129,5 mln zł. Polegały one zarówno na zapewnieniu finansowania projektów realizowanych przez MŚP w formie dotacji, jak i instrumentów finansowych. WMARR w 2012 r. podpisała 33 umowy w ramach RPO WiM 2007-2013, w tym 10 z poddziałania 1.1.6 *Wsparcie na nowe inwestycje dla dużych przedsiębiorstw* (na kwotę ponad 21,6 mln zł) oraz 23 z poddziałania 1.1.9 *Inne inwestycje w przedsiębiorstwa* (wartość dofinansowania 10,4 mln zł). Ponadto Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie przeprowadziła 10 naborów wniosków o dofinansowanie w ramach PO IG 2007-2013, w rezultacie czego podpisano 12 umów o dofinansowanie na kwotę 3,41 mln zł. Należy podkreślić, iż wartość

podpisanych umów była ponad dwudziestokrotnie niższa niż w 2011 r., co wynika z zaawansowania procesu wdrażania tego programu operacyjnego i wyczerpania alokacji przewidzianej na ten cel. Kontynuowano działalność pożyczkową i poręczeniową dzięki środkom pochodzącym m.in. z RPO WiM 2007-2013. W 2012 r. udzielono 161 pożyczek o wartości ponad 11,3 mln zł oraz zawarto umowy na 163 poręczenia na blisko 19,6 mln zł. WMARR we współpracy z Fundacją *Wspieranie i Promocja Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach* kontynuowały projekty pn. *Krok do sukcesu* oraz *Wsparcie na starcie*, w ramach których dofinansowały utworzenie 97 podmiotów gospodarczych. Ponadto Warmińsko-Mazurski Fundusz *Poręczenia Kredytowe* uruchomił Regionalne Centrum Informacji Finansowej dla przedsiębiorców (RCIF), w ramach którego otwarto 5 Punktów Informacyjnych⁵⁰. Działalność RCIF umożliwiła przedsiębiorcom bezpłatny, bieżący dostęp do informacji związanych z usługami finansowymi i procesem ubiegania się o dofinansowanie na rozwój, bądź rozpoczęcie działalności gospodarczej. W 2012 r. w RCIF zarejestrowano 163 przedsiębiorstwa sektora MSP.

2. Podniesienie innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw w województwie warmińsko-mazurskim realizowane było przez 20 projektów. Wydatkowano na nie prawie 9 mln zł. WMARR realizowała 8 projektów, w tym kontynuowała działania rozpoczęte w latach ubiegłych. Jako członek konsorcjum BISNEP – Business and Innovation Support for North-East Poland kontynuowała bezpłatne usługi oferowane przez ośrodki Enterprise Europe Network dedykowane osobom planującym rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz już działającym MŚP. W 2012 r. zrealizowano szkolenia, misje zagraniczne dla firm oraz telekonferencję. Zakończono realizację projektu pn. *Business to Nature* w ramach Programu Współpracy Międzyregionalnej INTERREG IVC. W jego wyniku powstały rekomendacje dla polityk regionalnych, które wskazały decydentom w jaki sposób pogodzić rozwój gospodarczy z wymogami ochrony środowiska. Agencja kontynuowała prace budowlane Centrum wdrażania i promocji innowacji – ośrodka wspierającego rozwój innowacyjności w regionie poprzez pobudzanie myśli innowacyjnej oraz wspieranie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami a jednostkami naukowymi, szkołami, IOB i jst. Realizowała również projekty szkoleniowe dofinansowane z PO KL 2007-2013 podnoszące kwalifikacje i kompetencje pracowników konkretnych przedsiębiorstw, w tym m.in. projekty pn. *Wzrost kompetencji kadr drogą do sukcesu w branży meblarskiej*, *Wiedza kluczem do sukcesu* (mający na celu wzrost kompetencji w zakresie budowy strategii innowacyjnych dywersyfikacji działalności firmy, współpracy sieciowej, efektywności energetycznej i ochrony środowiska), *Wzrost kompetencji kadr drogą do sukcesu firmy ERKO*. WMARR we współpracy z Olsztyńską Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania rozpoczęła projekt pn. *Sieć Brokerów Innowacji*, którego celem jest zwiększenie adaptacyjności przedsiębiorstw do wyzwań nowoczesnej gospodarki poprzez współpracę z jednostkami naukowymi w zakresie wypracowania efektów wdrożeniowych. W 2012 r. powołano Sieć Brokerów Innowacji, uruchomiono Punkty Brokera Innowacji⁵¹ oraz rozpoczęto zbieranie ofert jednostek naukowych. Również wspólnie z Olsztyńską Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania (OWSliZ) oraz Warmińsko-Mazurską Specjalną Strefą Ekonomiczną agencja podjęła działania mające na celu opracowanie i upowszechnienie innowacyjnego narzędzia - modelu połączenia usług doradczych, informacyjnych i finansowych dla MŚP i osób rozpoczynających działalność gospodarczą. Innowacyjnym elementem tego projektu jest oferta wsparcia/doradztwa w umiędzynarodowianiu działalności firmy. Na rzecz promocji idei społecznej odpowiedzialności biznesu realizowane były projekty: *Przedsiębiorca społecznie*

⁵⁰ W Działdowie, Elblągu, Ełku, Giżycku, Olsztynie.

⁵¹ W Ostródzie, Mrągowie, Olsztynie, Szczytnie, Ełku, Olecku, Elblągu i Działdowie.

zaangażowany (przez WMARR) oraz *Zwiększenie konkurencyjności regionów poprzez społeczną odpowiedzialność biznesu (CSR)* (przez PARP). Projekty na rzecz zwiększenia innowacyjności i konkurencyjności regionalnych przedsiębiorstw m.in. poprzez transfer wiedzy i technologii realizował także Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, który w 2012 r. kontynuował projekt pn. *Fabryka Innowacji* realizowany w ramach PO IG, którego celem było zwiększenie liczby firm działających w oparciu o innowacyjne rozwiązania. Centrum Innowacji i Transferu Technologii (CIITT) przy UWM wspierał także uzyskanie ochrony własności intelektualnej (patentu) na wynalazek *Sposób samoczynnego przekazywania ciepła w kierunku odwrotnym do konwekcji naturalnej i urządzenie do samoczynnego przekazywania ciepła w kierunku odwrotnym do konwekcji naturalnej*. Olsztyńska Szkoła Wyższa Informatyki i Zarządzania realizowała 3 projekty na rzecz podniesienia kwalifikacji i kompetencji pracowników i osób zarządzających firmami w województwie poprzez szkolenia i studia podyplomowe z zarządzania i informatyki. Ponadto we współpracy z Elbląskim Parkiem Technologicznym wsparto 5 firm z regionu, dla których zostały opracowana dokumentacja wdrożeniowa przedsięwzięcia innowacyjnego. W Instytucie Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN powstało stanowisko oficera łącznikowego w ramach projektu pn. *Oficer łącznikowy - sieć współpracy i wymiany informacji pomiędzy nauką a przemysłem rolno-spożywczym województwa warmińsko-mazurskiego*, celem którego było nawiązanie współpracy i budowanie partnerstwa z przedsiębiorcami z sektora rolno-spożywczego Warmii i Mazur poprzez utworzenie sieci wymiany informacji i transferu wiedzy (obejmującej 40 przedsiębiorstw)Urząd Miasta Elbląg kontynuował projekt pn. *Wzrost innowacyjności i konkurencyjności elbląskich MŚP poprzez tymczasowe zatrudnienie wysoko wykwalifikowanej kadry* dofinansowując zatrudnienie 3 wysoko wykwalifikowanych pracowników w 2 przedsiębiorstwach.

3. Wsparcie inicjatyw klastrowych i współpracy przedsiębiorstw objęło 3 projekty o łącznej wartości 2,4 mln zł. Wsparcie otrzymały klastry: energetyczny, turystyczny i stolarki otworowej. Wydatki dotyczyły głównie bieżącej koordynacji i działalności klastrów, wspólnej promocji i oferty.

4. Wsparcie działalności B+R ukierunkowanej na budowę innowacyjności gospodarki odbywało się w ramach 9 projektów. Trzy z nich realizowane były przez Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN, w tym w ramach projektu pn. *Regionalne Centrum Badań i Transferu Wiedzy Żywność dla Zdrowia* (2 etapy) pracowano nad utworzeniem Laboratorium Metabolomiki oraz modernizowano Laboratorium Mikrobiologii oraz Zwierzętarnię. Całość inwestycji realizowano w celu dostosowania profilu Instytutu do świadczenia usług dla przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego w szeroko rozumianym zakresie prozdrowotnych właściwości żywności. W ramach *Odblokowywania potencjału Instytutu Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności dla wzmocnienia integracji z Europejską Przestrzenią Badawczą i rozwoju regionu* pracowano nad utworzeniem Platformy Transferu Technologii, która posłuży do organizacji seminariów i warsztatów dla różnych grup odbiorców. W projekcie *REFRESH* szczególny nacisk położono na kształcenie i rozwój kadry Instytutu poprzez specjalistyczne szkolenia oraz dwustronną wymianę osobową z 14 wiodącymi europejskimi centrami badawczymi. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski realizował 6 projektów badawczych związanych m.in. z optymalizacją produkcji wołowiny, systemów energetycznych, odnawialnych źródłach energii, doskonaleniem metod hodowli ryb. Całkowite wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 11,5 mln zł.

5. Realizacja Warmińsko-Mazurskiego Programu Promocji Jakości obejmowała 6 projektów i 4 inicjatywy. Łącznie na realizację Programu wydano 1,4 mln zł. Zorganizowano kolejne edycje konkursów projakościowych: *Warmińsko-Mazurska Nagroda Jakości* - nagrodzono 8 organizacji z 23 zgłoszonych oraz *Najlepszy Produkt i Usługa Warmii i Mazur*, w ramach którego uhonorowano 8 z 31

firm i instytucji. Organizowano wydarzenia w ramach *Kalendarza imprez regionalnych promujących żywność naturalną, tradycyjną, lokalną i regionalną Województwa Warmińsko-Mazurskiego* oraz *Kalendarza imprez promujących produkt regionalny Warmii i Mazur*, kontynuowano koordynację w regionie Międzynarodowego Stowarzyszenia Miast Cittaslow oraz sieci Regionalnego Dziedzictwa Kulinarne. Ponownie współorganizowano konkurs *Gmina Fair Play* (przystąpiły 3 samorzady i wszystkie otrzymały nagrody) oraz *Przedsiębiorstwo Fair Play* (laureatami zostało 10 firm). W ramach *Optymalizacji Systemu Zarządzania Jakością Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego* przeprowadzono szkolenia dla 300 pracowników Urzędu z zakresu Systemu Zarządzania Jakością, doszkolono 60 auditorów wewnętrznych. Stworzono i wdrożono nowe karty procesów, wydano nową Księgę Procesów oraz Księgę Jakości. Kontynuowano prowadzenie w Urzędzie Marszałkowskim banku danych organizacji stosujących Systemy Zarządzania Jakością – w 2012 r. w bazie znajdowało się 468 organizacji i filii organizacji z województwa, które posiadają wdrożone znormalizowane, certyfikowane systemy wspomagające zarządzanie.

6. Współpraca na rzecz budowania konkurencyjnej gospodarki Warmii i Mazur realizowana jest przez tut. Urząd Marszałkowski w ramach zadań Departamentu Polityki Regionalnej. Tworzone są warunki do współpracy interesariuszy z regionu na rzecz budowy konkurencyjnej gospodarki województwa poprzez koordynację funkcjonowania Regionalnego Komitetu Sterującego ds. Regionalnej Strategii Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz rozpoczętej w 2012 r. współpracy z Platformą S3 utworzonej przez Komisję Europejską w celu zapewnienia Państwom Członkowskim UE oraz ich regionom profesjonalnego doradztwa w zakresie planowania strategii inteligentnych specjalizacji. W ramach działania wydano 20,0 tys. zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	48
liczba inicjatyw	szt.	6
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	29
liczba inwestycji	szt.	287
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	286
poniesione wydatki	zł	153 855 134
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	195
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	42
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	2432
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	50378
liczba osób przeszkolonych	os.	1901
liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	szt.	67
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektów i/lub inicjatyw	os.	0

Cel 1.2. Wzrost liczby miejsc pracy

Wskaźnik celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba pracujących w gospodarce narodowej na koniec roku	tys. os.	495,2	422,2	426,5	412,0	423,3	422,9	418,1

W województwie w 2012 r. pracujących w gospodarce narodowej było 418,1 tys. osób, tj. o 4,8 tys. mniej niż w 2011 r. i ponad 77 tys. mniej niż w 1999 r. Spadek liczby pracujących obserwowany jest

od trzech lat (tj. od roku 2010). Jednocześnie wzrosła liczba osób rejestrujących się jako bezrobotne o kolejne 5,5%. Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu grudnia 2012 r. wyniosła 21,2% (Polska 13,4%). Niemniej jednak zatrudnienie w sektorze prywatnym było większe o 1,9%. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie wzrosło o dalsze 4,3%, zmalał również jego dystans do średniej krajowej (o 0,8 pkt %). Z ogólnej liczby pracujących w 2012 r. większość zatrudniona była w sektorze prywatnym (75%), pracownicy sektora publicznego stanowili 25% zatrudnionych.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Wzrost liczby miejsc pracy** osiągnano poprzez realizację 20 projektów w ramach 5 działań. W projektach uczestniczyło 49,4 tys. osób (w tym 43,1 tys. bezrobotnych) i 1,9 tys. przedsiębiorców. Zrealizowano 12,8 tys. staży i praktyk, przeszkolono 23,0 tys. osób. Działaniami objęto całe województwo. Wydatki poniesione na realizację projektów wyniosły 313,4 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (Funduszu Pracy, rezerwy MPiPS) i zagranicznych (EFS w ramach PO KL).

1. Wsparcie powstania nowych miejsc pracy poprzez samozatrudnienie bezrobotnych i dotacje dla pracodawców realizowane jest co roku przez powiatowe urzędy pracy w oparciu o ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. W 2012 r. w ramach działania realizowano 2 projekty. 1,9 tys. osób bezrobotnych otrzymało dotację na otwarcie własnej działalności gospodarczej, a 984 przedsiębiorcom zrefundowano wyposażenie i doposażenie miejsc pracy dla 2,1 tys. osób. Na wsparcie w postaci udzielenia dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej przeznaczono 33,1 mln zł, wydatki na refundację zatrudnienia wyniosły 21,3 mln zł. Całkowite wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 54,4 mln zł i zostały sfinansowane z Funduszu Pracy.

2. Działania zachęcające do zwiększania zatrudnienia w firmach już działających są również statutowymi działaniami powiatowych urzędów pracy. W ich ramach realizowano 5 projektów polegających na organizacji prac interwencyjnych, w których uczestniczyło 3,7 tys. osób bezrobotnych, skierowaniu 2,6 tys. osób do robót publicznych, 8,7 tys. na staże oraz 3,9 tys. na szkolenia. Ponadto 5,7 tys. osób bezrobotnych uczestniczyło w pracach społecznie użytecznych. Średnia efektywność zatrudnieniowa ww. działań wyniosła 42,2%, największą charakteryzowały się roboty publiczne (58,3%), najmniejszą prace społecznie użyteczne (22,7%). Łącznie działaniem objęto blisko 24,6 tys. bezrobotnych. Wydatkowano 85,9 mln zł z Funduszu Pracy.

3. W 2012 r. powiatowe urzędy pracy z regionu pozyskały dodatkowe 38,6 mln zł z rezerwy Ministra Pracy i Polityki Społecznej na sfinansowanie **programów aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy**. W ramach tego działania zrealizowano 7 programów dla 5,2 tys. osób, w tym dwa programy specjalne (zaprojektowane dla grup wymagających niestandardowego wsparcia w procesie aktywizacji): dla osób bezrobotnych w wieku 45+ (w 5 powiatach regionu) oraz dla osób bezrobotnych w wieku poniżej 30 lat (7 powiatów). Ponadto prowadzono programy zwiększające aktywność zawodową następujących grup osób bezrobotnych: w wieku 45/50+ (10 programów lokalnych), młodzieży (17 PUP-ów), osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy (18 powiatów), bezrobotnych na terenach, na których miały miejsce klęski żywiołowe (w gminie Bisztynek, gdzie na początku lipca miała miejsce fala ulewnego deszczu z intensywnym gradobiciem) oraz program dla osób zwolnionych z przyczyn nie dotyczących pracowników (Ostróda). Wydatki w ramach działania wyniosły 33,9 mln zł.

4. Na realizację projektów konkursowych w ramach PO KL 2007-2013 (Priorytet VI *Rynek pracy otwarty dla wszystkich* i Działanie 8.1) *Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie* za pośrednictwem Wojewódzkiego Urzędu Pracy podpisano w 2012 r. 116 umów o dofinansowanie na łączną kwotę 97,4 mln zł. W ramach działania 1,1 tys. osobom przyznano środki na podjęcie działalności gospodarczej, udział w projektach wzięło 5,4 tys. osób i 914 przedsiębiorstw, w których przeszkolono ponad 6,2 tys. pracowników. W ramach PO KL realizowanych jest szereg projektów, które zawierają elementy edukacyjne takie jak: szkolenia zawodowe, szkolenia motywacyjno-psychologiczne, usługi doradcze, wspieranie przedsiębiorczości itp. Od początku realizacji PO KL w ramach dotychczas zakontraktowanych projektów w Priorytecie VI i Działaniu 8.1. wsparcie uzyskało ok.70 tys. mieszkańców regionu, w tym ok. 44 tys. osób bezrobotnych. Udzielono ponad 7,6 tys. dotacji na podjęcie działalności gospodarczej. Wsparcie w ramach projektów szkoleniowych uzyskało 4,2 tys. przedsiębiorstw (głównie MSP), a ponad 22 tys. osób w nich zatrudnionych podniosło kwalifikacje stosownie do potrzeb pracodawców. W większości przypadków kierunki szkoleń realizowanych w ramach projektów wpisywały się w branże istotne dla rozwoju regionu.

5. Dwa projekty systemowe realizowane w ramach PO KL w 20 powiatach województwa objęły 3,9 tys. osób bezrobotnych. Otrzymali oni następujące wsparcie: szkolenia, staże, przygotowanie zawodowe dorosłych, prace interwencyjne, wyposażenie i doposażenie stanowisk pracy, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Całkowita wartość projektów wyniosła w 2012 r. 41,5 mln zł. Środki na realizację działania pochodziły z EFS. Ponadto wsparciem w postaci finansowania wynagrodzeń objętych zostało 5 pracowników WUP w Olsztynie (pośrednicy pracy i doradcy zawodowi), pokryto koszty 7 szkoleń, w których uczestniczyło 12 pracowników WUP, zakupiono meble oraz materiały dydaktyczne dla doradców z Centrów Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Olsztynie i Elblągu.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	20
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	7
poniesione wydatki	zł	313 390 492
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	3
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	1 898
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	49 363
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	14
liczba osób przeszkolonych	os.	23 031
liczba osób bezrobotnych objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	43 147
liczba staży i praktyk odbytych w ramach projektów i/lub inicjatyw	szt.	12 761

Cel 1.3. Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba inwestorów zagranicznych korzystających z systemu	szt.	b.d.	23	17	20	22	18	16
% gmin, z których brakuje ofert inwestycyjnych w bazie RCOI	%	b.d.	63	62	60	50	60	60
liczba ofert inwestycyjnych w bazie RCOI	szt.	b.d.	130	250	212	300	280	180

W 2012 r. odnotowano kolejny spadek liczby inwestorów zagranicznych korzystających z usług Regionalnego Centrum Obsługi Inwestora. Zmniejszeniu uległa także liczba ofert inwestycyjnych w bazie RCOI, co zwykle związane jest ze sprzedażą terenów inwestycyjnych lub ich łączeniem. W bazie terenów inwestycyjnych prowadzonej przez Warmińsko-Mazurskie Centrum Obsługi Inwestora, znajdowało się 180 terenów inwestycyjnych. 60% gmin województwa nie posiada oferty inwestycyjnej, przede wszystkim z powodu braku terenów inwestycyjnych w gminie, typowo rolniczego charakteru gminy lub jej położenia na obszarze chronionym.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych** osiągnęto poprzez realizację 1 działania polegającego na **obsłudze inwestorów zewnętrznych**. W jego ramach realizowano 3 projekty i 1 inicjatywę. WMARR kontynuowała prowadzenie Warmińsko-Mazurskiego Centrum Obsługi Inwestora. W ramach COI obsłużono 16 projektów inwestycyjnych, aktualizowano bazę danych terenów inwestycyjnych oraz promowano ofertę inwestycyjną regionu m.in. w Tokio, Seulu, Warszawie. Zorganizowano także IV Forum Rynków Wschodnich oraz podejmowano działania informacyjno-szkoleniowe na rzecz jst z województwa z zakresu podnoszenia kompetencji w obsłudze inwestorów, możliwości pozyskiwania funduszy na przygotowanie terenów inwestycyjnych oraz możliwości aplikowania o bezpłatny udział w wydarzeniach promocyjnych. Agencja uczestniczy w realizacji projektu pt. *Tworzenie i rozwój sieci współpracy Centrów Obsługi Inwestora*, do którego przystąpili przedstawiciele województw Polski Wschodniej w celu ujednoczenia i poprawy standardów działania COI w makroregionie. Samorząd kontynuował dwa rozpoczęte w latach ubiegłych projekty na rzecz systemu obsługi inwestorów i eksporterów. W ramach projektu systemowego Ministra Gospodarki pt. *Sieć Centrów Obsługi Inwestorów i Eksporterów* zespół funkcjonujący w Urzędzie Marszałkowskim wyświadczył 37 usług informacyjnych o charakterze proinwestycyjnym oraz 126 usług informacyjnych proeksportowych. Zorganizowano także spotkanie informacyjne, którego celem było promowanie funkcjonowania sieci centów obsługi inwestorów i eksporterów w kraju, dokonano diagnozy potencjału gospodarczego regionu w analizie pt. *Atrakcyjność inwestycyjna Warmii i Mazur*. W ramach projektu pt. *Spójny system obsługi inwestora na Warmii i Mazurach - profesjonalne oddziaływanie promocji gospodarczej* zorganizowano 5 konferencji promujących atrakcyjność gospodarczą regionu. Warmia i Mazury promowane były na Międzynarodowych Targach Nieruchomości EXPO REAL 2012 w Monachium, opracowano materiały promocyjne, filmowe i publikacje. Wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 2,1 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	3
liczba inicjatyw	szt.	1
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	2
poniesione wydatki	zł	2 111 885
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	9
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	2
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	300
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	602
liczba osób przeszkolonych	os.	137

Cel 1.4. Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba gospodarstw ekologicznych	szt.	25	770	1 059	1 514	2 279	3 055	3 793
% powierzchni upraw prowadzonych metodami ekologicznymi	%	0,2	4,0	4,0	5,0	6,2	8,3	10,1

W 2012 r. odnotowano kolejny wysoki wzrost liczby gospodarstw ekologicznych do ok. 3,8 tys. (o 738 więcej niż w roku ubiegłym), co dało regionowi pierwsze miejsce w Polsce (w zachodniopomorskim – dotychczasowym liderze – jest ich o ponad 200 mniej). Od 1999 r. gospodarstw ekologicznych jest o ponad 150 razy więcej i stanowią one 14,6% liczby w kraju. Stałej dynamice wzrostu liczby gospodarstw ekologicznych towarzyszy zwiększenie powierzchni upraw będących w systemie rolnictwa ekologicznego. Areał upraw prowadzonych metodami ekologicznymi przekroczył 10% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Województwo zajęło pod tym względem drugie miejsce (tuż za zachodniopomorskim). Powierzchnia upraw będących w systemie rolnictwa ekologicznego w regionie stanowi 17% łącznej powierzchni w Polsce (wzrost w stosunku do roku 2011 o 1 pkt %). Niepokojący jest jednak fakt, iż nadal rozwój sektora rolnictwa ekologicznego nie znajduje odzwierciedlenia w liczbie przetwórci ekologicznych. W 2012 r. było ich 10, a więc o 1 mniej niż w 2011 r., co niezmiennie plasuje region na 12. miejscu w kraju.

Działania realizowane w 2012 roku

W ramach celu operacyjnego **Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości** realizowano 4 działania, w których podjęto 6 projektów i 13 inicjatyw. Wszystkie zostały finansowo lub organizacyjnie wsparte przez samorząd województwa, a 17 z nich realizowano na rzecz przedsiębiorców. W działaniach uczestniczyły 64 organizacje, 931 przedsiębiorców, 98,2 tys. osób i 455 rolników. Na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców podjęto 4 projekty i/lub inicjatywy, przeszkolono 394 osoby. Systemem promocji objęto 2,2 tys. produktów żywnościowych. Wydatki poniesione na osiągnięcie celu operacyjnego wyniosły 3,1 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu państwa, budżetu województwa) i środków publicznych zagranicznych (EFRR w ramach RPO, EFRROW w ramach PROW, EFS w ramach PO KL). Działania realizowano na obszarze całego województwa.

1. Kontynuacja procesu inwentaryzacji uwarunkowań produkcji żywności w regionie, a następnie określenie wolnych nisz w gospodarce żywnościowej Unii Europejskiej – optymalne ekonomicznie branże – i możliwości uzyskania konkurencyjnej jakości zdrowotnej oraz handlowej objęła 2 projekty, których wydatki wyniosły 932,6 tys. zł. Kontynuowano realizację projektu systemowego samorządu województwa pt. *Model kształcenia w branży gastronomiczno-hotelarskiej połączony z systemem walidacji kwalifikacji i kompetencji formalnych*, dzięki któremu wdrażany jest nowy model kształcenia w branży gastronomiczno-hotelarskiej (projekt obejmuje 6 zawodów, m.in. kucharz, kelner, piekarz, cukiernik). Szczególnym efektem realizacji projektu jest poprawa jakości kształcenia zawodowego dostosowanego do potrzeb regionalnego rynku pracy. Samorząd województwa we współpracy ze Związkiem Województw RP zorganizował konferencję pn. *Rolnictwo lokalne i żywność tradycyjna w realizacji strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województw w świetle Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2014 -2020*, która miała na celu wypracowanie wspólnego stanowiska polskich regionów dotyczącego dalszych kierunków rozwoju w kontekście rolnictwa i produkcji żywności naturalnej, tradycyjnej, lokalnej i regionalnej oraz omówienie planowanych zmian w zapisach Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2014-2020. W 2012 r. Fundacja Wspieranie i Promocja Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach rozpoczęła realizację projektu pt. *Tradycyjna kuchnia na Warmii i Mazurach*, którego celem jest podniesienie kwalifikacji pracowników 29 przedsiębiorstw z regionu w zakresie wykorzystania produktów naturalnych i regionalnych.

2. W ramach wsparcia producentów żywności pod względem wiedzy i praktycznego zastosowania metod ułatwiających im rozwój produkcji wysokiej jakości realizowano 1 projekt i 3 inicjatywy. Zorganizowano 2 wizyty studyjne (w regionie i w Żupanii Splicko-Dalmatyńskiej) mające na celu wymianę doświadczeń i poszerzenie współpracy w wykorzystywaniu potencjału rozwojowego oraz budowanie przyjaznych relacji pomiędzy producentami z województwa i Żupanii Splicko-Dalmatyńskiej. Rozpoczęły się także szkolenia w ramach projektu pt. *PWP Tradycyjna kuchnia na konkurencyjnym rynku*, którego celem jest wzrost wiedzy i rozwój umiejętności osób z przedsiębiorstw branży gastronomicznej w zakresie: technik technologii gastronomicznych gwarantujących cechy tradycyjne potraw kuchni polskiej i regionalnej (doskonalenie zawodowe kucharzy), komercjalizacji potraw kuchni regionalnej i polskiej tradycyjnej z uwzględnieniem technik, technologii i surowców (doskonalenie zawodowe kelnerów). Ponadto 144 rolników uczestniczyło w szkoleniach pn. *Wytwarzanie w gospodarstwie rolnym surowców do produkcji żywności naturalnej i tradycyjnej oraz ich sprzedaż bezpośrednia*. Łącznie w ramach działania wydano 1,1 mln zł.

3. Wspieranie produkcji żywności według zasady od pola do stołu i wewnątrzregionalnej kooperacji na linii rolnicy - przemysł rolno-spożywczy – handel odbywało się m.in. poprzez wdrażanie projektu oraz realizację 2 inicjatyw wynikających z koordynacji sieci Dziedzictwa Kulinarne Warmia Mazury Powiśle. Sieć na koniec roku 2012 r. liczyła 135 członków, którzy dzięki uczestnictwu uzyskują pomoc w promocji swoich produktów. W 2012 r. została zarejestrowana przez producentów żywności naturalnej, regionalnej i tradycyjnej pierwsza w Polsce Regionalna Izba Gospodarcza Żywności Naturalnej i Tradycyjnej w Olsztynie. Jej głównym celem jest ochrona interesów zrzeszonych przedsiębiorców oraz ich udział w procesie opiniotwórczym projektów aktów prawnych o charakterze prawa lokalnego, krajowego, międzynarodowego. Wydatki poniesione na wspieranie wewnątrzregionalnej kooperacji wyniosły 216,8 tys. zł.

4. W ramach wspierania promocji żywności regionalnej, tradycyjnej i naturalnej pochodzącej z Warmii i Mazur realizowano 2 projekty i 7 inicjatyw. Województwo uczestniczyło w wydarzeniach targowych i wystawienniczych, w tym m.in. targach *Smaki Regionów* w Poznaniu, *Natura Food* w

Łodzi, 76. Międzynarodowych Targach Gospodarki Żywnościowej, Rolnictwa i Ogrodnictwa w Berlinie. Kontynuując koncepcję z lat poprzednich, województwo wraz z samorządami lokalnymi zorganizowało *Kalendarz imprez regionalnych promujących żywność naturalną, tradycyjną, lokalną i regionalną*. Zorganizowano 12 imprez, podczas których przeprowadzono m.in. konkursy kulinarne mające na celu promowanie żywności opartej na surowcach pochodzenia lokalnego, kultywowanie, propagowanie i pogłębianie wiedzy o tradycjach kuchni regionalnej, ochronę dziedzictwa kulinarnego oraz promocję zakładów gastronomicznych z regionu. Realizacja *Kalendarza imprez regionalnych* wsparta została projektem pt. *Kalendarz imprez promujących produkt regionalny Warmii i Mazur* dofinansowanego z EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013. W 2012 r. kontynuowano również organizację kiermaszów produktów sieci Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle, zrealizowano 5 kiermaszów w Olsztynie, których celem była promocja dziedzictwa kulinarnego oraz wskazanie powiązań pomiędzy podejmowanymi działaniami a ich pozytywnym wpływem na rozwój obszarów wiejskich. Ponadto zorganizowano targ rybny na bulwarze nad Jeziorem Ryńskim oraz święto rybaka w Mikołajkach. Łącznie na działanie promujące żywność regionalną, tradycyjną i naturalną wydano w 2012 r. 869,0 tys. zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	6
liczba inicjatyw	szt.	13
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	18
poniesione wydatki	zł	3 089 033
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	64
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	17
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	931
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	98 198
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	4
liczba osób przeszkolonych	os.	394
liczba rolników uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	455
liczba produktów żywnościowych objętych systemem promocji	szt.	2 209

Cel 1.5. Wzrost potencjału turystycznego

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	tys. szt.	55,7	38,2	38,7	38,0	37,7	39,1	39,4
korzystający z noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	tys. os.	1070,0	869,0	906,0	850,0	898,8	971,2	988,2
turystyczne obiekty zbiorowego zakwaterowania	szt.	855,0	371	384	390	387	467	487

W 2012 r. odnotowano wzrost wskaźników celu w zakresie turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania w stosunku do roku 2011: o 1,8% wzrosła liczba osób korzystających z noclegów i o 4,3% wzrosła ilość turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania. Praktycznie na tym samym

poziomie utrzymała się liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt powiększenia się bazy hotelarskiej o 6 hoteli czterogwiazdkowych, co stanowiło aż 55% wzrost w stosunku do roku poprzedniego i znacząco wpłynęło na podwyższenie jakości bazy noclegowej województwa warmińsko-mazurskiego.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Wzrost potencjału turystycznego** osiągnano poprzez realizację 7 działań, w ramach których podjęto 30 projektów i 29 inicjatyw. Wśród nich 37 zostało finansowo lub organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa, 44 realizowano na rzecz rozwoju turystyki, a 25 na rzecz promocji produktów turystycznych. W działaniach uczestniczyło 7,4 mln osób oraz 478 organizacji (poza realizującymi działania). Przeszkolono ponad 1 tys. osób, powstało 45 nowych organizacji. Realizowano 12 inwestycji. Działaniami objęto 117 km infrastruktury, 735 m² powierzchni niezadaszonej i 858 m² powierzchni zadaszanej. Całkowite wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 20,8 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu województwa, budżetu państwa) zagranicznych (m.in. EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013, EFRROW, Programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk) oraz środków prywatnych. Projekty i inicjatywy realizowano na obszarze całego województwa.

1. Promocja i informacja nt. oferty turystycznej i kulturalnej objęła 8 projektów i 3 inicjatywy na sumę 2,8 mln zł, których głównym celem było zwiększenie rozpoznawalności województwa w kraju i za granicą oraz podniesienie poziomu jakości obsługi przybywających turystów. Promocję Warmii, Mazur i Powiśla przeprowadzono podczas międzynarodowych targów turystycznych w Brnie, Bratysławie i Brukseli. Atrakcje turystyczne województwa prezentowano m.in. w Bańskiej Szcawnicy na Słowacji, podczas Międzynarodowych Targów Turystycznych TT Warsaw, w trakcie wizyt studyjnych dziennikarzy z Belgii i Litwy oraz touroperatorów z Austrii. Do najważniejszych projektów realizowanych w tym działaniu należały *Kampania promocji turystycznej Warmii i Mazur* oraz Modernizacja i rozbudowa regionalnego systemu informacji turystycznej.

2. W ramach wspierania rozwoju infrastruktury turystycznej realizowano projekt pn. *Znakowanie turystyczne regionu Warmii i Mazur* zakładający zamontowanie 710 turystycznych znaków drogowych oraz 51 sztuk wielkogabarytowych tablic informacyjnych. W 2012 r. postawiono wszystkie znaki drogowe. Wydatki poniesione na realizację projektu wyniosły 762,3 tys. zł.

3. Współpraca na rzecz rozwoju turystyki realizowana była przez 1 projekt i 12 inicjatyw. W ramach otwartego konkursu ofert, samorząd województwa dofinansował 7 zadań z zakresu rozwoju turystyki, realizowanych przez organizacje pozarządowe (m.in. Szlakiem zamków gotyckich – wydawnictwo folderu produktów turystycznych, Odnawianie i modernizacja Transgranicznego szlaku rowerowego R-64, Ogólnopolski Złot Grunwaldzki). Inicjatywy dotyczyły rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej, turystyki kulturowej oraz współpracy polsko-rosyjskiej (obejmującej m.in. udział w targach turystycznych w Kaliningradzie, w Moskwie, wizytę studyjną dla dziennikarzy z obwodu kaliningradzkiego, rajd rowerowy). Wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 147,2 tys. zł.

4. W ramach działania polegającego na wzroście jakości i wzbogaceniu oferty instytucji kultury realizowano 2 projekty i 4 inicjatywy. Teatr im. S. Jaracza w Olsztynie uruchomił stoisko sprzedażowe w Centrum Handlowym, dzięki któremu dociera on do potencjalnych widzów. Muzea prowadzone przez samorząd województwa poszerzyły ofertę o nowe elementy, nowe wystawy, czy zajęcia edukacyjne. W celu rozwoju czytelnictwa oraz promocji wartościowej literatury, ze szczególnym uwzględnieniem dorobku autorów regionalnych Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Olsztynie

realizowała projekt pn. *Bookriders – kulturalne jazdy z Warmii i Mazur* obejmujący cykl audycji telewizyjnych zawierających rozmowy na temat publikacji. Realizacja działania pochłonęła 565,5 tys. zł.

5. Poprawa bazy lokalowej i wyposażenia technicznego instytucji kultury objęła 10 projektów i inicjatywę na łączną kwotę 15,2 mln zł. Wśród przykładowych projektów należy wymienić: *Przebudowę i modernizację istniejącej struktury zabytkowego budynku WBP w Olsztynie dla celów kultury* zakładającą przystosowanie budynku do świadczenia usług informacyjnych, edukacyjnych i kulturalnych; *Rozbudowę, przebudowę i remont Teatru im. A. Sewruka oraz Centrum Spotkań Europejskich Światowid w Elblągu* obejmującą m.in. budowę teatralnej sceny kameralnej, czytelnicy i biblioteki teatralnej, dwóch sal kinowych do edukacji filmowej, pracowni artystycznych, Galerii Sztuki Współczesnej, Centrum Przygotowań Tanecznych oraz pomieszczeń biurowych i techniczno-gospodarczych, czy *Rewitalizację teatru im. S. Jaracza w Olsztynie* obejmującą m.in. restaurację widowni dużej sceny i foyer, modernizację Sceny Kameralnej wraz z zapleczem scenicznym, budowę Sceny Margines.

6. Współtworzenie i współuczestniczenie w międzynarodowych i krajowych programach i imprezach kulturalnych objęło 5 projektów i 4 inicjatywy. Projekty dotyczyły m.in. promocji czytelnictwa poprzez powoływanie Dyskusyjnych Klubów Książki, pomoc małym bibliotekom w przekształceniu w nowoczesne centra wiedzy i informacji oraz aktywne ośrodki lokalnego życia kulturalnego (w ramach Programu Rozwoju Bibliotek), jak również rozwoju wolontariatu i współpracy z Polonią na Ukrainie. Wydatki poniesione na realizację działania wyniosły niemal 360 tys. zł.

7. W ramach działania Wyeksponowanie specyfiki i wypromowanie tradycji regionu realizowano 4 projekty i 5 inicjatyw, których całkowity koszt wyniósł prawie 950 tys. zł. M.in. Teatr im. A. Sewruka w Elblągu realizował 2 międzynarodowe projekty dotyczące promocji dziedzictwa kulturowego regionu Południowego Bałtyku oraz twórczość Williama Szekspira, natomiast Muzeum Bitwy pod Grunwaldem w Stębarku, poprzez imprezy kulturalno-edukacyjne przypominało o udziale Tatarów w Bitwie pod Grunwaldem.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	31
liczba inicjatyw	szt.	29
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	37
liczba inwestycji	szt.	12
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	12
poniesione wydatki	zł	20 824 289
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	478
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	44
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz promocji konkretnych produktów turystycznych	szt.	25
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	7 389 781
liczba osób przeszkolonych	os.	1 019
liczba nowych organizacji	szt.	45
długość infrastruktury	km	117
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	735
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	858

Cel 1.6. Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
imigracja w wieku powyżej 60 lat	os.	1 585	1 525	1 138	1 031	1 241	1 228	1 203
długość życia (uśredniona)	lata	73,2	74,9	75,2	75,3	75,9	76,1	76,4
liczba miejsc w placówkach opieki nad osobami starszymi	szt.	1 210	1 376	1 543	1 550	1 600	1 646	1 676

Analiza struktury wiekowej ludności wskazuje na dalszy przyrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (pow. 60 roku życia), które stanowiły 15,7% mieszkańców województwa (wobec 15,2 % w 2011 r.). Nadal jednak struktura ta jest korzystniejsza niż średnio w Polsce (17,8%). Wzrosła także średnia długość życia o kolejne 0,3 roku do 76,4 roku (w kraju 76,9). W 2012 r. do województwa przyjechało o 25 osób mniej niż w roku ubiegłym. Wzrosła liczba miejsc w placówkach opieki nad osobami starszymi o kolejne 30. W województwie funkcjonowało: 20 domów pomocy społecznej⁵² przyjmujących osoby starsze na łączną liczbę 1400 miejsc, w tym 5 DPS i 1 filia DPS na łącznie 384 miejsca dla osób przewlekle somatycznie chorych, 7 DPS na 321 miejsc dla osób w podeszłym wieku, 7 DPS na 695 miejsc w typie łączonym tzn. DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku. Ponadto 34 miejsca oferowało łącznie 7 rodzinnych domów pomocy⁵³ na łącznie 34 miejsca. Funkcjonowało również 9 placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzonych w formie działalności gospodarczej na 242 miejsca⁵⁴.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa** osiągnęto poprzez realizację 2 działań, a w ich ramach 8 projektów i 3 inicjatyw. Wszystkie zostały wsparte organizacyjnie lub finansowo przez samorząd województwa. W działaniach uczestniczyło 21 organizacji i niemal 4 tys. osób. Wydatki poniesione na osiągnięcie celu wyniosły w 2012 r. 883,5 tys. zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (głównie budżetu województwa) oraz środków prywatnych. Działania były realizowane na obszarze całego województwa.

1. W ramach realizacji **Wojewódzkiego programu na rzecz osób starszych na lata 2009-2013 Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach** w wyniku otwartego konkursu ofert na realizację zadań przez organizacje pozarządowe samorząd województwa dofinansował 7 zadań zleconych na rzecz aktywizacji osób starszych, budowania i promowania ich pozytywnego wizerunku. Dofinansowano m.in. działalność Wojewódzkich Rzeczników Praw Osób Starszych oraz wydawanie bezpłatnego czasopisma *Generacja*, zrealizowano warsztaty/kursy aktywizujące seniorów, imprezy integrujące i budujące solidarność międzypokoleniową, wspierano rozwój wolontariatu osób starszych i na rzecz osób starszych, promowano pozytywny wizerunek seniorów. Ponadto podjęto 3 inicjatywy: ufundowano nagrodę rzeczową w ramach konkursu *Godni Naśladowania* za najlepszą inicjatywę na rzecz osób starszych (otrzymał ją Warmińsko-Mazurski Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Olsztynie za całokształt wieloletnich działań na rzecz osób starszych), zorganizowano wojewódzką konferencję inaugurującą obchody Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności

⁵² W 2012 r. w województwie funkcjonowały 42 domy pomocy społecznej oraz dwie filie na łączną liczbę miejsc 36773 (biorąc pod uwagę wszystkie 6 typów domów, tj.: DPS dla osób w podeszłym wieku, dla osób przewlekle somatycznie chorych, dla osób dorosłych przewlekle psychicznie chorych, dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie, dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, dla osób niepełnosprawnych fizycznie oraz domy o charakterze łączonym).

⁵³ W Nowym Kawkowie, Ramsowie, Reszkach, Samborowie, Nowej Wsi Małej, dwa w Olsztynie.

⁵⁴ W Waplewie, Moragu, Ulesiu, Lidzbarku Warmińskim, Marcinkowie, Żurejnach, Rogożu, Świętej Lipce, Olsztynie.

Międzypokoleniowej na Warmii i Mazurach, a także V wojewódzką konferencję z okazji Międzynarodowego Dnia Osób Starszych *Trzeci Wiek – na start!* Całkowite wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 79,5 tys. zł.

2. W ramach **promowania Warmii i Mazur jako regionu, w którym warto żyć niezależnie od wieku** odbyła się pierwsza edycja Zawodów *Senior Games*. Zorganizowane z inicjatywy samorządu województwa pierwsze w Polsce zmagania dedykowane sportowcom-seniorom były powiązane z obchodami Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej. W zawodach udział wzięło ponad 1,5 tys. osób, które startowały w 11 dyscyplinach sportowych. Zawodom towarzyszyły imprezy o charakterze kulturalnym, społecznym i integracyjnym, promujące znaczenie aktywności sportowej seniorów. Wydatki poniesione na organizację wydarzenia wyniosły ponad 804 tys. zł⁵⁵. Na organizację zawodów pozyskano m.in. dotację Ministerstwa Sportu i Turystyki.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	8
liczba inicjatyw	szt.	3
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	11
liczba inwestycji	szt.	0
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	0
poniesione wydatki	zł	883 549
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	21
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	3 968
liczba osób przeszkolonych	os.	10
liczba nowych organizacji	szt.	0
długość infrastruktury	km	0
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	0
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	0
liczba badań popytu krajowego i zagranicznego na usługi dla starzejącego się społeczeństwa	szt.	0

Cel 1.7. Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba IOB w regionie – funkcjonujących w ramach KSU	szt.	15	21	12	12	12	11	11
liczba realizowanych projektów przez IOB	szt.	0	21	12	17	40	41	21

W 2012 r. w województwie było 11 instytucji otoczenia biznesu⁵⁶ w regionie (analogicznie jak rok wcześniej). Należy podkreślić, iż w 2011 r. powstał również Regionalny System Usług – koordynowany przez samorząd województwa. Sieć ta skupia 16 instytucji otoczenia biznesu. Ilość projektów rozpoczętych i kontynuowanych spadła o połowę w stosunku do roku poprzedniego⁵⁷. Można było

⁵⁵ Nie uwzględniono nakładów poniesionych przez miasta partnerskie.

⁵⁶ Zgodnie z przyjętą metodologią, liczba IOB w regionie obejmuje wyłącznie podmioty funkcjonujące w ramach Krajowego Systemu Usług utworzonego przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości.

⁵⁷ Informacja o liczbie projektów realizowanych przez instytucje okotobiznesowe pochodzi z systemu SIMIK 2007-2013.

zauważyć słabnąca aktywność IOB w pozyskiwaniu środków z funduszy strukturalnych, na co wpływ miała znacznie mniejsza ich dostępność.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu** osiągnęto poprzez realizację 2 działań, w ramach których podjęto 9 projektów i 1 inicjatywę. Samorząd województwa wsparł 5 projektów i inicjatyw. W działaniach uczestniczyło 59 organizacji, powstała 1 nowa organizacja. We współpracy co najmniej 2 IOB realizowano 5 projektów i inicjatyw. Wydatki poniesione w ramach działania wyniosły 56,6 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu państwa, budżetów jst) oraz środków publicznych zagranicznych (m.in. EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013, PO RPW, EFS w ramach PO KL). Działaniami objęto całe województwo.

1. Działanie polegające na wspieraniu stałego podnoszenia jakości usług i oferty instytucji otoczenia biznesu poprzez budowanie sieci współpracy realizowane było w ramach 4 projektów i 1 inicjatywy. Kontynuowano m.in. działalność Regionalnego Systemu Usług, w którym uczestniczyło 16 IOB z województwa. Zakończono realizację projektu pn. *Regionalny System Usług – Sieć InnoWaMa*, w ramach którego zorganizowano m.in. kurs języka angielskiego biznesowego, staż zagraniczny dla przedstawicieli instytucji, cykl szkoleń rozwijających kompetencje w zakresie świadczenia usług proinnowacyjnych, przeprowadzono pilotażowe badanie monitoringowe działalności Sieci oraz stworzono i wdrożono interaktywną bazę RSU. W 2012 r. powstał także kompleksowy model świadczenia usługi proinnowacyjnej. Na bieżąco prowadzono intensywną promocję Sieci. Po zakończeniu projektu działalność RSU jest kontynuowana i koordynowana przez samorząd województwa. Miasto Elbląg zakończyło realizację dwóch przedsięwzięć skoncentrowanych na instytucjach okołobiznesowych: w ramach projektu pn. *IBI-NET Międzynarodowa Sieć Inkubatorów Biznesu* kontynuowano spotkania robocze partnerów projektu oraz zorganizowano konferencję zamykającą i forum przedsiębiorców w Rydze. W ramach projektu pn. *DISKE – Rozwój Innowacyjnych Systemów poprzez wymianę wiedzy* zrealizowano spotkania komitetu sterującego oraz konferencję zamykającą. Ponadto WMARR we współpracy z Warmińsko-Mazurską Specjalną Strefą Ekonomiczną i Olsztyńską Wyższą Szkołą Informatyki i Zarządzania rozpoczęła realizację projektu innowacyjnego pt. *Opracowanie i upowszechnienie innowacyjnego narzędzia świadczenia kompleksowych usług doradczych*, w ramach którego powstaje konstrukcja innowacyjnego kompleksowego modelu połączenia usług doradczych, informacyjnych i finansowych, stanowiącego odpowiedź na rosnące zapotrzebowanie na tego rodzaju usługi w sektorze MŚP oraz wśród osób rozpoczynających działalność gospodarczą.. Na realizację działania wydano łącznie blisko 1,3 mln zł.

2. W ramach tworzenia nowych instytucji otoczenia biznesu kontynuowano prace związane z budową trzech parków naukowo-technologicznych w Olsztynie, Elblągu i Ełku. W Elbląskim Parku Technologicznym zakupiono specjalistyczny sprzęt laboratoryjny Centrum Metaloznawstwa oraz wyposażono Centrum Transferu Technologii Informatycznych, Laboratorium Badań Środowiska Pracy i Emisji, Laboratorium Zaawansowanych Analiz Środowiskowych w Centrum Jakości Środowiska. W 2012 r. został oddany do użytku Park Naukowo-Technologiczny w Ełku, który pełni funkcję inkubatora przedsiębiorczości, inkubatora technologicznego, centrum konferencyjnego, centrum logistyczno-usługowego. Park powstał w ramach 3 projektów dofinansowanych w ramach RPO WiM 2007-2013. Budowa Parku Naukowo-Technologicznego w Olsztynie realizowana jest przez Gminę Olsztyn i obejmuje budowę sześciu budynków biurowych i laboratoryjnych o powierzchni użytkowej ponad 11 tys. m². W ramach projektu powstały również dwie drogi dojazdowe wraz z uzbrojeniem. W lipcu

otwarty został także nowy obiekt Działdowskiej Agencji Rozwoju S.A. – ośrodek szkoleniowo-informacyjny przedsiębiorczości, który zajmuje się udostępnianiem przedsiębiorcom wiedzy o formach wsparcia działalności gospodarczej, możliwościach otrzymania środków unijnych na działalność inwestycyjną oraz świadczeniem usług konsultacyjnych i szkoleniowych dla przedsiębiorców. Łącznie na inwestycje w nowe instytucje otoczenia biznesu wydano 55,3 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	9
liczba inicjatyw	szt.	1
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	5
poniesione wydatki	zł	56 618 526
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	59
liczba nowych organizacji	szt.	1
liczba projektów i/lub inicjatyw realizowanych we współpracy co najmniej dwóch IOB	szt.	5

Cel 1.8. Tworzenie społeczeństwa informacyjnego

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu	%	b.d.	28,7	39,0	48,8	55,8	58,1	58,2
przedsiębiorstwa z dostępem do Internetu	%	b.d.	89,9	90,4	85,8	94,0	93,7	91,7
% urzędów gmin umożliwiających obsługę mieszkańców poprzez Internet	%	b.d.	23,5	23,5	80,2	80,2	100,0	100,0
% urzędów gmin posiadających obcojęzyczną wersję strony internetowej	%	b.d.	b.d.	26,7	31,9	24,1	25,0	35,3

Wskaźnik *gospodarstwa domowe z dostępem do Internetu* dla województwa warmińsko-mazurskiego pojawił się w badaniach przeprowadzonych przez GUS w 2002 r. Od tego czasu można zaobserwować znaczny wzrost jego wartości. W 2002 r. dostęp do Internetu posiadało zaledwie 9,7% gospodarstw domowych, natomiast w 2012 r. było to 58,2% badanych gospodarstw. Rezultat ten nie jest wprawdzie zadowalający w stosunku do innych województw w Polsce, jednak na przestrzeni lat możemy obserwować powolny, aczkolwiek sukcesywny wzrost tego wskaźnika. Od 2006 r. badany jest wskaźnik odsetek przedsiębiorstw z dostępem do Internetu, który przez kolejne 3 lata stopniowo wzrastał, ale od 2009 r. odnotowuje się jego wahania. W 2012 r. wskaźnik uzyskał poziom 91,7%. Odsetek urzędów gmin umożliwiających obsługę mieszkańców poprzez Internet jest ściśle związany z realizacją projektu pn. *Wrota Warmii i Mazur* oraz podobnych przedsięwzięć realizowanych indywidualnie przez samorządy w regionie. Dla roku 2012 kształtuje się na poziomie 100%. Z kolei odsetek urzędów gmin posiadających obcojęzyczną wersję strony internetowej w badanym roku wzrósł o 10,3 pkt % w stosunku do 2011 r. i wyniósł 35,3%. W 2012 r. zrealizowano 41 inicjatyw związanych z funkcjonowaniem obcojęzycznych stron internetowych⁵⁸.

⁵⁸ Jednostki z województwa, w oparciu o które sporządzono przedmiotowe podsumowanie nie wykazały wielkości wydatków związanych z utworzeniem obcojęzycznych stron językowych.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Tworzenie społeczeństwa informacyjnego** osiągnęto poprzez realizację 5 działań. W ramach działań realizowano 44 projekty i 6 inicjatyw, z których 24 zostały finansowo lub organizacyjnie wsparte przez samorząd województwa. Na rzecz przedsiębiorców realizowano 9 projektów i/lub inicjatyw, na rzecz rozwoju turystyki – 9, na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu – 18. Realizowano również 23 inwestycje. Działaniami objęto 892 przedsiębiorców i 2,7 tys. osób, przeszkolono 2 tys. osób. Osiągnięcie celu operacyjnego pochłonęło blisko 21 mln zł. Wydatki zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (budżetu państwa, budżetów jst) i zagranicznych (m.in. EFRR w ramach RPO WIM 2007-2013, PO IG 2007-2013, EFS w ramach PO KL 2007-2013, EFRROW) oraz środków prywatnych. Działania realizowano na obszarze całego województwa.

1. W ramach poszerzenia możliwości korzystania poprzez Internet z usług informacyjnych oraz administracyjnych realizowano 15 projektów i 2 inicjatywy na łączną kwotę 2,2 mln zł. Miasto Olsztyn zakończyło Wdrożenie Zintegrowanego Systemu Informatycznego mającego na celu poprawę efektywności świadczonych usług publicznych oraz procesów administracyjnych. Efektem końcowym projektu było m.in. wdrożenie i uruchomienie baz danych przeznaczonych do pracy z ZSI oraz migracja istniejących danych do systemu. Ponadto zakończono realizację projektu pn. *Rozwój Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej Miasta Olsztyn i modernizacji Miejskiego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej* obejmujące budowę i wdrożenie infrastruktury organizacyjno-technicznej Miejskiego Systemu Informacji Przestrzennej Miasta Olsztyn, stanowiącej element krajowej infrastruktury informacji przestrzennej. Projekt miał na celu zapewnienie powszechnego dostępu do aktualizowanych referencyjnych baz danych przestrzennych Miasta Olsztyn, w tym w szczególności do danych rejestrów publicznych związanych z gospodarką przestrzenną miasta. Powiat szczycieński realizował projekt pn. *Powiatowa platforma GIS dla geodetów i rzeczoznawców majątkowych*, w wyniku którego powstała platforma GIS umożliwiająca gromadzenie, integrowanie i udostępnianie danych wspomagających pracę, co ma również wpłynąć na podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej powiatu. Powiat ostródzki rozpoczął realizację projektu pn. *Zwiększenie dostępności zasobu geodezyjnego kartograficznego Powiatu Ostródzkiego poprzez budowę systemu umożliwiającego świadczenie e-usług publicznych*, który pozwoli na skrócenie czasu obsługi petentów, eliminację wielokrotnego wprowadzania tych samych danych, ułatwienie gromadzenia i aktualizacji danych. Urząd Miejski w Białej Piskiej zakupił sprzęt komputerowy na kwotę 12,2 tys. zł, Urząd Miejski w Nidzicy – o wartości 33,3 tys. zł. Centrum Spotkań Europejskich Światowid w Elblągu zakończyło rozbudowę Wirtualnego Centrum Kultury eŚwiatowid.pl. Realizacja projektu pozwoliła stworzyć pierwszy w Polsce społecznościowy portal kulturalny otwarty na twórczość artystyczną, ciekawe inspiracje kulinarne oraz relacje podróżnicze. Zrealizowano inicjatywę polegającą na tworzeniu, rozbudowie, aktualizacji stron internetowych instytucji kultury: Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Olsztynie, Centrum Spotkań Europejskich Światowid, Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku, Elckiego Centrum Kultury, Miejskiej Biblioteki Publicznej w Ełku. Teatr im. A. Sewruka w Elblągu zakończył realizację projektu mającego na celu digitalizację i informatyzację. Zakupiono urządzenia do digitalizacji, stworzono serwis internetowy *Wirtualne Archiwum*. W Ełku zakończono tworzenie systemu geograficznej informacji przestrzennej w ramach projektu pn. *NOVUS – program rozwoju administracji samorządowej Warszawy, Poznania, Lublina, Ełku i Łodzi*. Komponent ełcki projektu obejmował m.in. szkolenia kadr urzędu oraz usprawnienie procesu wydawania decyzji administracyjnych. W wyniku realizacji projektu pn. *Rozwój i promocja E-*

usług publicznych w Urzędzie Miasta w Działdowie powstały systemy udostępniające e-usługi publiczne w zakresie administracji publicznej, stworzono m.in. stronę internetową, System GIS, miejski SIP oraz zakupiono nowoczesny sprzęt komputerowy.

2. Działanie polegające na **informatyzacji usług medycznych** realizowane było przez 6 projektów za 3,8 mln zł. Wojewódzki Zespół Lecznictwa Psychiatrycznego w Olsztynie zakończył rozbudowę sieci informatycznej, w 2012 r. dostarczono sprzęt i oprogramowanie oraz wdrożono system. Zakończyła się również realizacja projektu pn. *Zapewnienie wysokiej jakości usług dla obywateli poprzez unowocześnienie systemu i infrastruktury informatycznej w Wojewódzkim Szpitalu Rehabilitacyjnym dla Dzieci w Ameryce*. Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Olsztynie rozbudował system usług elektronicznych, zakupiono niezależne serwery dla pracy e-platformy oraz informatycznego systemu medycznego. Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego w Olsztynie utworzyła dyspozytornię medyczną. Wojewódzki Szpital Zespolony w Elblągu zakończył realizację projektu polegającego na modernizacji części sieci informatycznych oraz zastosowaniu nowoczesnych rozwiązań informatycznych. Samodzielny Publiczny Zespół Gruźlicy i Chorób Płuc w Olsztynie rozpoczął II etap kompleksowej informatyzacji.

3. Do **zwiększenia wykorzystania urządzeń teleinformatycznych i Internetu w pracy i w życiu codziennym** przyczyniła się realizacja 2 projektów i 2 inicjatyw. Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie zakończył realizację projektu pn. *Zastosowanie komputera i wybranych programów komputerowych w procesie zarządzania gospodarstwem rolnym*, w ramach którego przedstawiono kilkanaście programów do produkcji roślinnej i zwierzęcej oraz przeprowadzono przegląd portali rolniczych i stron przydatnych w zarządzaniu gospodarstwem. Przeszkolonych zostało 360 osób. Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu realizowała przedsięwzięcie polegające na rozwijaniu kompetencji informatycznych wśród osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, kursy komputerowe oraz szkolenia w zakresie TIK dla nauczycieli. Wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 182,4 tys. zł.

4. Działanie **zwiększenie wykorzystywania urządzeń teleinformatycznych i Internetu w edukacji** realizowano poprzez 7 projektów i 1 inicjatywę, na które wydano łącznie 1,7 mln zł. W 2012 r. zakończyła się realizacja 3 projektów UWM. W ramach projektu pn. *Utworzenie Warmińsko-Mazurskiego Portalu Weterynaryjnego wraz z budową baz danych i digitalizacją zasobów* został uruchomiony portal społecznościowy dla przedsiębiorców z dziedziny weterynarii, wdrożono 3 nowe usługi elektroniczne na rzecz MŚP. *Rozwój infrastruktury e-Kortowo i telemedycyny* skupiał się na przygotowaniu infrastruktury sieci miejskiej i kampusowej do korzystania z zasobów Regionalnego Centrum Informatycznego wraz ze stworzeniem możliwości rozwoju telemedycyny. W 2012 r. w ramach projektu rozbudowano infrastrukturę na terenie kampusu i miasta w sposób umożliwiający zapewnienie transmisji 10 Gbit pomiędzy urządzeniami rdzenia sieci. W wyniku realizacji projektu pn. *Rozwój sieci szerokopasmowej miasteczka studenckiego Kortowo* zwiększono możliwości korzystania z publicznej szerokopasmowej infrastruktury telekomunikacyjnej oraz podniesiono poziom wykorzystania technik informatycznych w sferze edukacji na terenie gminy Olsztyn. Miasto Elbląg wyposażyło pracownie komputerową Zespołu Szkół Techniczno-Informatycznych oraz innych placówek oświatowych oferujących kształcenie na kierunkach informatycznych. W ramach programu *Cyfrowa Szkoła* o nowy sprzęt wzbogaciły się: Szkoła Podstawowa nr 7 z Oddziałami Integracyjnymi w Ełku, Szkoła Podstawowa przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Miłakowie. Sprzęt komputerowy zakupiła również Miejska Biblioteka Publiczna w Ełku w ramach *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa*.

5. W ramach **wspierania rozwoju społeczeństwa informacyjnego na terenie województwa** podjęto 14 projektów i 1 inicjatywę. Gmina Nowe Miasto Lubawskie zakończyła realizację projektu pn. *Okno na świat – przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w Gminie Nowe Miasto Lubawskie*. W Elblągu realizowano projekt polegający na budowie centrum zarządzania siecią, starostwo powiatowe w Elblągu kontynuowało rozwijanie e-usług dla firm z powiatu. W Ełku zakończono projekt polegający na utworzeniu i udostępnieniu e-usług dla MŚP (Wirtualne Biuro umożliwiające prowadzenie firmy poza jej siedzibą, możliwość założenia adresu internetowego firmy), projekt dotyczący zapewnienia szerokopasmowego dostępu Internetu na terenie miasta oraz rozpoczęto rozbudowę sieci szerokopasmowej aglomeracji miasta Ełku. Samorząd województwa realizował projekt pn. *Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo warmińsko-mazurskie*, którego celem jest zapewnienie infrastruktury szkieletowo-dystrybucyjnej regionalnej sieci NGA na terenie województwa. Innym projektem samorządu województwa jest *Budowa Warmińsko-Mazurskiej platformy GIS dla przedsiębiorstw*, którego główną ideą jest stworzenie możliwości wdrażania zaawansowanych rozwiązań teleinformatycznych, które przyczynią się do zwiększenia wykorzystywania narzędzi informatycznych i Internetu w edukacji, pracy, życiu codziennym i podniesienia jakości oraz poprawy dostępności e-usług, a także pozwolą na łatwiejsze uzyskanie synergii między administracją a przedsiębiorcami z regionu. Ponadto zakończono realizację projektu *Rozbudowa infrastruktury szerokopasmowego dostępu do Internetu i sieci PIAP-ów w województwie warmińsko-mazurskim*. Mrągowo realizowało projekt, w ramach którego 50 gospodarstw domowych zagrożonych wykluczeniem cyfrowym otrzymało komputer z dostępem do Internetu, a Olsztyn zakończył realizację dwóch projektów polegających na: utworzeniu Multimedialnej Infrastruktury Zasobów Astronomii dla Regionu, a także budowie infrastruktury sieci miejskiej obejmującej jednostki publiczne na terenie miasta. Na realizację działania wydano w 2012 r. ponad 13 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	44
liczba inicjatyw	szt.	6
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	24
liczba inwestycji	szt.	23
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	22
poniesione wydatki	zł	20 967 541
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	9
liczba przedsiębiorców objętych projektami i/lub inicjatywami	os.	892
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	9
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	2 656 058
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	18
liczba osób przeszkolonych	os.	2 011

Cel 1.9. Doskonalenie administracji

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
% ludności wysoko oceniającej działalność administracji samorządowej	%	b.d.	77,5	75,2	84,0	79,5	79,5	80,5
% uchylanych decyzji przez Samorządowe Kolegia Odwoławcze	%	41,6	39,8	29,0	35,3	37,6	34,7	30,9
liczba certyfikatów jakości w urzędach administracji samorządowej (trzy szczeble)	szt.	0,0	20,0	21,0	22,0	35,0	27,0	28,0
% urzędów gminnych posiadających certyfikaty jakości	%	0,0	11,2	11,2	12,9	21,9	15,8	16,7
% pracowników Urzędu Marszałkowskiego uczestniczących w co najmniej jednym szkoleniu	%	b.d.	80,0	91,0	98,0	91,4	82,1	79,8

W 2012 r. odsetek ludności wysoko oceniającej działalność administracji samorządowej pozostał na zbliżonym poziomie w stosunku do roku poprzedniego. Na podstawie danych otrzymanych z 23 urzędów, w tym dotyczących pracy urzędu marszałkowskiego (2707 ankiet) 80,5% klientów dobrze i wysoko oceniło działalność urzędów. W okresie 2006-2012 lepszy wynik został osiągnięty jedynie w 2009 r., ale na relatywnie mniejszej ilości branych pod uwagę ankiet (1276). W 2012 r. liczba spraw rozstrzygniętych decyzjami Samorządowych Kolegiów Odwoławczych wyniosła 8051, z czego uchylono 2486 (30,9%) decyzji. Tak jak w latach poprzednich, powodem uchylanych decyzji były najczęściej powtarzające się nieprawidłowości, tj. naruszenie prawa procesowego, naruszenie przepisów prawa materialnego (różnego typu niejasności, wadliwe doręczenie decyzji itp.). Analizując powyższe dane trzeba brać pod uwagę, że liczba spraw które wpływają corocznie do SKO stanowi znikomy ułamek decyzji administracyjnych podejmowanych przez urzędy administracji samorządowej w regionie. W okresie 1999-2012 lepszy wynik został osiągnięty jedynie w 2008 r. (29% uchylonych decyzji). Liczba certyfikatów jakości w urzędach administracji samorządowej w 2012 r. wzrosła i wynosiła 28 urzędów z czego 18 to urzędy szczebla podstawowego (zrezygnował Urząd Miasta w Reszlu i Starostwo Powiatowe w Węgorzewie, przybył UG w Braniewie, UG w Godkowie i UG w Łukcie). Na koniec 2012 r. 16,7% gminnych urzędów samorządowych w regionie posiadało certyfikaty ISO. Obniżył się odsetek pracowników Urzędu Marszałkowskiego uczestniczących w co najmniej jednym szkoleniu i wyniósł 79,8%. Powodem tego stanu prawdopodobnie było oszczędności w Urzędzie.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Doskonalenie administracji** osiągnano poprzez realizację 3 projektów i 6 inicjatyw w ramach 3 działań. Wszystkie zostały finansowo lub organizacyjnie wsparte przez samorząd województwa. W działaniach uczestniczyło 4,5 tys. osób, przeszkolono 151 osób. Poniesione wydatki wyniosły 606,8 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu województwa) i zagranicznych (EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013, EFS w ramach PO KL). Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. W ramach wdrażania w urzędach systemów zarządzania jakością i ich certyfikacji samorząd województwa kontynuował projekt pt. *Produkt regionalny województwa warmińsko-mazurskiego – cykl konkursów*, współfinansowany z EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013. W projekcie promowane są 2 konkursy: Warmińsko-Mazurska Nagroda Jakości (WMNJ) oraz Najlepszy Produkt i Usługa Warmii i Mazur (NPiUWiM), nagradzane są najlepsze organizacje (WMNJ) oraz najlepsze produkty i usługi z regionu (NPiUWiM). Dla osiągnięcia celu ważniejsze są efekty pierwszego z nich, ponieważ

uczestniczą w nim organizacje publiczne, a jego celem jest promowanie modelu *Zarządzania przez Jakość (Total Quality Management)*. Do celów promocyjnych zaangażowane zostały media (prasa i telewizja regionalna) oraz wydano filmy promocyjne, broszurę, zorganizowano także prelekcję nt. sposobu sporządzenia samooceny przez organizacje i Galę Jakości. Ponadto zrealizowano kolejne coroczne szkolenie doskonalące dla auditorów wewnętrznych urzędu, które pozwala kształtować właściwe zachowania i podejście do klienta wśród pracowników administracji samorządowej. Kontynuowano modernizację Systemu Zarządzania Jakością w urzędzie. W 2011 r. i w I połowie 2012 r. przeprowadzono konsultacje z Krajową Izbą Gospodarczą z Warszawy dotyczące modelowania Systemu Zarządzania Jakością w Urzędzie Marszałkowskim. Wynikiem konsultacji było nowe wydanie dokumentacji systemu ze szczególnym uwzględnieniem nowego podejścia do identyfikacji procesów i ich właścicieli. Inicjatywa została sfinansowana ze środków EFS. W wyniku modernizacji opracowano rozwiązania pilotażowe, które zostały pozytywnie zweryfikowane podczas auditu recertyfikacyjnego. W rezultacie drugiej części konsultacji z ekspertami z KIG w departamentach Urzędu, które zostały objęte systemem wprowadzono nową dokumentację SZJ. Inne inicjatywy to prowadzenie banku danych organizacji stosujących Znormalizowane Systemy Zarządzania Jakością. Departament Polityki Jakości prowadzi bank danych od 2005 r.⁵⁹, w 2012 r. znajdowało się w niej 468 organizacji i filii organizacji z województwa warmińsko-mazurskiego, które posiadają wdrożone znormalizowane, certyfikowane systemy wspomagające zarządzanie. Departament Polityki Jakości co roku przeprowadza też badanie zadowolenia klientów JST posiadających SZJ.

2. Wspieranie rozwoju kompetencji, szkoleń i okresowych ocen, szczególnie w zakresie planowania przedsięwzięć rozwojowych, zarządzania finansami, współpracy z potencjalnymi inwestorami, grupami podejmującymi inicjatywy lokalne oraz organizacjami pozarządowymi polegało na organizacji przez samorząd województwa (wspólnie z Instytutem Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym) konkursu *Gmina Fair Play* afiliowanego przy Krajowej Izbie Gospodarczej. Etap regionalny odbywał się pod patronatem marszałka województwa. Nagradzane samorządy wyróżniają się w zakresie promowania przejrzystych relacji z przedsiębiorcami i społecznością lokalną, cenią dobrą współpracę z biznesem i są przyjazne dla inwestorów, przestrzegają zasad rzetelności i uczciwości w relacjach z przedsiębiorcami. W sumie w ciągu 11 lat funkcjonowania konkursu uczestniczyły w nim 22 samorządy z Warmii i Mazur. W 2012 r. z 3 przystępujących do konkursu, nagrody otrzymały: Gmina Łława , Gmina Kisielice, Gmina Dywity.

3. W ramach wspierania zachowań i inicjatyw, których celem jest przełamywanie stereotypów administracji realizowano 2 projekty i inicjatywę. Kontynuowano prace na rzecz sieci Cittaslow w ramach projektów współfinansowanych z EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013: *Cittaslow sieć miast Warmii Mazur i Powiśla stawiających na dobrą jakość życia* oraz *Promocja idei Cittaslow na Warmii Mazurach i Powiślu*. Pierwszy zakłada m.in. wypromowanie miast w taki sposób aby obszar ten był rozpoznawalny i kojarzony z pozytywnym wizerunkiem. Rezultatem projektu jest przystąpienie do sieci nowych miast członkowskich poczynawszy od 2011 r. (do końca realizacji projektu 5 miast). W 2012 r. przyjęto do sieci Ryn i Gołdap. Ponadto, w monitorowanym roku zorganizowano coroczny Festiwal Miast Cittaslow w Nowym Mieście Lubawskim, członkowie miast Cittaslow wzięli udział w Targach Tour Salon w Poznaniu, w telewizji o zasięgu krajowym wyemitowano film z Festiwalu oraz wydano broszurę *Weekend w Cittaslow*. W ramach drugiego z projektów przyjęto do Sieci Lubawę i Olsztynek, zorganizowano warsztaty dla pretendujących miast, wydano artykuły sponsorowane i gadzety promocyjne, zrealizowano i wyemitowano spot promocyjny, wykonano profesjonalną sesję

⁵⁹ Baza dostępna jest na stronie www.wrota.warmia.mazury.pl w zakładce turystyka i promocja.

zdjęciową miast Cittaslow. Ponadto, w ramach koordynacji działania struktury Polska Krajowa Sieć Miast Cittaslow w ramach Międzynarodowego Stowarzyszenia Cittaslow prowadzone jest biuro Polskiej Krajowej sieci Miast Cittaslow. Do Polskiej Krajowej Sieci Cittaslow na koniec 2012 r. należało 9 miast (Biskupiec, Bisztynek, Lidzbark Warmiński, Lubawa, Nowe Miasto Lubawskie, Murowana Goślina, Olsztynek, Reszel, Ryn), z tego trzy miasta: Lubawa, Olsztynek i Ryn, w 2012 roku przeszły całą procedurę certyfikacyjną. W ciągu całego roku trwały prace mające na celu zachęcenie i wprowadzenie innych miast do Stowarzyszenia, przedstawiciele władz województwa uczestniczyli w spotkaniach w miastach wyrażających zainteresowanie siecią.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	3
liczba inicjatyw	szt.	6
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	9
liczba inwestycji	szt.	0
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	0
poniesione wydatki	zł	606 821
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	4520
liczba osób przeszkolonych	os.	151

Priorytet 2. Otwarte społeczeństwo

Cel 2.1. Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
bezrobotni w wieku do 25 lat w % ogółu bezrobotnych	%	27,1	19,0	20,8	22,3	21,7	21,4	20,3
liczba filii uczelni wyższych spoza regionu	szt.	5,0	7,0	7,0	7,0	11,0	10,0	8,0
liczba zawodów deficytowych, w których pomimo ponawiania oferty nie można znaleźć chętnych do pracy	szt.	b.d.	291,0	499,0	355,0	410,0	471,0	229,0

W województwie warmińsko-mazurskim w 2012 r., w rejestrach powiatowych urzędów pracy pozostawało 23 tys. osób bezrobotnych do 25 roku życia, które stanowiły 20,3% ogółu bezrobotnych. W porównaniu z analogicznym okresem 2011 r., widoczny jest spadek liczby bezrobotnych z tej grupy (o 7 osób) oraz spadek o 1,1 pkt. proc. udziału osób z tej kategorii wiekowej w ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych. Liczba filii uczelni wyższych spoza regionu zmalała o 2 w porównaniu z rokiem 2011. W grupie zawodów deficytowych w 2012 r. było 6,4 tys. osób pozostających bez pracy, czyli 5% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych legitymujących się wyuczonym zawodem. W stosunku do 2011 r. populacja ta zwiększyła się o 631 osób, a wyłoniono 229 zawodów deficytowych. Zawodem o najwyższym poziomie wskaźnika deficytu na warmińsko-mazurskim rynku pracy w 2012 r. był robotnik oczyszczania miasta, kolejnymi w rankingu byli pracownik kancelaryjny oraz funkcjonariusz służby penitencjarnej. W rankingu znalazły się także 4 zawody wymagające wyższego wykształcenia (13,3% ogółu), tj.: nauczyciel szkół specjalnych, specjalista ds. kluczowych klientów (key account manager), doradca finansowy oraz kierownik działu szkoleń.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy** osiągany był poprzez realizację 3 działań, w ramach których podjęto 7 projektów i 2 inicjatywy, z których 4 były wsparte przez samorząd województwa. Uczestniczyło w nich 129 organizacji i 25,6 tys. osób. 9 przedsięwzięć realizowanych było na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu. Wydatki poniesione na realizację działań wyniosły 54,2 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (głównie Funduszu Pracy i budżetu państwa) i zagranicznych (EFS w ramach PO KL i EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013). Działania objęły teren całego województwa.

1. Działanie dotyczące podniesienia jakości kształcenia w 2012 r. służyło zwiększeniu przejrzystości, dostępności i jakości kwalifikacji, dla potrzeb rynku pracy i społeczeństwa obywatelskiego. System Zapewnienia Jakości Kształcenia w PWSZ w Elblągu odnosi się do wszystkich etapów i aspektów procesu dydaktycznego. Uwzględnia wnioski z monitorowania kariery zawodowej absolwentów uczelni, wnioski z badań oczekiwań pracodawców i zgodności efektów kształcenia z potrzebami rynku pracy. Wydatki na przedmiotowe działanie wyniosły 22,0 tys. zł i zostały sfinansowane ze środków budżetu państwa.

2. W ramach utworzenia banku informacji o potrzebach rynku pracy, Biura Karier przy 2 uczelniach wyższych (tj. przy PWSZ w Elblągu i WSPol w Szczytnie) prowadziły badania o potrzebach rynku pracy. Uzyskane wyniki pozwalają na określenie preferowanych działów (obszarów) realizacji praktyk studenckich oraz wskazanych kompetencji przydatnych lub wymaganych na danym stanowisku pracy, a także dostosowanie programów kształcenia do oczekiwań pracodawców, czy też modyfikację programów praktyk celem uzyskania oczekiwanych kompetencji zawodowych.

3. W ramach aktywizacji edukacyjnej poprzez staże dla absolwentów i przygotowanie zawodowe dorosłych powiatowe urzędy pracy w 2012 r. zorganizowały 8,7 staży zawodowych dla bezrobotnych w tym 5,4 tys. absolwentów szkół województwa warmińsko-mazurskiego do 25. roku życia na kwotę 46,8 mln zł. Zorganizowano także szkolenia dla 3,9 tys. osób na kwotę 6,0 mln zł. Instrument przygotowania zawodowego dorosłych skierowany był do 60 osób bezrobotnych i wygenerował wydatki na poziomie 1,1 mln zł. Powyższe projekty finansowane były ze środków Funduszu Pracy. Przygotowanie zawodowe dorosłych odbywało się w formie praktycznej nauki zawodu i przyuczania do pracy. Ponadto w ramach PO KL 2007-2013 Instytut Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN w Olsztynie kontynuował projekt pn. *DrINNO 3 – zwiększenie podaży technologicznej w województwie warmińsko-mazurskim poprzez stypendia dla doktorantów*, który w 2012 r. wygenerował wydatki na poziomie 219,0 tys. zł, a w którym uczestniczyły 92 osoby.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	7
liczba inicjatyw	szt.	2
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	4
liczba inwestycji	szt.	0
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	0
poniesione wydatki	zł	54 187 092
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	129
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	25 575

liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	9
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba staży dla absolwentów, stypendiów, staży dla doktorantów i innych tego typu narzędzi	szt.	5 525

Cel 2.2. Różnorodna i dostępna edukacja

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
udział uczących się w szkołach dla dorosłych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym	%	1,2	1,4	0,5	1,6	1,8	1,3	1,1
absolwenci szkół średnich, policealnych i wyższych	tys. os.	23,6	34,7	39,1	35,4	31,0	31,2	27,6
% uczniów w szkołach niepublicznych prowadzonych przez stowarzyszenia i inne organizacje	%	0,0	5,1	2,6	2,7	3,0	3,5	3,6
liczba studentów na 10 tys. mieszkańców	os.	0,0	411,0	382,0	367,0	350,0	321,0	307,0
liczba dzieci dowożonych do szkół	tys. os.	b.d.	39,1	36,3	36,9	40,8	36,5	35,9

W 2012 r. zanotowano spadek (o 0,2 pkt. %) w udziale uczących się w szkołach dla dorosłych w stosunku do liczby ludności w wieku produkcyjnym – wskaźnik ten wyniósł 1,1%. Mimo szerokiej oferty nauczania dla osób chętnych się doksztalać, trend spadkowy trwa już od 2010 r. Wśród absolwentów szkół średnich, policealnych i wyższych odnotowano 27,6 tys. osób, to znaczny spadek w odniesieniu do roku poprzedniego (o blisko 3,5 tys. uczniów). Wzrósł natomiast procent uczniów w szkołach niepublicznych prowadzonych przez stowarzyszenia i inne organizacje (o 0,1 pkt. %) i wyniósł 3,6%. W województwie zmniejszyła się liczba studentów na 10 tysięcy mieszkańców, a jej wartość wyniosła 307 osób, co oznacza spadek o 14 osób w porównaniu do roku 2011. Spadek ten utrzymuje się od 2005 r. i może być spowodowany migracją młodzieży do uczelni spoza regionu. Poprawa atrakcyjności oferty kształcenia oraz dostosowanie jej do aktualnego rynku pracy mogłyby zachęcić młodych ludzi do studiowania w naszym województwie.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Różnorodna i dostępna edukacja** osiągnąć był poprzez 6 działań, w których realizowano 21 projektów i 6 inicjatyw dotyczących całego regionu, z których 14 otrzymało wsparcie samorządu województwa. Uczestniczyło w nich, poza samorządem województwa, 65 organizacji i 11,1 tys. osób. Wydatki poniesione na realizację celu wyniosły 73,4 mln zł i zostały sfinansowane przede wszystkim ze środków publicznych krajowych (budżetu państwa oraz samorządów lokalnych i województwa) i zagranicznych (w ramach RPO WiM 2007-2013 i PO KL 2007-2013).

1. W ramach działania **podnoszenie kwalifikacji mieszkańców regionu** w 2012 r. w województwie z różnych form kształcenia dorosłych w sumie skorzystało 539 osób. Działanie te realizowano m.in. poprzez szeroką ofertę kształcenia zawodowego oraz szkoleń z konkretnych specjalności, które cieszyły się dużym zapotrzebowaniem w regionie. Dużym zainteresowaniem cieszyło się w szczególności podniesienie kwalifikacji zawodowych pielęgniarek/pielęgniarzy i położnych do poziomu licencjata pielęgniarstwa/położnictwa. Wydatki na przedmiotowe działanie wyniosły 1,7 mln zł i zostały sfinansowane głównie ze środków europejskich (w ramach PO KL 2007-2013 i RPO WiM 2007-2013).

2. W ramach doskonalenia kwalifikacji pracowników oświaty, w roku akademickim 2012/2013 w PWSZ w Elblągu, w celu poprawy jakości procesów kształcenia w regionie, wypracowano modelowy

system praktyk pedagogicznych przez przygotowanie studentów i nauczycieli-opiekunów praktyk do skutecznego realizowania programów praktyk dla studentów specjalności nauczycielskich, na które wydatkowano 829,6 tys. zł w ramach PO KL. Ponadto OWSliZ kontynuowała realizację projektu dot. studiów podyplomowych z zarządzania w oświacie oraz warsztatów doskonalących dla nauczycieli – w doskonaleniu zawodowym w krótkich formach uczestniczyły 93 osoby, zaś w studiach podyplomowych uczestniczyło 55 osób. Wydatki na przedmiotowy projekt wyniosły 460,3 tys. zł, w tym 373,2 tys. zł pochodziły z EFS w ramach PO KL.

3. W ramach ponadstandardowej oferty kształcenia i różnorodności edukacji, w 2012 r. w województwie zorganizowano wiele wykładów i zajęć warsztatowych, zarówno dla dzieci, młodzieży jak i osób starszych. Działania te miały na celu promocję nauki i edukacji, a w szczególności nauk ścisłych, technicznych i przyrodniczych. Służyły one lepszemu przygotowaniu młodzieży do studiowania na kierunkach technicznych. Z projektów i inicjatyw skorzystało prawie 1,0 tys. osób, a wydatki wyniosły 102,4 tys. zł i zostały sfinansowane głównie ze środków PO KL.

4. W ramach uruchamiania nowoczesnych kierunków kształcenia, w 2012 r. poprzez rozszerzenie i wzbogacenie oferty edukacyjnej, poprawę jakości kształcenia oraz rozbudowany system stypendiów, uczelnie wyższe zachęcały młodych ludzi z regionu do studiowania strategicznych dla gospodarki Polski kierunków takich jak mechanika i budowa maszyn, ochrona środowiska, budownictwo, informatyka, inżynieria chemiczna, czy też biotechnologia. Wydatki na powyższe działanie wyniosły 5,7 mln zł w ramach PO KL.

5. W ramach wspierania realizacji funkcji szkoły oraz profilaktyki zjawisk patologicznych (w tym dbałości o przestrzeganie przepisów o prawach autorskich), jeszcze w roku akademickim 2011/2012 w PWSZ w Elblągu powołane zostało Akademickie Centrum Wsparcia i Doradztwa (ACWiD), którego zadaniem jest wsparcie i pomoc studentom, którzy m.in: mają problemy z uczeniem się, zdawaniem egzaminów, dokonywaniem wyborów i podejmowaniem decyzji, są ofiarami przemocy zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym, czy też nie radzą sobie ze stresem studiowania. Przedmiotowe działanie zaabsorbowało środki w wysokości 30,1 tys. zł z budżetu państwa, a liczba osób uczestniczących w projektach wyniosła 3,8 tys.

6. W 2012 r. w województwie realizowano inwestycje w infrastrukturę edukacyjną, uczelnie wyższe takie jak: UWM w Olsztynie, WSiIE TWP w Olsztynie, PWSZ w Elblągu i WSPoI w Szczytnie wdrażały 13 przedsięwzięć z zakresu modernizacji i rozbudowy infrastruktury dydaktycznej na łączną kwotę 49,4 mln zł, w tym 37,9 mln zł pochodziło ze środków RPO WiM 2007-2013 oraz PO RPW 2007-2013. Projekty miały na celu tworzenie i doposażenie sal wykładowych, pracowni oraz laboratoriów. Inwestycje te miały na celu m.in.: poprawę warunków życia mieszkańców poprzez nadanie nowych funkcji gospodarczych i społecznych zdegradowanym terenom powojskowym, zwiększenie możliwości korzystania z publicznej szerokopasmowej infrastruktury telekomunikacyjnej oraz podniesienie poziomu wykorzystania technik informatycznych w sferze edukacji, polepszenie jakości kształcenia oraz jakości prac naukowo-badawczych, transfer wiedzy ze sfery naukowo-badawczej do gospodarki regionu przyczyniający się do podniesienia poziomu ochrony zdrowia publicznego mieszkańców, podniesienie potencjału innowacyjnego w województwie w zakresie budownictwa i tym samym konkurencyjności przedsiębiorstw regionu poprzez promocję współpracy z zapleczem instytucjonalnym w sferze nauki, prac B+R i transferu technologii dotyczących sektora usług budowlanych oraz realizację działalności badawczo-naukowej i innowacyjnej na poziomie porównywalnym z ośrodkami naukowo-badawczymi Europy. W ramach drugiego projektu w 2012 r. zostało zrealizowanych 6 przedsięwzięć dotyczących budowy nowych oraz modernizacji i rozbudowy

placówek i obiektów świadczących usługi z zakresu edukacji zawodowej, które objęły swoim zasięgiem 5 powiatów województwa. Wartość projektu w 2012 r. wyniosła 15,0 mln zł, w tym 10,6 mln zł były to środki pochodzące z RPO WiM 2007-2013, a 3,9 mln zł pochodziło z budżetu JST. W realizacji udział brały między innymi następujące placówki: Zespół Szkół Gastronomiczno-Spożywczych w Olsztynie, Zespół Szkół Zawodowych w Gołdapi, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Jezioranach oraz Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Karolewie.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	21
liczba inicjatyw	szt.	6
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	14
liczba inwestycji	szt.	26
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	18
poniesione wydatki	zł	73 351 451
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	65
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	11 140
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu kwalifikacji zawodowych mieszkańców regionu	szt.	26
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba nowych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba zlikwidowanych kierunków kształcenia w szkołach	szt.	0
liczba nauczycieli przeszkolonych w ośrodkach doskonalenia nauczycieli	os.	0

Cel 2.3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba organizacji	tys. szt.	1,2	3,7	3,6	3,9	4,1	4,2	4,5
frekwencja wyborcza	%	0,0	48,0	0,0	0,0	47,6	42,4	0,0
wartość 1% podatku dochodowego od osób fizycznych przekazanego OPP	mln zł	0,0	2,0	7,0	9,5	9,2	10,7	12,5
liczba wolontariuszy podejmujących pracę w instytucjach i organizacjach	tys. os.	b.d.	15,1	14,6	15,2	14,5	b.d.	6,6

Każdego roku rośnie liczba organizacji pozarządowych. Według Urzędu Statystycznego w Olsztynie na dzień 31 grudnia 2012 r. w regionie zarejestrowanych było 4,6 tys. stowarzyszeń i fundacji. 263 organizacje posiadały status pożytku publicznego. Mechanizm 1% jest jednym ze źródeł wsparcia finansowego organizacji pozarządowych. Liczba podatników w regionie, którzy zadeklarowali przekazanie 1% podatku OPP wynosiła 342,5 tys. Przekazali oni łącznie 12,5 mln zł. Wzrastająca liczba organizacji pozarządowych jest jednym ze wskaźników rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Należy podkreślić znaczny wzrost świadomości społecznej i wiedzy mieszkańców regionu nt. istnienia możliwości realnego, bezpośredniego wspierania działalności obywatelskiej. Samorząd województwa podejmuje działania mające na celu zwiększenie świadomości mieszkańców w zakresie deklarowania 1% podatku dla rozwoju opp w województwie, m.in. za pośrednictwem kampanii promocyjnej.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Rozwój społeczeństwa obywatelskiego** osiągnąć był poprzez 4 działania, w ramach których realizowano 23 projekty i 3 inicjatywy dotyczących całego regionu, z których wszystkie otrzymały wsparcie samorządu województwa. Uczestniczyło w nich, poza samorządem województwa, 576 organizacji i 6,7 tys. osób. Wydatki poniesione na realizację celu wyniosły 1,5 mln zł i zostały sfinansowane przede wszystkim ze środków publicznych krajowych (samorządu województwa) i zagranicznych (w ramach PO KL 2007-2013).

1. Realizacja zadań mających na celu wsparcie rozwoju sektora pozarządowego województwa warmińsko-mazurskiego opiera się głównie na pracy społecznej. Działalność sektora wymaga systematycznego wsparcia, poprzez poradnictwo prawne i finansowe oraz szkolenia z zakresu: zarządzania, opracowywania projektów i pozyskiwania środków. Szczególnym rodzajem wsparcia jest udostępnianie przez instytucje publiczne zasobów lokalowych.. Zadania te realizują organizacje pozarządowe, samorządy lokalne oraz samorząd województwa. W 2012 r. realizowano 7 projektów dotyczących wsparcia sektora pozarządowego oraz 2 inicjatywy. Jeden z projektów dotyczył dofinansowania wkładu własnego do projektów finansowanych z funduszy zewnętrznych. Wydatki poniesione w ramach realizacji działania wyniosły 229,6 tys. zł i zostały sfinansowane ze środków samorządu województwa, środków centralnych oraz funduszy prywatnych.

2. Wspieranie i promocja rozwoju wolontariatu realizowane było poprzez 9 projektów i 1 inicjatywę. Projekty realizowane były bezpośrednio przez organizacje pozarządowe przy wsparciu finansowym samorządu województwa, natomiast inicjatywę realizował samorząd województwa, ale we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Aktywnie działały Regionalne Centra Wolontariatu w Elblągu, Olsztynie i Gołdapi. Wolontariat rozwijany był głównie poprzez Caritas oraz PCK Olsztyńskie Stowarzyszenie Pomocy Telefonicznej. Wydatki na powyższe działanie wyniosły 82,0 tys. zł i zostały sfinansowane ze środków samorządu województwa oraz środków własnych organizacji pozarządowych.

3. Wsparcie organizacji pozarządowych poprzez Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego objęło funkcjonowanie 3 takich ośrodków prowadzonych przez Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych oraz Stowarzyszenie EGO Kraina Bociana. Swoją działalnością, w podziale na poszczególne powiaty, ośrodki te obejmują obszar całego województwa. Działalność dotyczyła przede wszystkim: udzielania informacji, szkoleń kluczowych i specjalistycznych, działań animacyjnych oraz doradztwa kluczowego i specjalistycznego i w 2012 r. pochłonęła 1,2 mln zł.

4. W ramach działania **Ośrodki Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej** realizowano 4 projekty. Działalność Ośrodków Wspierania Ekonomii Społecznej w regionie ma na celu powstawanie, wzmocnienie potencjału oraz rozwój działalności podmiotów ekonomii społecznej, wśród których można wymienić m.in. przedsiębiorstwa społeczne, organizacje pozarządowe oraz spółdzielnie socjalne. W 2012 r. OWIES-y prowadzone były przez 3 organizacje pozarządowe: Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, Nidzicką Fundację Rozwoju NIDA oraz Stowarzyszenie ADELFI z Ełku. Swoim zasięgiem obejmowały one całe województwo. Główne sposoby działania ośrodków to szkolenia i doradztwo dla osób fizycznych oraz podmiotów ekonomii społecznej. W 2012 r. na ich funkcjonowanie wydatkowano łącznie 2,5 mln zł ze środków EFS. Środki te wykazane zostały w ramach monitoringu celu operacyjnego 2.6, ponieważ działalność OWIES finansowana jest w ramach działania 7.2.2 PO KL 2007-2013.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	23
liczba inicjatyw	szt.	3
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	26
liczba inwestycji	szt.	0
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	0
poniesione wydatki	zł	1 527 127
liczba organizacji uczestniczących (poza organizacją realizującą)	szt.	576
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	6 665
liczba osób przeszkolonych	os.	3 589
liczba nowych organizacji	szt.	0
liczba wolontariuszy biorących udział w projektach i/lub inicjatywach	os.	1 178

Cel 2.4. Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba łóżek na 10 tys. mieszkańców	szt.	43,3	41,2	43,1	42,4	41,9	43,2	46,2
liczba lekarzy na 1 000 mieszkańców	os.	1,5	1,6	1,6	1,7	1,7	1,8	2,0
wskaźnik umieralności niemowląt	‰	5,6	5,4	5,1	5,0	4,8	4,7	4,1
przeciętne trwanie życia – mężczyźni	lata	68,5	70,0	70,6	70,7	71,3	71,5	71,7
przeciętne trwanie życia – kobiety	lata	77,9	79,7	79,8	79,8	80,4	80,7	81,0

W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby łóżek w szpitalach ogólnych. W 2012 r. wskaźnik liczby łóżek na 10 tys. mieszkańców wyniósł 46,2 i był o 2,8 niższy od średniej krajowej. Problemem województwa jest nadal niewystarczająca liczba lekarzy. W porównaniu do ubiegłego roku, wskaźnik liczby lekarzy na 1 tys. mieszkańców minimalnie wzrósł do 2,0. W stosunku do średniej w kraju był on o 0,2 niższy. Pozytywnym zjawiskiem jest spadek wskaźnika umieralności niemowląt na 1 tys. urodzeń żywych. W 2012 r. wyniósł 4,1 ‰ i w porównaniu ze średnią krajową był o 0,5 ‰ niższy. W województwie utrzymuje się stała tendencja wydłużania przeciętnego trwania życia zarówno mężczyzn jak i kobiet. W 2012 r. mężczyźni żyli 71,5 roku (o 1 rok krócej niż średnio w kraju), natomiast kobiety żyły 81,0 lat (na poziomie średniej krajowej).

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych** osiągnąć był poprzez realizację 5 działań, w ramach których podjęto 13 projektów, w tym 66 inwestycji. Na realizację działań poniesiono wydatki w wysokości 72,0 mln zł. Projekty realizowano na terenie całego województwa i finansowano głównie ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu województwa, budżetu państwa) i prywatnych (środków podmiotów leczniczych), jak również środków europejskich (EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013). W działaniach uczestniczyły, oprócz samorządu województwa, 922 organizacje oraz 466,9 tys. osób, zaś przeszkolono 1,9 tys. osób.

1. Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych to 4 projekty obejmujące 22 programy profilaktyczne na łączną kwotę 7,4 mln zł. W programach uczestniczyło 757 organizacji oraz 207,6 tys. osób. Samorząd województwa w ramach otwartego konkursu ofert w zakresie edukacji i promocji zdrowia publicznego dofinansował 11 profilaktycznych programów zdrowotnych, w których uczestniczyło 11 organizacji i 976 osób (uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, dorośli oraz osoby starsze). Urząd Miasta Olsztyna dofinansował 2 programy profilaktyczne. Realizowano m.in. takie projekty jak: *Różowa wstążeczka – rak piersi to nie wyrok*, *Badam się więc mam pewność* oraz profilaktyka i terapia wad postawy ciała dla dzieci i młodzieży z

Olsztyna. W programach uczestniczyło około 1,8 tys. osób (uczniowie szkół podstawowych, ponadgimnazjalnych, nauczyciele). Najważniejszą rolę w realizacji działania odgrywał Warmińsko-Mazurski Oddział Wojewódzki NFZ, który zrealizował 8 programów profilaktycznych w tym: profilaktyka gruźlicy, raka szyjki macicy, chorób odżywczych, raka piersi, chorób układu krążenia, czy też program badań prenatalnych. Bezpłatną mammografię wykonało aż 44,7 tys. kobiet. W realizacji tych programów uczestniczyło 743 podmiotów leczniczych, przebadano 179,8 tys. osób. Wojewoda warmińsko-mazurski zrealizował 1 program profilaktyczny dotyczący zwalczania AIDS i zapobiegania HIV, w ramach którego przeprowadzono akcję edukacyjno-profilaktyczną podczas Juwenaliów Olsztyńskich wśród studentów UWM. W programie uczestniczyło ok. 25 tys. osób. Ponadto, w ramach realizacji programu przekazano do podmiotów leczniczych, szkół, klubów sportowych oraz Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie materiały informacyjno-edukacyjne z zakresu HIV-AIDS. Realizacja programów profilaktycznych w znacznym stopniu przyczyniła się do poprawy zdrowia mieszkańców a także do wczesnego wykrywania wielu niebezpiecznych chorób. Dlatego też niezbędna jest kontynuacja tego zadania w latach następnych.

2. Realizacja edukacyjnych programów zdrowotnych to 3 projekty obejmujące 40 programów edukacyjnych oraz 17 działań edukacyjnych na łączną kwotę 508,5 tys. zł. W programach uczestniczyło 81 organizacji pozarządowych oraz 83,4 tys. osób, a przeszkolono 1,8 tys. osób. Samorząd województwa w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych zleconych organizacjom pozarządowym z zakresu edukacji i promocji zdrowia publicznego, dofinansował 27 programów edukacyjnych i 20 organizacji. W programach uczestniczyło 8,9 tys. osób (dzieci, młodzież gimnazjalna i ponadgimnazjalna oraz dorośli). Urząd Miasta Olsztyna dofinansował 7 programów edukacyjnych, m.in.: *Chcę być zdrowy*, *Nie daj się złym myślom* oraz *Higiena zdrowia psychicznego*. W programach wzięło udział 5,4 tys. osób (dzieci przedszkolne, rodzice, pedagodzy, uczniowie szkół podstawowych). Poprzez realizację programów edukacyjnych, ukształtowano prawidłowe nawyki i umiejętności prozdrowotne dzieci i młodzieży. Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna (WSS-E), 19 powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych, Główny Inspektor Sanitarny, starostwa powiatowe oraz urzędy miast i gmin w 2012 r. współfinansowały realizację 6 programów edukacyjnych oraz 1 inicjatywy obejmującej 17 działań edukacyjnych, w których uczestniczyło około 69,0 tys. osób (dzieci w wieku przedszkolnym, uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, studenci, rodzice, pedagodzy, ogół społeczeństwa). Liczba organizacji uczestniczących w programach wyniosła 54. W województwie podejmowane były także różnego rodzaju działania prozdrowotne, m.in.: narady, konferencje, prelekcje, wykłady, pogadanki, konkursy wiedzy, czy też instruktaże. Dzięki realizacji programów edukacyjnych, podniesiono poziom wiedzy mieszkańców w zakresie promowania zdrowia oraz kształtowania postaw i zachowań zdrowotnych.

3. W ramach organizacji imprez prozdrowotnych zrealizowano 2 projekty obejmujące 17 imprez, w których uczestniczyło 20 organizacji oraz 1,9 tys. osób. Samorząd województwa, w ramach otwartego konkursu ofert z zakresu edukacji i promocji zdrowia publicznego, dofinansował 8 imprez prozdrowotnych, a zorganizowano m.in.: turnieje, zajęcia rekreacyjno-sportowe, festyny oraz pikniki. Podczas imprez odbyły się pokazy udzielania pierwszej pomocy i ratownictwa medycznego, przeprowadzono badania poziomu cukru i ciśnienia krwi. Urząd Miasta Olsztyna był organizatorem 9 imprez prozdrowotnych, m.in. *Światowy Dzień Zdrowia*, *Biała Niedziela*, *Marsz Różowej Wstążeczki – Kochamy Cię Życie* itp., podczas których przeprowadzono bezpłatne badania diagnostyczne i konsultacje z lekarzami specjalistami. Ponadto zorganizowano wykłady i warsztaty dotyczące

problematyki zagrożeń dla układu krążenia związanych ze spożyciem alkoholu. Całkowite wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 362 tys. zł.

4. W ramach profilaktyki chorób zakaźnych w 2012 r. WSS-E oraz stacje powiatowe zrealizowały w województwie projekt dotyczący szczepień obowiązkowych i nieobowiązkowych (zalecanych). Szczepieniom obowiązkowym poddało się 111,1 tys. osób, a ich koszt wyniósł około 4,0 mln zł. Szczepieniom nieobowiązkowym (zalecanym) poddało się 62,2 tys. osób, zaś koszt tych szczepień trudno określić, ponieważ opłacane są prywatnie. Dzięki konsekwentnie prowadzonym szczepieniom ochronnym, sytuacja epidemiologiczna w województwie w przypadku większości chorób zakaźnych jest względnie stabilna. Podobnie jak w latach ubiegłych, nie zarejestrowano zachorowań na dur brzuszny, błonicę, wściekliznę u ludzi oraz odrę. Problemem naszego województwa, z uwagi na endemiczne występowanie zakażonych kleszczy, wciąż jest wysoki współczynnik zapadalności na boreliozę oraz odkleszczowe zapalenie mózgu.

5. Podwyższenie standardu obiektów i wyposażenia medycznego podmiotów leczniczych objęło 3 projekty, w ramach których realizowano 66 inwestycji na kwotę 59,8 mln zł. W projektach uczestniczyło 45 podmiotów leczniczych. Samorząd województwa, jako organ założycielski, przekazał podległym szpitalom w formie dotacji kwotę 13,4 tys. zł na realizację 17 inwestycji, m.in.: modernizację i rozbudowę budynków, rozbudowę infrastruktury informatycznej szpitali, zakup sprzętu, aparatury medycznej oraz ambulansu. W projekcie uczestniczyło 8 podmiotów leczniczych. W ramach RPO WiM 2007-2013 zrealizowano 36 inwestycji na łączną kwotę 59,0 mln zł. Dotyczyły one m.in. wdrożenia zintegrowanego systemu informatycznego w szpitalach oraz rozbudowy i modernizacji podmiotów leczniczych. W projekcie uczestniczyło 27 podmiotów leczniczych, m.in. Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w Olsztynie, Wojewódzki Szpital Zespolony w Elblągu, Szpital Powiatowy w Kętrzynie, Olmedica Sp. z o.o w Olecku, Wojewódzki Zespół Medycyny Przemysłowej w Olsztynie itp. W ramach programu wyrównywania różnic między regionami, samorząd województwa dofinansował ze środków PFRON zakup sprzętu rehabilitacyjnego w 10 obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, w wysokości 299,9 tys. zł. Z rehabilitacji prowadzonej na zakupionym sprzęcie rehabilitacyjnym skorzystało 771 osób. Realizacja działania w znacznym stopniu przyczyniła się do podniesienia standardu świadczonych usług medycznych, a także poprawy jakości i dostępności świadczeń zdrowotnych. Dlatego też konieczne jest zwiększenie środków finansowych na ten cel.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	13
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	5
liczba inwestycji	szt.	66
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	66
poniesione wydatki	zł	72 015 185
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza organizacją realizującą)	szt.	922
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	0
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	466 925
liczba osób przeszkolonych	os.	1 887
liczba nowych organizacji	szt.	0

Cel 2.5. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba przestępstw	tys. szt.	47,0	44,9	39,4	38,8	37,6	35,1	37,4
wykrywalność przestępstw	%	49,8	75,5	73,6	71,6	71,6	72,1	71,8
liczba pożarów	tys. szt.	6,7	7,6	7,2	8,9	7,1	6,6	6,9
% wałów powodziowych wymagających modernizacji	%	32,4	34,8	41,3	51,1	61,2	56,9	66,0
liczba policjantów w regionie na 1000 mieszkańców	os.	2,6	3	3	3	2	2	2

W kategoriach przestępstw określanych jako najbardziej uciążliwe społecznie warmińsko- mazurscy policjanci odnotowali spadek liczby wszczętych postępowań kryminalnych i wzrost wykrywalności sprawców. Dane statystyczne obrazujące zagrożenie przestępczością oraz wyniki pracy Policji województwa wskazują, że stan bezpieczeństwa i porządku publicznego ulega systematycznej poprawie. Przez cały rok 2012 na Warmii i Mazurach wszczętych zostało 332,5 tys. śledztw i dochodzeń. Liczba przestępstw wyniosła 37,4 tys. Osiągnięty bardzo dobry wskaźnik wykrywalności przestępstw na poziomie 71,8% jest wyższy o 4 pkt. % od krajowego. Policjanci z regionu mogą pochwalić się najwyższą w kraju skutecznością wykrycia sprawców w 7 kategoriach przestępstw kryminalnych⁶⁰. Skuteczność wyniosła 50,1% i jest wyższa od krajowej o 11,2 pkt. %. W zakresie bezpieczeństwa w ruchu drogowym w porównaniu do roku 2011 zmalała o 34 liczba zabitych, o 37 liczba rannych i o 738 liczba kolizji. W ramach realizacji polityki kadrowej awansowano 1,1 tys. policjantów na wyższe stopnie służbowe oraz 537 policjantów na wyższe stanowiska służbowe. Na tysiąc mieszkańców przypadło średnio 2 policjantów w regionie. Jednostki ochrony przeciwpożarowej województwa zarejestrowały w 2012 r. 18,5 tys. zdarzeń (wobec 20,6 tys. rok wcześniej), w tym: 6,8 tys. pożarów, 11,1 tys. miejscowych zagrożeń, 663 fałszywe alarmy. Zauważalny jest znaczny spadek liczby miejscowych zagrożeń związanych z przyborami wód oraz silnymi wiatrami, spadła natomiast liczba zdarzeń związanych z opadami atmosferycznymi. Zdarzenia te w pewien sposób można przewidzieć na podstawie krótko i długoterminowych prognoz pogody, ostrzegawczych komunikatów meteorologicznych oraz informacji napływających z Krajowego Centrum Koordynacji Ratownictwa i Ochrony Ludności. Na liczbę miejscowych zagrożeń związanych z rozwojem cywilizacyjnym oraz wynikających z nieprzestrzegania zasad bezpieczeństwa (chemiczne, ekologiczne, budowlane, infrastruktury komunalnej) ma wpływ wiele czynników, które praktycznie są nieprzewidywalne. Najczęściej przyczyną tej grupy zdarzeń jest nieumyślne i nieostrożne działanie człowieka. W 2012 r. wzrosła nieznacznie ilość interwencji na wodach regionu. Jest to niewątpliwie związane z intensywnym rozwojem branży turystycznej, szczególnie w obrębie Wielkich Jezior Mazurskich. Znacznie wzrosła liczba zdarzeń związanych z zagrożeniami chemiczno-ekologicznymi. Spowodowane jest to zmianami w sposobie kwalifikowania zdarzeń w systemie SWD-ST⁶¹, a mianowicie zdarzenia związane z dokonywaniem pomiarów tlenków ewidencjonuje się jako *MZ Chemiczne*. Przeliczając przytoczone dane na częstotliwość interwencji, można stwierdzić, że na terenie województwa w 2012 r. straż pożarna interweniowała średnio, co 28,4 minuty. Odsetek wałów przeciwpowodziowych wymagających modernizacji wzrósł do 66% w 2012 r.

⁶⁰ Udział w bójce i pobiciu, uszczerbek na zdrowiu, kradzież cudzej rzeczy, kradzież z włamaniem, rozbój, kradzież rozbójnicza i wymuszenie rozbójnicze, uszkodzenie mienia, kradzież samochodu.

⁶¹ System Wspomagania Decyzji – System Teleinformatyczny.

Działania realizowane w 2012 roku

W ramach osiągnięcia celu operacyjnego **Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego** realizowano 4 działania, a w ich ramach 18 projektów i 3 inicjatywy. Zrealizowano 36 inwestycji, w tym 19 zostało wspartych przez samorząd województwa. W działaniach uczestniczyło 15 organizacji i 5,8 tys. osób. Wydatki poniesione na realizację celu wyniosły 56,4 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetów samorządów, budżetu państwa) i zagranicznych (EFRR w ramach PO IS, EFROW w ramach PROW, EFS w ramach PO KL). Projekty i inicjatywy realizowane były na obszarze całego województwa.

1. Koordynacja służb zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców województwa odbywa się poprzez współdziałanie straży pożarnej, policji, straży leśnej, służb weterynaryjnych oraz wodnego ochotniczego pogotowia ratunkowego. Główny wysiłek dotyczył usuwania zagrożeń miejscowych i zdarzeń komunikacyjnych. W działaniach na rzecz bezpieczeństwa, jednostki ponosiły koszty z własnych budżetów oraz ze środków unijnych. Wiodącym projektem w 2012 r. przeprowadzonym przez Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, było wydarzenie *Bądź na fali – zostań ratownikiem wodnym*. Przeszkolono z zakresu udzielania pomocy ponad 160 osób nieaktywnych zawodowo w wieku 18-25 lat. Projekt obejmował pełny kurs wyszkolenia ratownika wodnego wraz z Kwalifikowaną Pierwszą Pomocą. WOPR W-M wyszkolił wykwalifikowaną kadrę ratowników oraz zakupił sprzęt ratownictwa medycznego niezbędny do ratowania ludzkiego życia. Dzięki takim działaniom służb zapewniających ochronę, mieszkańcy regionu z roku na rok mogą czuć się bezpieczniej. Na realizację działania wydano 723,6 tys. zł.

2. Modernizacja i unowocześnienie sprawnego systemu hydrotechnicznego oraz infrastruktury komunikacyjnej zabezpieczających zabezpieczenie przeciwpowodziowe polega na właściwym utrzymaniu urządzeń melioracji i osłon, m.in. poprzez konserwację, remonty, przebudowę oraz rozbudowę urządzeń wodnych i osłon przeciwpowodziowych. Wydatki poniesione w ramach działania wyniosły 53,7 mln zł i dotyczyły 3 projektów. Środki na ten cel pochodziły z EFROW w ramach PROW 2007-2013 oraz budżetu państwa. Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Olsztynie wykorzystał na realizację projektów ponad 30 mln zł, natomiast oddział w Elblągu na modernizację i rozbudowę urządzeń wodnych przeznaczył prawie 23 mln zł.

3. Zapewnienie bezpieczeństwa poprzez dostosowanie jednostek policji i straży pożarnej w sprzęt transportowy i specjalistyczny objęło zakupy sprzętu specjalistycznego na użytek jednostek Państwowej Straży Pożarnej oraz Komendy Wojewódzkiej Policji ze środków celowych projektów unijnych (w ramach RPO WiM 2007-2013), środków samorządowych oraz środków własnych. Do jednostek PSP trafiły samochody do rozpoznania chemicznego i samochód gaśniczy oraz m.in. pompy i motopompy, ubrania specjalistyczne, sprzęt łącznościowy i przeciwigazowy, łodzie, pontony, namioty i skokochrony. Natomiast jednostki policji zakupiły sprzęt transportowy oznakowany i nieoznakowany mający na celu poprawę bezpieczeństwa publicznego na terenie regionu. Wydatki poniesione na realizację działania wyniosły 937,8 tys. zł.

4. W ramach działania pt. Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego jako realizacja działań przeciwko zjawiskom patologii społecznych zrealizowano 12 projektów i 3 inicjatywy, w których uczestniczyło ponad 5,6 tys. osób. Łączna kwota poniesionych wydatków to ponad 1 mln zł. W 2012 r. główny nacisk położono na organizowanie warsztatów, zajęć aktywizacyjnych oraz paneli dyskusyjnych dla osób pozbawionych wolności. Dzięki przeprowadzonym szkoleniom, duża liczba osadzonych podniosła swoje kwalifikacje poprzez ukończenie kursów przyuczających do zawodu i

warsztatów technicznych. Zorganizowano również szereg paneli dyskusyjnych, podczas których przygotowywano osadzonych do powrotu na rynek pracy po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności. Działalność Miejskiego Zespołu Profilaktyki i Terapii Uzależnień w 2012 r. zaowocowała kolejną edycją festynów rodzinnych, w których wzięło udział 3, 8 tys. osób, bawiąc i ucząc się, jak nie stać się ofiarą przestępstwa i gdzie szukać pomocy.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	18
liczba inicjatyw	szt.	3
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	1
liczba inwestycji	szt.	36
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	19
poniesione wydatki	zł	56 412 384
liczba organizacji uczestniczących (poza organizacją realizującą)	szt.	15
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	5 765
długość infrastruktury	km	335,7

Cel 2.6. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu

Wskaźnik celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną na 10 tys. mieszkańców	os.	2 148	1 810	1 619	1 626	1 576	1 465	1 418

Liczba osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2012 r. wyniosła 1,4 tys. Od 1999 r. wartość wskaźnika wykazywała zmienne tendencje: w latach 2001-2003 zwiększyła się o 14,4%, następnie do 2008 r. miała tendencję malejącą, a w roku 2009 znów nieznacznie wzrosła. W latach 2010-2012 obserwowany jest spadek liczby osób objętych świadczeniami z pomocy społecznej. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w 2012 r. (bez względu na rodzaj, formę i źródło finansowania), w porównaniu z rokiem 2003, zmniejszyła się o 21,5 tys. (27,9%), a liczba osób w tych rodzinach zmalała o 138,1 tys. (tj. o 67,0%). Istotny wpływ na wartość tego wskaźnika ma wdrażanie w regionie polityki aktywnej integracji społecznej oraz prowadzenie aktywnych form wsparcia skierowanych do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a także koniunktura gospodarcza – korzystna do 2008 r. sprzyjała powstawaniu nowych miejsc pracy. Pogorszenie koniunktury mogło mieć wpływ na wzrost stopy bezrobocia w 2009 r. do 20,7% i utrzymywanie się jej wysokiego poziomu w roku 2010 (20,0%), 2011 (20,2%) oraz 2012 (21,3%).

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu** osiągnęto poprzez realizację 8 działań, a w ich ramach 11 projektów, w tym 9 wspartych przez samorząd województwa oraz 3 inwestycji. W działaniach uczestniczyło 659 organizacji i 28,9 tys. osób oraz 103 wolontariuszy. Powstało 312 nowych organizacji. Wydatki poniesione na osiągnięcie celu wyniosły w 2012 r. 53,3 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (samorządu województwa, budżetów jst) i zagranicznych (EFS w ramach PO KL), jak również środków prywatnych podmiotów. Działaniami objęto teren całego województwa.

1. Monitoring tworzenia i funkcjonowania rodzinnej opieki zastępczej dotyczył rodzin zastępczych. Na system składają się rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka. Organizowaniem i finansowaniem rodzinnej opieki zastępczej zajmują się samorządy powiatowe. W 2012 r. powstało 301 rodzin zastępczych, w których umieszczono 565 dzieci. Koszt utworzenia i funkcjonowania nowych rodzin wyniósł 4,2 mln zł, w tym na szkolenia przygotowujące kandydatów na rodziców zastępczych oraz wspierające rodziny zastępcze w opiece nad dziećmi wydano 105,5 tys. zł. W 2012 r. na terenie województwa powstało również 17 rodzinnych domów dziecka, w których przebywało 116 dzieci. Należy jednakże pamiętać, iż w monitorowanym roku weszła w życie nowa ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, na mocy której przekształcano niektóre dotychczasowe rodziny zastępcze w formę działalności rodzinnych domów dziecka. Tak więc nie są to całkowicie nowe podmioty, a jedynie funkcjonujące w nowej strukturze.

2. Monitoring powstawania infrastruktury socjalnej w województwie objął analizę wydatków z budżetu państwa, budżetów samorządów lokalnych oraz ze środków prywatnych, związanych z rozwojem infrastruktury socjalnej w zakresie: przygotowania do uruchomienia nowych placówek (budowa, remonty/adaptacje budynków) oraz funkcjonowania nowych placówek. Utworzono: 2 środowiskowe domy samopomocy, 7 placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz 2 placówki zapewniające opiekę całodobową osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku prowadzone na podstawie przepisów o działalności gospodarczej (zgodnie z art. 67 ust.1 ustawy o pomocy społecznej, prowadzone po uzyskaniu zezwolenia wojewody). Wśród 7 wykazanych nowych placówek opiekuńczo-wychowawczych 6 powstało w wyniku dostosowania działalności dotychczasowych podmiotów do wymogów ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (m.in. poprzez ograniczenie maksymalnej liczby podopiecznych w placówce do 14 osób). Wydatki poniesione na realizację wszystkich projektów wyniosły 4,91 mln zł, z czego 4,85 mln zł to środki budżetu wojewody, a 55,6 tys. zł – budżetów samorządów gminnych.

3. Realizacja zadań zleconych organizacjom pozarządowym przez samorząd województwa w ramach otwartego konkursu ofert w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu objęła 34 zadania, w tym 21 zadań z zakresu pomocy społecznej oraz 13 zadań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, które realizowało 27 organizacji pozarządowych. Przedsięwzięcia te były kontynuacją działań w zakresie reintegracji społecznej osób z grup szczególnego ryzyka. W projektach uczestniczyło 18,9 tys. osób, w tym z zakresu pomocy społecznej - 14,2 tys. osób oraz 4,7 tys. osób z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień. Realizację zadań wspierało 103 wolontariuszy. Wartość całkowita poniesionych przez NGO-sy wydatków wyniosła 1,1 mln zł. Organizacje pozarządowe, obok środków z budżetu województwa, pozyskiwały także środki finansowe na realizację powyższych zadań z zasobów prywatnych oraz z budżetów m.in. wojewody, Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii oraz samorządów gminnych.

4. W ramach rozwoju zakładów aktywności zawodowej (ZAZ) w 2012 r. samorząd województwa dofinansował koszty działalności obsługowo-rehabilitacyjnej wszystkich (5) zakładów aktywności zawodowej działających na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, tj.: ZAZ w Giżycku, w Elblągu, w Kamionku Wielkim, Polskiego Związku Niewidomych ZAZ w Olsztynie oraz ZAZ w Biskupcu na łączną kwotę 3,0 mln zł. Na dofinansowanie złożyły się środki PFRON będące w dyspozycji samorządu województwa oraz środki z budżetu województwa. ZAZ na koniec 2012 r. zatrudniały 225 osób, w tym 160 osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. Dzięki dofinansowaniu, osoby niepełnosprawne zatrudnione w ZAZ, obok

wykonywania pracy zarobkowej, uczestniczą w rehabilitacji społecznej, przygotowują się do życia w otwartym środowisku oraz uczą się pełnego, niezależnego i aktywnego życia na miarę ich możliwości. Zatrudnienie w ZAZ osób niepełnosprawnych nie tylko umożliwia rehabilitację zawodową i społeczną tych osób, ale również sprzyja integracji i zapobiega społecznemu wykluczeniu. Wymierne efekty rehabilitacji zawodowej w tych zakładach wskazują, że tworzenie i działanie ZAZ odpowiada na potrzeby środowiska osób niepełnosprawnych w tym zakresie. Dlatego też, niezbędna jest kontynuacja tego działania, zwłaszcza w powiatach charakteryzujących się dużym odsetkiem bezrobotnych osób niepełnosprawnych.

5. W ramach rozwoju infrastruktury dla osób niepełnosprawnych w 2012 r., na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, samorząd województwa dofinansował, ze środków PFRON, roboty budowlane w 3 obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, w wysokości 2,1 mln zł, co stanowiło 14% całkowitych kosztów realizowanych inwestycji, które opiewały na łączną kwotę 15,2 mln zł. Dofinansowano rozbudowę kompleksu budynków Zespołu Placówek Edukacyjnych w Olsztynie o salę sportową i sale zajęć przeznaczone dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, budowę specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego w Kętrzynie oraz budowę domu dla bezdomnych, w tym bezdomnych osób niepełnosprawnych w Bartoszych. Ze sprawozdań przedłożonych przez beneficjentów wynika, że z rehabilitacji prowadzonej w w/w obiektach korzystały w 2012 r. 564 osoby niepełnosprawne. Dzięki dofinansowaniu inwestycji osoby niepełnosprawne dysponują nowymi możliwościami korzystania z rehabilitacji na swoim terenie, co sprzyja integracji i zapobiega wykluczeniu społecznemu tych osób. Z uwagi na niewystarczającą liczbę placówek służących rehabilitacji, niezbędna jest kontynuacja dofinansowania robót budowlanych w obiektach służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, ze środków PFRON przekazanych samorządowi województwa.

6. Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych polegała na dofinansowaniu przez samorząd województwa ze środków PFRON 7 organizacji w kwocie 197,8 tys. zł. Dofinansowanie otrzymały Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Giżycku, Stowarzyszenie Pomocy na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Szczytnie, Stowarzyszenie Integracji Osób Niepełnosprawnych SION w Bartoszych, Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Rodzin, Opiekunów i Przyjaciół Osób z Zespołem Downa *Strzał w 10* w Olsztynie, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Nidzicy, Stowarzyszenie Wspomagania Rozwoju Dzieci w Olsztynie oraz Polski Związek Niewidomych Okręg Warmińsko-Mazurski. W ramach zadań prowadzono m.in. grupowe i indywidualne zajęcia, których celem było nabywanie, rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych, rozwijanie umiejętności sprawnego komunikowania się z otoczeniem, usprawnianie i wspieranie funkcjonowania tych osób w różnych rolach społecznych i różnych środowiskach oraz zintegrowane działania na rzecz włączania osób niepełnosprawnych w rynek pracy. Udział w projektach osób niepełnosprawnych umożliwił nabycie przez nie wiedzy i umiejętności oraz podniesienie kompetencji społecznych. Łącznie w projektach uczestniczyło 288 osób niepełnosprawnych. Podjęte działania umożliwiły szerszy udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i integrację ze środowiskiem, co może przyczynić się do poprawy jakości życia tych osób i członków ich rodzin. Podstawowym partnerem samorządu województwa w realizacji zadań na rzecz osób niepełnosprawnych są organizacje pozarządowe. Partnerstwo to daje możliwość efektywniejszego wykorzystania posiadanych zasobów na rzecz wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu tych osób. Dlatego należy zwiększać udział organizacji

pozarządowych w zaspokajaniu potrzeb osób niepełnosprawnych, poprzez dalsze zlecenie tym organizacjom zadań publicznych, szczególnie z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej.

7. W ramach zapobiegania wykluczeniu społecznemu poprzez ułatwienie dostępu do rynku pracy w projektach systemowych OPS i PCPR w 2012 r. udział rozpoczęło 4,7 tys. osób, w tym z terenów wiejskich – 3,3 tys. osób. W działaniu 7.2 PO KL *Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej* udział rozpoczęło 2,3 tys. osób, a zakończyło 1,1 tys. osób. Dzięki wsparciu z EFS, utworzono 7 podmiotów ekonomii społecznej. W działaniu 7.3 PO KL *Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji* udział w projektach rozpoczęło 178 osób, a zakończyło 140 osób. Realizowano 17 projektów wspierających rozwój inicjatyw na rzecz aktywizacji i integracji społeczności lokalnych.

8. Szkolenie kadr jednostek pomocy i integracji społecznej oraz specjalistyczne doradztwo dla Ośrodków Pomocy Społecznej (OPS) i Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie (PCPR) realizowano w ramach projektu systemowego ROPS, obejmującego 11 kompleksowych modułów szkoleniowych i 1 kierunek studiów podyplomowych. Udział w nich wzięło 904 pracowników jednostek pomocy i integracji, z tego 309 osób nieuczestniczących w projekcie w latach poprzednich. Ponadto realizowano specjalistyczne doradztwo dla OPS oraz PCPR z terenu Warmii i Mazur – udzielono 1,3 tys. porad doradczych. W ramach projektu zrealizowano także kampanię promującą ekonomię społeczną na Warmii i Mazurach, w ramach której wyprodukowano film oraz wydano 2 biuletyny informacyjne. Wydatki poniesione na realizację działania wyniosły w 2012 r. niemal 2 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	11
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	9
liczba inwestycji	szt.	3
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	3
poniesione wydatki	zł	53 278 937
liczba organizacji uczestniczących (poza organizacją realizującą)	szt.	659
liczba osób uczestniczących (np. liczba osób, które korzystały z rezultatów)	os.	28 885
liczba nowych organizacji	szt.	312
liczba wolontariuszy podejmujących pracę w instytucjach i organizacjach	os.	103

Cel 2.7. Wzrost dostępności mieszkań

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba mieszkań na 1 000 mieszkańców	szt.	293	328	332	335	332	318	339
powierzchnia użytkowa mieszkań w m ² na 1 mieszkańca	m ²	17,4	21,4	21,8	22,1	22,0	20,9	22,9
liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1 000 mieszkańców	szt.	1,8	4,1	4,8	3,4	3,3	3,1	3,8

W porównaniu do roku poprzedniego, wszystkie wskaźniki celu operacyjnego w województwie wzrosły. Największy wzrost zanotowano w liczbie mieszkań przypadającej na 1 tysiąc mieszkańców – w porównaniu z rokiem 2011 wskaźnik wzrósł o 21 i osiągnął wartość 339 (12. lokata w kraju). Na 1 mieszkańca przypadało 22,9 m² mieszkania i było to o 2 metry kwadratowe więcej niż w 2011 r. W rezultacie województwo znalazło się na ostatnim miejscu w rankingu krajowym. Wskaźnik liczby mieszkań oddanych do użytkowania na 1 tysiąc mieszkańców osiągnął wartość 3,8 (7. miejsce w kraju) i był wyższy niż w roku poprzednim o 0,7. Wszystkie wskaźniki kształtowały się poniżej średnich krajowych (odpowiednio: 356, 25,9 m² i 4,0). Niskie wartości wskaźników są rezultatem zbyt małej

liczby podjętych działań dotyczących dostępności mieszkań w stosunku do zapotrzebowania na mieszkalnictwo w regionie.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Wzrost dostępności mieszkań** osiągnąć był poprzez realizację 5 działań, a w ich ramach 6 projektów i 84 inwestycji. Poniesiono wydatki w wysokości 229,8 mln zł, które sfinansowano ze środków publicznych krajowych (m.in. budżetu państwa) i regionalnych (budżetu województwa, budżetów jst) oraz środków prywatnych (m.in. spółdzielni, wspólnot mieszkaniowych). Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. Budowa mieszkań w ramach budownictwa społecznego TBS i socjalnego objęła 5,5 tys. mieszkań oddanych do użytkowania (o 20% więcej niż w roku poprzednim), w tym 36 mieszkań społeczno-czynszowych i 36 komunalnych. Mieszkania społeczno-czynszowe i komunalne stanowiły 1,3% wszystkich mieszkań oddanych do użytku w regionie (wobec 2,7% w 2011 r.). Najwięcej mieszkań komunalnych oddano na obszarze wiejskim w gminie Biskupiec (16), po 10 mieszkań na obszarze wiejskim gminy Pasłęk oraz w mieście Olsztyn. Na budowę mieszkań komunalnych wydano 6,2 mln zł. Budowa/modernizacja mieszkań komunalnych są finansowana jest w całości ze środków gminnych. W 2012 r. tylko w Olsztynie oddano do użytkowania mieszkania społeczno-czynszowe (TBS) w liczbie 36. Koszt budowy tych mieszkań wyniósł 4,9 mln zł. Mieszkania społeczno-czynszowe są realizowane przez towarzystwa budownictwa społecznego. Źródłem finansowania jest kredyt udzielany przez Krajowy Fundusz Mieszkaniowy, w wysokości do 70% planowanych kosztów przedsięwzięcia inwestycyjnego. Pozostałą część finansowania TBS pozyskuje sam, ze środków własnych, bądź z innych źródeł.

2. W ramach opracowywania niezbędnych planów pod budownictwo mieszkaniowe zrealizowano 1 projekt, w ramach którego uzgodniono 84 projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dotyczące zabudowy mieszkaniowej, co stanowiło 59% wszystkich uzgodnionych planów miejscowych (142). W 2012 r. uzgodniono o 30 projektów mniej niż w roku poprzednim. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego są finansowane ze środków własnych gmin. Zgodnie z procedurą planistyczną, jedną z jednostek zajmujących się procedurą związaną z uzgadnianiem planów miejscowych jest Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie. Koszty związane z tą działalnością poniesione przez Biuro szacuje się na około 150 tys. zł rocznie. Są to wydatki pochodzące z budżetu samorządu województwa. W roku 2012 r. w regionie wydano 3,7 tys. decyzji o warunkach zabudowy dotyczących zabudowy mieszkaniowej. Powyższe dane potwierdzają fakt, że nadal liczba wydawanych decyzji o warunkach zabudowy jest znacznie większa niż liczba sporządzanych planów miejscowych. Z punktu widzenia polityki przestrzennej jest to działanie wysoce nieprawidłowe.

3. Realizacja infrastruktury pod budownictwo mieszkaniowe objęła 1 projekt, składający się z 5 inwestycji, sfinansowanych z budżetów gmin, polegających na budowie infrastruktury pod budownictwo mieszkaniowe w miastach: Szczytno, Lidzbark Warmiński oraz w miejscowości Wawrzyny w gminie Bartoszyce. Łączny koszt inwestycji wyniósł około 2,5 mln zł. W 2012 r. gminy przekazały inwestorom 43,8 ha gruntów pod budownictwo mieszkaniowe, czyli o 13,1% mniej niż w roku poprzednim. Najwięcej gruntów przekazano pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne (33,9 ha), natomiast pod budownictwo wielorodzinne tylko 9,9 ha. Biorąc pod uwagę strukturę własnościową mieszkań, najwięcej gruntów pod budownictwo mieszkaniowe przekazano osobom fizycznym – 76,9%, 19,9% przekazano spółkom i innym podmiotom, 1,6% pod budownictwo

komunalne, 1,1% – spółdzielniom i tylko 0,5% TBSom. Ogółem zasób gruntów pod budownictwo mieszkaniowe w 2012 r. wyniósł 2,0 tys. ha, w tym 465,8 ha gruntów uzbrojonych. Uzbrojenia wymaga jeszcze 1,6 tys. ha gruntów. Realizacja tak dużego zadania wymaga współfinansowania środkami z różnych źródeł, zarówno zewnętrznych, jak i właścicieli gruntów.

4. Szacuje się, że w ramach **remontów substancji mieszkaniowej** na konserwację i remonty lokali mieszkaniowych przeznaczono 216 mln zł. Niemal połowę tej kwoty (107 mln zł) przeznaczono na remonty mieszkań będących własnością spółdzielni mieszkaniowych, 90,5 mln zł wydano na remonty i konserwację mieszkań stanowiących własność wspólnot mieszkaniowych, tylko 14,8 mln zł wydano na mieszkania komunalne, a 2,8 mln zł na mieszkania zakładowe. Poniżej 1% stanowiły wydatki poniesione na remonty i konserwacja mieszkań będących własnościami TBS, Skarbu Państwa oraz innych podmiotów. W przeliczeniu na 1 m² najwięcej wydano na konserwację i remonty mieszkań komunalnych (28,0 zł/m²), najmniej zaś na mieszkania innych podmiotów (4,6 zł/m²). Koszty konserwacji i remontów mieszkań stanowiły średnio 21,5% ogółu kosztów ich utrzymania⁶².

5. W działania zwiększające dostępność i różnorodność form finansowania budownictwa mieszkaniowego wpisuje się kontynuacja rządowego programu *Rodzina na swoim*. Program skierowany był do małżeństw i osób samotnie wychowujących dzieci, nieposiadających własnego mieszkania. Kredyt mógł być przeznaczony na zakup, bądź budowę domu lub lokalu mieszkalnego. Powierzchnia użytkowa kredytowanego lokalu mieszkalnego lub domu jednorodzinnego nie mogła przekraczać odpowiednio 75 m² i 140 m². W 2012 r. o kredyt można było ubiegać się w 23 bankach uczestniczących w programie, na podstawie umowy zawartej z Bankiem Gospodarstwa Krajowego. Pomoc z budżetu państwa polegała na udzielaniu dopłat do odsetek w okresie pierwszych 8 lat spłacania kredytu, po spełnieniu warunków określonych w ustawie. Rozmiary realizowanego programu zależały od wielkości środków przeznaczonych na ten cel z budżetu państwa. Ze względu na brak informacji dotyczących kosztów i ilości udzielonych przez banki kredytów oraz z uwagi na wieloletnią ramę czasową programu, nie zostały podane dane liczbowe.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	6
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	1
liczba inwestycji	szt.	84
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	0
poniesione wydatki	zł	229 769 700

Cel 2.8. Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba pełnowymiarowych sal sportowych	szt.	187	283	289	295	314	321	325
liczba obiektów sportowych spełniających warunki do rozgrywania zawodów międzynarodowych	szt.	0	6	6	6	12	14	16
% gmin nieposiadających pełnowymiarowej sali gimnastycznej	%	b.d	17,2	17,2	15,5	12,9	11,2	11,2
% wdrożenia wojewódzkiego programu budowy i modernizacji bazy sportowo-rekreacyjnej	%	100	100	100	100	100	100	100

⁶² Dane statystyczne dotyczące remontów publikowane są w okresie cyklicznym dwuletnim (2007, 2009, 2011 i 2013). Opublikowane dane dotyczą jedynie poniesionych kosztów na remonty mieszkań wg struktury własnościowej.

W 2012 r. oddano do użytku 4 nowe sale sportowe i liczba pełnowymiarowych sal sportowych w regionie wzrosła do 325. Z roku na rok powstaje coraz więcej obiektów sportowych, na których mogą odbywać się np. zawody międzynarodowe. Ilość obiektów sportowych spełniających warunki do rozgrywania zawodów międzynarodowych wzrosła do 16 dzięki ukończeniu budowy Centrum sportowo-rekreacyjno-kulturalnego hali widowiskowo – sportowej z pływalnią w Olecku oraz budowy wodnego centrum rekreacyjno-sportowego w Olsztynie. Dzięki PRBS liczba pełnowymiarowych sal sportowych od roku 1999 wzrosła już o 138 obiektów. PRBS zrealizowano zgodnie z założeniami w 100%. Dzięki funduszom europejskim przekazywanym w ramach RPO WiM 2007-2013 w 2012 r. zostały zrealizowane 4 inwestycje, a 3 kolejne są w trakcie realizacji. Fundusze europejskie przekazywane w ramach PROW w 2012 r. wsparły realizację 10 inwestycji sportowych, z których 6 zostało w tym roku zakończonych.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej** osiągnąć poprzez realizację 3 działań, w ramach których podjęto 27 projektów. Wszystkie zostały wsparte organizacyjnie lub finansowo przez samorząd województwa. Na rzecz rozwoju turystyki realizowano 12 projektów. Realizowano 44 inwestycje. Projektami objęto 365 km infrastruktury, 21,1 tys. m² powierzchni niezadaszonej i 10,5 m² powierzchni zadaszonej. Wydatki poniesione w ramach celu operacyjnego wyniosły 90,8 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (m.in. Funduszu rozwoju kultury Fizycznej i budżetu państwa) i regionalnych (budżetu samorządu województwa i budżetów jst), środków zagranicznych (EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013, EFRROW w ramach PROW 2007-2013) oraz środków prywatnych. Działaniami objęto obszar całego województwa.

1. Program Rozwoju Bazy Sportowej Województwa Warmińsko-Mazurskiego ma charakter wieloletni i jest corocznie uchwalany przez Sejmik Województwa. Obejmuje on inwestycje wspierane finansowo środkami z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF), przyznawanymi corocznie przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. Program jest zestawieniem inwestycji mających na celu osiągnięcie modelowego, równomiernego rozłożenia obiektów sportowych na terenie regionu. Przy podziale środków preferowane są inwestycje na terenach o największych niedoborach infrastruktury sportowej. W ramach programu w 2012 r. oddano do użytku 8 obiektów sportowych: 3 sale sportowe zlokalizowane w gminach Kozłowo, Płońnica i Olsztyn. Ponadto oddano do użytku halę sportową z pływalnią w Olecku, zmodernizowany kort tenisowy w Nowym Mieście Lubawskim, dwa boiska wielofunkcyjne w Płońnicy i Krotoszynie, a także zmodernizowany stadion w Pastęku. 11 inwestycji ujętych w PRBS na rok 2012 było w trakcie realizacji: 6 inwestycji budowy sal gimnastycznych w Kiełpinach, Pisz, Rudce, Świętajnie, Zwierznie, Orzynie oraz Malinowie, remont sali gimnastycznej w Pisz, dwie inwestycje budowy hal sportowych w Jedwabnie i Ełku, dwie inwestycje dotyczące remontów i przebudowania stadionów sportowych w Rybnie oraz Górowie Iławeckim. Środki FRKF wskazane w działaniu w 2012 r. wyniosły ok 8,5 mln zł, natomiast całkowite wydatki poniesione w ramach działania wyniosły 30,2 mln zł.

2. Budowa nowych i zagospodarowanie istniejących ośrodków oraz centrów sportu i rekreacji objęła 26 inwestycji sportowych. Sześć inwestycji zostało zrealizowanych przy wsparciu EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013 w kwocie 12 mln zł⁶³. Poza tym, w ramach PROW, 10 inwestycji otrzymało wsparcie finansowe na kwotę 3 mln zł⁶⁴. W ramach piątej edycji Programu *Moje Boisko*

⁶³ Całkowite dofinansowanie inwestycji obejmujące cały okres realizacji wynosi 118,4 mln zł.

⁶⁴ Podana kwota jest wartością dofinansowania przewidzianą na cały okres realizacji poszczególnych inwestycji.

Orlik 2012 wybudowano 14 kompleksów boisk na kwotę 16,8 mln zł, w tym samorząd województwa udzielił wsparcia w wysokości 2,0 mln zł. Pomoc finansową z PROW w wysokości 1,5 mln zł uzyskały 4 inwestycje, a pozostała część środków na budowę pochodziła z budżetu państwa i budżetów gmin. Całkowite wydatki poniesione w ramach realizacji działania wyniosły 53,2 mln zł.

3. W ramach wspierania rozwoju działalności organizatorów życia sportowo-rekreacyjnego przeznaczono ponad 2,6 mln zł z budżetu województwa na działalność organizacji pozarządowych i stowarzyszeń na rzecz upowszechniania kultury fizycznej i sportu. Wsparcie finansowe uzyskało 27 podmiotów, m.in. Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu, Akademicki Związek Sportowy, Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu Osób Niepełnosprawnych oraz Warmińsko-Mazurskie Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe. W ramach promocji regionu, samorząd zakupił usługi promocyjne podczas 6 imprez sportowych o zasięgu ogólnopolskim oraz międzynarodowym, m.in.: Finału Mistrzostw Polski w Piłce Ręcznej Piłkowej w Starych Jabłonkach, Pucharu Świata w Siatkówce Piłkowej, 69 Rajdu Polski oraz XIX Otwartych Żeglarskich Mistrzostw Polski Dziennikarzy. Na promocję województwa, samorząd przeznaczył 1,2 mln zł. Całkowite wydatki poniesione w ramach realizacji działania wyniosły 7,4 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	27
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	27
liczba inwestycji	szt.	44
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	44
poniesione wydatki	zł	90 822 752
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	12
długość infrastruktury	km	365
wielkość powierzchni (niezadaszonej)	m ²	21 137,6
wielkość powierzchni (zadaszonej)	m ²	10 482,1

Cel 2.9. Poprawa jakości i ochrona środowiska

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
stan czystości powietrza (liczba stref z klasą czystości powietrza A)	szt.	0	9	9	9	0,0	0,0	0,0
udział energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w zainstalowanej mocy elektrycznej województwa	%	0,0	20,26	b.d.	46,38	b.d.	b.d.	b.d.
% ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie	%	61,7	71,7	72,2	72,7	72,1	72,1	73,4
% gmin posiadających uchwalone plany gospodarki odpadami	%	0,0	90,4	0,0	31,5	39,7	42,0	0,0
% powierzchni chronionej województwa	%	53,1	46,3	46,3	46,5	46,6	46,7	46,7
lesistość województwa	%	29,3	30,2	30,3	30,4	30,6	30,7	30,9

Analiza danych za 2012 r. pozwala wnioskować, że jakość powietrza w województwie warmińsko-mazurskim jest na ogół dobra (lokalnie mogą występować sytuacje niekorzystne dla zdrowia mieszkańców, np. w ciasnej zabudowie miejskiej, w miejscach zwiększonej emisji spalin samochodowych), jednakże jakość powietrza została oceniona jako C ze względu na zanieczyszczenie pyłem PM10 w 1 strefie (warmińsko-mazurskiej) i benzo(a)pirenem w 3 strefach (Miasto Olsztyn,

Miasto Elbląg, warmińsko-mazurska). Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2012 r. stanowiła 73,4% ogółu mieszkańców regionu. W miastach odsetek ten wyniósł 97,9%, a na wsi – 37,7%. Wskaźnik stopniowo wzrasta, jako efekt prowadzonych inwestycji w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Województwo charakteryzuje się dużą powierzchnią gruntów leśnych (766,5 tys. ha) oraz o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionej (1,1 mln ha). Wskaźnik lesistości w 2012 r. wyniósł 30,9%. 46,7% powierzchni województwa to obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione. Od 2010 r. GUS nie podaje danych dotyczących udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w zainstalowanej mocy elektrycznej województwa.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Poprawa jakości i ochrona środowiska** osiągniany był poprzez realizację 10 działań, a w ich ramach 33 projektów i 2 inicjatyw obejmujących całe województwo. Wykonano 155 inwestycji, powstało 769,4 km infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i drogowej (dotyczącej głównie kanalizacji i oczyszczania oraz uzdatniania wód). Poniesiono wydatki w wysokości 205,4 mln zł, sfinansowane ze środków publicznych (głównie budżetów gmin) i zagranicznych (ramach RPO WiM 2007-2013, PO IŚ 2007-2013 i PROW 2007-2013) oraz środków prywatnych.

1. Zalesienia i zadrzewienia objęły 3 projekty na kwotę 259,9 tys. zł. Zalesienia prowadzone były na terenie Nadleśnictw: Ełk, Borki, Olecko, Drygały i Węgorzewo podlegających RDLP w Białymstoku, a także na terenie gminy Tolkmicko przez RDLP w Gdańsku. W ramach realizowanego projektu na terenie RDLP Olsztyn zalesiono powierzchnię 30,2 ha, obejmując nadleśnictwa: Łława, Korpele, Kudypy, Miłomłyn, Wichrowo, Wipsowo i Zaporowo. Powierzchnia gruntów leśnych w 2012 r. wynosiła 766,5 tys. ha ogółem, w tym powierzchnia lasów – 745,9 tys. ha. Odnowienia i zalesienia wyniosły ogółem 5,2 tys. ha.

2. W ramach wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w tym energii geotermalnej realizowano 3 projekty obejmujące 50 inwestycji o łącznej wartości 44,1 mln zł. Wskutek korzystania z OZE, w 2012 r. obniżona została emisja zanieczyszczeń: SO₂ – o 0,8 Mg/a, Nox – o 0,5 Mg/a, CO₂ – o 99 Mg/a, a pyłów – o 1,8 Mg/a. Dodatkowa moc zainstalowana w instalacjach opartych o OZE wyniosła 0,26 MW w tym: o biomasę – 0,009 MW, energię geotermiczną – 0,001 MW, a promieniowanie słoneczne – 0,16 MW. Ze środków unijnych (RPO WiM 2007-2013) zakończono 14 przedsięwzięć oraz zawarto 21 umów. Dodatkowa moc zainstalowana energii ze źródeł odnawialnych w wyniku realizacji projektów zakończonych w 2012 r. wyniosła 4,44 MW (w RPO WiM 2007-2013 wartość tego wskaźnika określono na poziomie 15 MW), a ilość energii wytworzonej z odnawialnych źródeł energii – 2,3 tys. MWh/rok (w RPO WiM 2007-2013 – 30 tys. MWh/rok).

3. W ramach restytucji gatunków fauny i flory w 2012 r. realizowanych było 12 projektów, a w ich ramach 9 inwestycji o łącznej wartości 2,1 mln zł, z których większość to środki NFOSiGW. Realizowane przedsięwzięcia miały na celu przede wszystkim odbudowę cennych gatunków zwierząt i roślin, a także zachowanie i zwiększenie ich różnorodności biologicznej, a do najważniejszych należą: *Reintrodukcja ichtiofauny poprzez zarybienie gatunkami zagrożonymi Rz. Pastęki, zbiornika Pierzchalskiego i Jez. Drużno, Introdukcja zająca szaraka w Kole Łowieckim Dzik w Suszu, Restytucja sokoła wędrownego na terenie RDLP w Olsztynie oraz Reintrodukcja kuropatwy i zająca na terenie powiatu działdowskiego.*

4. W ramach preferowania technologii redukujących hałas, a także budowy obwodnic wokół terenów zurbanizowanych i ekranów dźwiękowych w strefach zabudowy Zarząd Dróg Wojewódzkich w Olsztynie realizował 1 projekt, tj. rozbudowę drogi wojewódzkiej nr 592 w ciągu ul. Kętrzyńskiej i ul. Bohaterów Warszawy w m. Bartoszyce. W ramach tego projektu wybudowany

został przepust, umożliwiający migrację płazom i małym ssakom. Koszty tego projektu zostały szczegółowo wykazane w ramach monitoringu priorytetu 3, celu operacyjnego 3.1 Strategii.

5. W ramach renaturyzacji bagien, łąk i torfowisk, realizowano 6 projektów, a w ich ramach 23 inwestycji o łącznej wartości 1,8 mln zł, które miały na celu przede wszystkim odtworzenie naturalnych warunków hydrologicznych bagien, łąk i torfowisk oraz zachowanie ich walorów przyrodniczych, a do najważniejszych należą: *Renaturyzacja obszarów wodno-błotnych w leśnictwie Komasy, Zwiększanie możliwości retencyjnych oraz przeciwdziałanie powodzi i suszy w ekosystemach leśnych na terenach nizinnych oraz Regeneracja łąki zmienno-wilgotnej Biele*. Ciekawym projektem było *Wykonanie urządzeń wodnomelioracyjnych dla zadania Perskie Łąki – renowacja systemu melioracyjnego* przez Nadleśnictwo Miłomłyn, w ramach którego projektowane urządzenia zwiększą retencję obszarów przyległych, przez co polepszeniu ulegną warunki wilgotnościowe gleb, ograniczony zostanie spływ roztopowych wód poziomych, sprzyjając podniesieniu poziomu wód gruntowych oraz poprawi się bilans wodny rozpatrywanego obszaru.

6. W ramach prawidłowego rolniczego użytkowania gleby (nawożenia, hamowania procesów erozji) oraz zachęty do rozwoju rolnictwa ekologicznego, Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego (W-MODR) w Olsztynie w 2012 r. przeprowadził 98 szkoleń, w których uczestniczyło 1,7 tys. osób, w zakresie doradztwa związanego z rolnictwem ekologicznym, m.in. *Zasady otrzymywania dopłat bezpośrednich a spełnienie wymogów cross compliance*⁶⁵, *Podstawy rolnictwa ekologicznego* oraz *Szkolenia z produkcji roślinnej*. Przeprowadzono również wojewódzki etap konkursu wiedzy ekologicznej dla uczniów szkół rolniczych (8 uczestników) oraz konkursu na *Najlepsze gospodarstwo ekologiczne* (16 uczestników).

7. W ramach zmniejszania zanieczyszczeń obszarowych pochodzących z rolnictwa, W-MODR w Olsztynie w 2012 r. przeprowadził 88 szkoleń w tym szkolenia z zakresu chemizacji i właściwego utrzymania melioracji wodnych, w których przeszkolonych zostało 2,2 tys. osób. Zorganizowano również konferencję *Gospodarka wodna w rolnictwie*, w której uczestniczyły 82 osoby.

8. Podnoszenie rangi ochronnej dotyczyło szczególnie Puszczy Boreckiej oraz Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej. W ramach projektu *Wykaszenie aren tokowych w strefach ochronnych cietrzewia wraz z utrzymaniem urządzeń piętrzących i bystrotoków na ciekach podstawowych w tych strefach Nadleśnictwa Jedwabno*, zrealizowano następujące zadania: powstrzymano sukcesję na obszarze 60 ha, poprawiono drożność i utrzymano sprawne działanie 15 rowów i bystrotoków, zwiększono możliwość piętrzenia wody, utrzymano i poprawiono stan biotopu, zapewniono optymalne warunki bytowania cietrzewia, utrzymano właściwy poziom wód gruntowych, wykoszono areny tokowe w strefach ochronnych cietrzewia wraz z utrzymaniem urządzeń piętrzących i bystrotoków na ciekach podstawowych w tych strefach. Efektem realizacji projektu był wzrost liczebności gatunków związanych z biotopami koszonych łąk, zaś wydatki na powyższe działania wyniosły 34,7 tys. zł.

9. Porządkowanie gospodarki ściekowej, budowa i modernizacja oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji (z uwzględnieniem terenów wrażliwych, zwłaszcza zlewni jezior i obszarów wód podziemnych bez izolacji) oraz budowa i modernizacja sieci wodnych oraz stacji uzdatniania wody w 2012 r. objęły realizację 4 zadań, a w ich ramach 46 inwestycji, na które poniesiono wydatki w wysokości 100,4 mln zł ze środków publicznych krajowych (przede wszystkim z samorządów

⁶⁵ Rolnicy, którzy ubiegają się o przyznanie dopłat bezpośrednich, a także prowadzą gospodarstwa, w których realizowane są inne działania PROW 2007-2013 zobowiązani są do przestrzegania tzw. "zasad wzajemnej zgodności" (ang. cross compliance). Nakazują one prowadzenie działalności rolniczej w sposób nie szkodzący środowisku naturalnemu, dbałość o "zdrowotność roślin", czyli m.in. przestrzeganie norm użycia nawozów i środków ochrony roślin i zachowywanie szczególnej troski o zwierzęta gospodarskie. Przestrzeganie tych zasad jest poddawane kontroli. Źródło: <http://www.arimr.gov.pl/aktualnosci/artykuly/arimr-przypomina-ze-w-tym-roku-zwiekszyl-sie-zakres-kontroli-tzw-wymogow-wzajemnej-zgodnosci.html> [dostęp 7.05.2014].

gminnych), unijnych (EFRR, FS, PROW) oraz prywatnych, co stanowiło 23,8% ogólnej kwoty nakładów na ochronę środowiska w regionie⁶⁶. Efektem rzeczowym projektów zakończonych w 2012 r. było oddanie 295,0 km sieci kanalizacyjnej odprowadzającej ścieki, rozbudowano oraz zmodernizowano też 2 oczyszczalnie ścieków, długość wybudowanej sieci wodociągowej wyniosła 87,0 km, liczba osób podłączonych do sieci wodociągowej wyniosła 1,5 tys. osób, a do sieci kanalizacyjnej – 17,4 tys. osób.

10. W ramach utworzenia regionalnych systemów gospodarki odpadami, realizowano 3 projekty, a w ich ramach 21 inwestycji, na które poniesiono wydatki w wysokości 56,7 mln zł, finansowanych głównie w ramach funduszy UE (RPO WiM 2007-2013 i PO IS 2007-2013) oraz z budżetu państwa. Jeden z ważniejszych projektów obejmował modernizację ZUOK Rudno, dzięki któremu możliwa będzie produkcja paliwa alternatywnego z lekkich frakcji odpadów komunalnych (ok. 6,5 tys. Mg/a) oraz kompostowanie odpadów (27,0 tys. Mg/a). W ramach podjętych projektów liczba osób objętych selektywną zbiórką odpadów wyniosła 100,7 tys. osób, a planowana liczba osób na podstawie zawartych umów w 2012 r. wynosiła 160,9 tys. osób. Wybudowano także 2 nowe zakłady zagospodarowania odpadów o mocy przerobowej 36 tys. ton – Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Elblągu zrealizował budowę instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów, a Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami "Eko-MAZURY" Sp. z o.o. w Ełku – budowę Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów komunalnych wraz ze składowiskiem odpadów w Siedliskach k/Ełku. Liczba osób objętych systemem zagospodarowania odpadów komunalnych (z wyłączeniem osób objętych selektywną zbiórką odpadów) to 153,6 tys. osób.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	33
liczba inicjatyw	szt.	2
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	14
liczba inwestycji	szt.	155
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	100
poniesione wydatki	zł	205 416 835
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz wzrostu produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	3
długość infrastruktury	km	769,4

Priorytet 3. Nowoczesne sieci

Cel 3.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
km zbudowanych i zmodernizowanych linii kolejowych	km	0	0	0	0	8	23	88
km zbudowanych i zmodernizowanych dróg	km	274,6	1 086,3	246,3	443,0	400,0	232,0	186,3
liczba publicznych punktów dostępu do Internetu (dotyczy tylko bibliotek publicznych)	szt.	12	233	240	242	294	299	292
liczba lotnisk obsługujących ruch pasażerski	szt.	1	0	0	0	0	0	0
km zbudowanych i zmodernizowanych szlaków wodnych	km	0	0	0	0	0	0	0

⁶⁶ Wg BDL GUS, nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska ogółem w 2012 r. wyniosły 421,9 mln zł.

W 2012 r. budowa i przebudowa objęła 103 km dróg ekspresowych, dróg krajowych i obwodnic, a modernizacja i rozbudowa dotyczyła prawie 8 km dróg wojewódzkich oraz 75 km dróg lokalnych. Trwały także intensywne prace nad modernizacją linii kolejowych, która objęła 88 km linii. Poniesione nakłady finansowe związane z zadaniami inwestycyjnymi były wyższe niż w 2011 r. Nie wybudowano nowych szlaków wodnych ani nie zmodernizowano już istniejących, realizowano zaś prace związane z infrastrukturą turystyki wodnej (porty i przystanie żeglarskie). Ogólna liczba placówek udostępniających bezpłatnie komputery z dostępem do Internetu dla użytkowników w 2012 r. wynosiła 292 (119 bibliotek i 173 filie), tj. o 7 placówek mniej w stosunku do 2011 r. (299), czego przyczyną jest ich likwidacja.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności** osiągnąć był przez 5 działań, w ramach których realizowano 12 projektów, 126 inwestycji i wykonano prace na długości ponad 277 km infrastruktury drogowej i kolejowej. Poniesione zidentyfikowane wydatki wyniosły 1,9 mld zł. Działania objęły zasięgiem całe województwo i były finansowane ze środków publicznych (głównie budżetu państwa i budżetów JST) i zagranicznych (przede wszystkim w ramach RPO WiM 2007-2013, PO RPW 2007-2013 i PO IS 2007-2013) oraz środków prywatnych.

1. W ramach rozbudowy dróg krajowych i ekspresowych w 2012 r. GDDKiA w dalszym ciągu realizowała inwestycje rozpoczęte w latach poprzednich dotyczące przebudowy oraz budowy dróg krajowych, ekspresowych i obwodnic. Wydatkowano około 984,5 mln zł, zaś długość infrastruktury drogowej objętej projektami wyniosła 103 km. Do najważniejszych projektów zaliczyć należy: budowę drogi S-7 na terenie wsi Kazimierzowo, Miłomłyna i na odcinku Olsztynek-Nidzica; budowę drogi nr 16 na odcinku Biskupiec-Borki Wielkie i rozbudowę w miejscowości Rapaty, budowę obwodnicy Olecka na drodze nr 65 oraz budowę obwodnicy Ełku na drodze nr 16 i 65.

2. W ramach rozbudowy dróg wojewódzkich inwestycje realizowane w 2012 r. pochłonęły 105,8 mln zł, tj. ponad dwukrotnie więcej niż w roku poprzednim. Współfinansowane były z funduszy europejskich. Kontynuowano projekty rozbudowy dróg rozpoczęte w latach poprzednich: drogi nr 592⁶⁷, nr 503⁶⁸, nr 667⁶⁹ i 650⁷⁰ oraz nr 526⁷¹. Ponadto rozbudowywano: drogę nr 541⁷², drogę nr 545 i 604⁷³, nr 536⁷⁴ nr 513⁷⁵, nr 527⁷⁶, nr 513⁷⁷, nr 650⁷⁸, nr 650⁷⁹ i nr 591⁸⁰. Długość rozbudowanej infrastruktury drogowej wyniosła 7,6 km, co, w stosunku do prowadzonych robót, jest małym przyrostem. W 2012 r. realizowano również zadania z zakresu budowy ciągów pieszych, pieszo-rowerowych i zatok autobusowych, wzmocniono nawierzchnię drogi nr 591 między Kętrzniem i Mrągowem (1,1 km), przebudowano 14 przepustów znajdujących się w ciągach dróg wojewódzkich, kontynuowano rozbiórkę starych obiektów mostowych i budowano nowe obiekty w miejscowościach

⁶⁷ Odcinek w ciągu ul. Kętrzyńskiej i Bohaterów Warszawy w m. Bartoszyce.

⁶⁸ Odcinek Elbląg-Tolkmińsko-Pogrodzie.

⁶⁹ Odcinek Nowa Wieś Ełcka-Biała Piska.

⁷⁰ Odcinek Banie Mazurskie-Boćwinka i Grabowo-Gołdap.

⁷¹ Odcinek Śliwica-Kąty.

⁷² Odcinek Lubawa-Lidzbark ze zmianą przebiegu w m. Lubawa

⁷³ Przebudowa 2 skrzyżowań w m. Nidzica wraz ze wschodnim wylotem drogi nr 604.

⁷⁴ Odcinek Iława-Sampława z ul. Lubawską w Iławie.

⁷⁵ Odcinek Pasłęk-Orneta.

⁷⁶ Odcinek Rychliki-Jelonki wraz z towarzyszącą infrastrukturą.

⁷⁷ Odcinek Orneta-Lidzbark Warmiński wraz z m. Orneta i Lidzbark Warmiński.

⁷⁸ Odcinek Srokowo-Węgorzewo.

⁷⁹ Odcinek Węgorzewo-Banie i Srokowo-Stara Różanka.

⁸⁰ Odcinek Stara Różanka-Kętrzyn wraz z ul. Bałtycką i ul. Traugutta w Kętrzynie.

Hartowiec i Głodówko. Opłacono także przygotowanie szeregu dokumentacji technicznych, w różnym stopniu zaawansowania.

3. W ramach rozbudowy dróg lokalnych objętej *Narodowym programem przebudowy dróg lokalnych – Etap II Bezpieczeństwo-Dostępność-Rozwój*, w 2012 r. wybudowano i wyremontowano 50,6 km dróg powiatowych i gminnych na łączną kwotę około 41 mln zł. Dodatkowo 1,5 mln zł pochodziło z budżetu województwa (środki z wyłączenia gruntów z produkcji rolnej), które wydatkowano na realizację inwestycji polegających na modernizacji, przebudowie i remoncie dróg dojazdowych do gruntów rolnych. W wyniku tego działania wyremontowano 11,4 km dróg asfaltowych i 13,4 km dróg żwirowych.

4. W ramach rozwoju infrastruktury kolejowej w 2012 r. realizowano zadania inwestycyjne na łączną kwotę około 647 mln zł⁸¹. Długość zmodernizowanej infrastruktury wyniosła 87,8 km. W 2012 r. poniesiono także nakłady pieniężne w wysokości około 17 mln zł na spłatę leasingu 3 sztuk autobusów szynowych zakupionych w 2010 r. i na ratę zakupionego w 2011 r. trójczłonowego zespołu trakcyjnego. W dalszym ciągu trwała rewitalizacja i modernizacja linii kolejowych Olsztyn-Szczytno-Szymany (odcinek Olsztyn-Szczytno – linia kolejowa nr 219 i odcinek Szymany-Szczytno – linia kolejowa nr 35, modernizowana w ramach RPO WiM 2007-2013) jako kolejowe połączenie modernizowanego lotniska w Szymanach z Olsztynem – etap I. Modernizowano również następujące linie kolejowe: nr 223 Czerwonka-Ełk⁸², nr E65/c-E65⁸³ oraz nr 9⁸⁴.

5. W ramach rozwoju zintegrowanego transportu publicznego w ośrodkach miejskich (Olsztyn, Elbląg, Ełk), w 2012 r. zadania inwestycyjne pochłonęły około 98 mln zł, a długość przebudowanej infrastruktury drogowej wyniosła 11,7 km. **W Olsztynie**, wykonano odbudowę ul. Jagiellońskiej o długości 1,9 km (od siedziby Samodzielnego Publicznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc do mostu przez rzekę Wadąg). Przystąpiono także do przebudowy ul. Bałtyckiej na odcinku od skrzyżowania z Al. Schumana i ul. Artyleryjską do wiaduktu nad koleją (wykonano wycinkę drzew i rozpoczęto roboty rozbiórkowe oraz przebudowę sieci). Rozpoczęła się ponadto realizacja zadania *Modernizacja i rozwój zintegrowanego systemu transportu zbiorowego w Olsztynie*, polegającego na wykonaniu w formule *zaprojektuj i wybuduj*: linii tramwajowej, odcinka ul. Obiegowej, zajezdni tramwajowej, wydzielenia pasów ruchu dla autobusów – buspasów, wdrożenia Systemu ITS (sterowanie ruchem, informacja pasażerska, bilet elektroniczny) oraz dostawie 15 sztuk taboru tramwajowego. Rozpoczęto również inwestycje polegające na uzbrojeniu i budowie dróg na terenie koszar na ul. Jagiellońskiej. Ponadto poniesiono koszty związane z koncepcją budowy nowego przebiegu DW nr 527 na odcinku od granicy miasta do wiaduktu kolejowego (ul. Nowobałtycka) oraz na projekty przygotowawcze i minimalne roboty budowlane dot. modernizacji i rozwoju zintegrowanego systemu zbiorowego w Olsztynie. Inwestycje realizowane przez Urząd Miasta Olsztyna w 2012 r. wygenerowały wydatki na poziomie ok. 33 mln zł. **W Elblągu** w 2012 r. natomiast wykonano przebudowę sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu ulic Rycerskiej, Wigilijnej i Giermków oraz Hetmańskiej i Giermków w ciągu ul. Ogólnej, odnowiono nawierzchnię odcinka chodnika dla ulic: Kościuszki, Sochaczewskiej i Saperów, dokonano wymiany dylatacji i nawierzchni na moście w ciągu Al. Kardynała Wyszyńskiego, wybudowano system dróg na osiedlu zlokalizowanym w obszarze ulic Okrężnej i Fromborskiej, przebudowano układ drogowy w dzielnicy Rubno (ul. Rzepakowa),

⁸¹ Kwota uwzględnia również część nakładów poniesionych na projekty realizowane poza województwem warmińsko-mazurskim.

⁸² Odcinek Orzysz-Ełk.

⁸³ Odcinek Warszawa-Gdynia – obszar LCS Działdowo, LCS Hława oraz LCS Malbork.

⁸⁴ Odcinek Mława-Montowo (powiat nowomiejski).

przebudowano DW Nr 504⁸⁵, odnowiono nawierzchnię ulic: Kajki, Lotniczej, Agrykoli i odcinków ulic: Asnyka, Bażyńskiego i Kopernika, przebudowano skrzyżowanie ulic Gen. Grota Roweckiego i 12. Lutego, przebudowano ulice oraz drogowe obiekty inżynieryjne stanowiące ciąg DW Nr 503 w obszarze miasta⁸⁶, dokonano zmiany oznakowania kierunkowego na głównych ciągach dróg miasta oraz wykonano nową organizację ruchu drogowego dla dzielnicy Zatorza. Na realizowane inwestycje poniesiono wydatki w wysokości 41,5 mln zł, a długość przebudowanej infrastruktury wyniosła 2,9 km jezdni i 2,6 km chodnika. **W Ełku** w 2012 r. realizowano następujące inwestycje: przebudowano ul. Kilińskiego od mostu na rzece Ełk do ul. Targowej w ramach kontynuacji przebudowy ul. Wojska Polskiego, przebudowano odcinek ul. Kilińskiego wraz ze skrzyżowaniami z ulicami Parkową i Targową, zmodernizowano ulice Bema, Wojska Polskiego oraz zagospodarowano Pl. Jana Pawła II. Na zadania inwestycyjne poniesiono wydatki w wysokości ok. 7 mln zł, zaś długość przebudowanej infrastruktury wyniosła 1,1 km.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	12
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	8
liczba inwestycji	szt.	126
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	71
poniesione wydatki	zł	1 862 755 928
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	0
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza jednostką realizującą)	szt.	40
liczba przedsiębiorców objętych projektem i/lub inicjatywą	os.	3
długość infrastruktury	km	277,2

Cel 3.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

Wskaźniki celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
km zbudowanych i zmodernizowanych linii energetycznych	km	0,0	419,8	181,0	282,0	282,2	79,3	113,1
km zbudowanych i modernizowanych sieci gazowych	km	78,5	96,3	69,6	53,0	41,6	145,9	148,0

W 2012 r. długość przebudowanych odcinków linii napowietrznych wzrosła w stosunku do roku poprzedniego i wyniosła 113,1 km, wzrosły również poniesione nakłady pieniężne i wyniosły 12,7 mln zł. Kontynuowano realizację projektów rozpoczętych w latach ubiegłych w powiatach: działdowskim, iławskim, ostródzkim, bartoszyckim, lidzbarskim, mrągowskim, olsztyńskim i szczycieńskim. Budowa i modernizacja sieci gazowej była porównywalna do roku poprzedniego, wydatkowano na ten cel 19,8 mln zł, a długość infrastruktury gazowniczej wyniosła 148 km. Coraz bardziej rozpowszechniona jest energia ze źródeł odnawialnych, szczególnie tę prawidłowość obserwuje się w obiektach użyteczności publicznej. Realizowano także 13 projektów, które wpływają na zachowanie cennych walorów środowiska przyrodniczego poprzez eliminację źródeł zanieczyszczeń powietrza i pozwalają na obniżenie kosztów eksploatacji budynków.

⁸⁵ Ul. 12 Lutego oraz skrzyżowanie ulic Królewieckiej i Nowowiejskiej.

⁸⁶ Etap I – od Pl. Słowiańskiego do ul. Obrońców Pokoju.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii** osiągnąć był poprzez 3 działania obejmujące zasięgiem całe województwo, w ramach których realizowano 5 projektów. Poniesione zidentyfikowane wydatki wyniosły 119,3 mln zł i zostały sfinansowane ze środków publicznych krajowych (głównie budżetu państwa) i zagranicznych (głównie w ramach PO IS oraz RPO WiM 2007-2013) oraz środków prywatnych. Zadania dotyczyły 151 inwestycji, z których 28 zostało wspartych przez samorząd województwa, 3 projekty dotyczyły OZE, a prace prowadzone były na 261 km infrastruktury.

1. Rozbudowa i modernizacja sieci energetycznych objęła w 2012 r. kontynuację projektów rozpoczętych w latach poprzednich, polegających na przebudowie linii napowietrznej, dofinansowanych z RPO WiM 2007-2013. Wydatkowano ok. 12,7 mln zł, z tego ok. 5,0 mln zł pochodziło ze środków UE. Długość przebudowanej infrastruktury energetycznej wyniosła ok. 113,1 km. Projekty dotyczyły przebudowy odcinków linii napowietrznej SN 15 KV zlokalizowanych na terenie Energa Operator SA Oddział Olsztyn⁸⁷.

2. Rozbudowa i modernizacja sieci gazowej w 2012 r. pochłonęła około 19,8 mln zł, a długość infrastruktury gazowniczej objętej inwestycjami wyniosła 148 km. Realizacja projektów odbywała się w 3 oddziałach PSG, tj. w Białymstoku, Gdańsku oraz w Zakładzie w Olsztynie. Zakład w Olsztynie na realizację inwestycji wydatkował największą kwotę, tj. ok. 19 mln zł., a długość wybudowanej i zmodernizowanej infrastruktury gazowniczej wyniosła około 141 km. Realizowane projekty współfinansowane były z PO IS (około 674 tys. zł pochodziło z tego źródła). W dalszym ciągu trwała gazyfikacja Jonkowa, Warkań, Giedajt i Nagład, budowano także sieć gazową relacji Szczytno-Młynowo-Muławki i Brodnica-Nowe Miasto Lubawskie-Iława (realizacja przedmiotowych projektów potrwa do 2015 r.). Zmodernizowano ponadto gazociągi oraz wymieniono przyłącza gazowe w Olsztynie, Kętrzynie, Ostródzie i Szczytnie. Zakład w Białymstoku realizował inwestycje polegające na budowie przyłączy w Giżycku, Mikołajkach, Węgorzewie, Olecku, Piszcu i Ełku oraz modernizacji już istniejącej sieci gazowej w Ełku, Giżycku, Węgorzewie i Mikołajkach. Na powyższe inwestycje poniesiono wydatki w wysokości ok. 100 tys. zł., które pochodziły ze środków prywatnych. Oddział w Gdańsku realizował z kolei inwestycje w Elblągu i Suszu (budowano przyłącza i modernizowano gazociągi) na kwotę około 570 tys. zł ze środków prywatnych.

3. Zasadniczym celem działania wykorzystanie energii odnawialnej jest wzrost produkcji energii elektrycznej i ciepłej ze źródeł odnawialnych. W 2012 r. zidentyfikowano realizację 13 inwestycji współfinansowanych z RPO WiM 2007-2013 oraz 4 inwestycje współfinansowane z PO IS. Ogólne wydatki związane z wykorzystaniem energii słonecznej, biomasy i energii geotermalnej wyniosły około 86,8 mln zł, z czego około 39,3 mln zł pochodziło z funduszy unijnych. Projekty realizowane były w przeważającej mierze w obiektach użyteczności publicznej. Największe środki pieniężne (ok. 81,7 mln zł) zostały poniesione na projekty dotyczące wykorzystania biomasy. Realizowano następujące zadania inwestycyjne: budowa biogazowni w: m. Giże i m. Zajdy (gm. Olecko), m. Boleszyn (gm. Grodziczno), m. Upały Małe (gm. Giżycko), biogazowni rolniczej w m. Brzeźnica (gm. Srokowo), montaż kotła na biomasę w Środowiskowym Domu Samopomocy dla osób chorych na Alzheimer'a w Olsztynie, montaż pieca na biomasę w PPUH „Ziemar” Sp. z o.o. oraz montaż 2 kotłów na biomasę w Kompleksie Recepcyjno-Wypoczynkowym Łańsk (gm. Stawiguda). Projekty dot. energii

⁸⁷ Odcinki: Górowo Iławeckie-Lelkowo, Szczytno-Dźwierzuty, Olsztynek-Ostróda, Ostróda-Mostkowo, Mrągowo-Biskupiec, Lidzbark Warmiński-Dobre Miasto, Ostróda-Samin, Iława-PZ Przejazd, Iława-Lubawa, Szczytno-Pasym, Lidzbark Warmiński-Jeziorany, Olsztynek-Samin, Samin-Rybno oraz Iława-Babięty.

geotermalnej polegające na instalacji pomp ciepła o odpowiedniej mocy zrealizowano w Kompleksie Wypoczynkowo-Opiekuńczym w Różnowie, w budynkach NZOZ Eskulap w Niechłonie i Lidzbarku, w Zespole Szkół im. Rodu Działyńskich w Bratianie oraz w szkole podstawowej w Lipinkach, a wydatki na te przedsięwzięcia wyniosły ok. 4 mln zł, z czego 2,7 mln zł pochodziło z funduszy unijnych w ramach RPO WiM 2007-2013. Energię słoneczną wykorzystano w 4 inwestycjach, tj.: w Samodzielnym Publicznym Zespole Gruźlicy i Chorób Płuc w Olsztynie, MOW i SOSW w Lidzbarku Warmińskim, Hotelu Warmia w Braniewie oraz Centrum Rehabilitacyjno-Edukacyjnym dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej im. Jana Pawła II w Szczytnie, na realizację których poniesiono wydatki w wysokości ok. 2 mln zł.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	5
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	4
liczba inwestycji	szt.	151
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	28
poniesione wydatki	zł	119 340 623
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz produkcji i wykorzystania energii odnawialnej	szt.	3
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza jednostką realizującą)	szt.	3
długość infrastruktury	km	261,13

Cel 3.3. Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

Wskaźnik celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba projektów samorządu województwa z partnerami spoza regionu	szt.	4	127	72	77	12	20	33

Wskaźnik ilości projektów w 2012 r. jest wyższy od wskaźnika za rok 2011 i 2010, a liczba inicjatyw wykazuje nieznaczny trend wzrostowy. Można zatem założyć, że cel operacyjny Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej jest realizowany zgodnie z planem.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej** osiągniany był poprzez realizację 4 działań, w ramach których podjęto 33 projekty i 42 inicjatywy, których zasięg obejmował obszar całego województwa. 26 z nich było realizowanych na rzecz przedsiębiorców, a 39 na rzecz rozwoju turystyki. W działaniach uczestniczyły 1,3 tys. organizacji i 730,8 tys. osób. W rezultacie powstało 8 nowych organizacji. Wydatki poniesione na realizację działań wyniosły 8,3 mln zł i były finansowane ze środków publicznych (głównie budżetu państwa i budżetu województwa) i zagranicznych (w ramach programów unijnych) oraz środków prywatnych. Ponad 65% funduszy przeznaczono na współpracę z regionami partnerskimi nie graniczącymi z Warmią i Mazurami, ponad 15% – z partnerami bałtyckimi, 11% – z regionami sąsiadującymi i 8% – z obwodem kaliningradzkim FR. Z powyższego wynika zatem, że nastąpił wyraźny spadek wydatków na współpracę z pozostałymi regionami (z 82% w 2010 r.), jednak ten kierunek współpracy w dalszym ciągu pozostaje najważniejszy.

1. W ramach współpracy z regionami bałtyckimi, w 2012 r., w stosunku do 2011 r. roku zarysowuje się zbliżona ilość realizowanych projektów oraz wzrost liczby inicjatyw. Podobna liczba projektów w porównaniu z rokiem poprzednim może wynikać ze zbliżającego się końca perspektywy finansowej i braku nowych projektów. Rośnie natomiast liczba inicjatyw (o 5) oraz wysokość poniesionych wydatków (o ponad 700 tys. zł do 1,7 mln zł). Wyraźnie zwiększa się liczba zaangażowanych organizacji (ponad 2-krotnie) i osób uczestniczących w projektach i inicjatywach (również ponad 2-krotnie), w tym przedsiębiorców (ponad 7-krotnie). Do projektów, które zaabsorbowały największą ilość środków finansowych zaliczyć można m.in. projekt pn. International Theatre – Joint cultural workshops in the South Baltic Region – cel projektu to zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu Południowego Bałtyku (wydatki w 2012 r. opiewały na 546,2 zł, w tym 441,5 tys. zł pochodziło z *Programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk na lata 2007-2013*), czy też LIFEescape – projekt realizujący ideę ochrony krajobrazu, szczególnie na obszarach przyrodniczo cennych, poprzez m.in. działania inicjujące aktywność społeczności lokalnych w pracach nad planami zagospodarowania przestrzeni, programami zarządzania krajobrazem itp. (wydatki w 2012 r. opiewały na 323,0 tys. zł, w tym 273, 4 tys. zł również pochodziło z *Programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk na lata 2007-2013*).

2. Wskaźniki współpracy z pozostałymi regionami sąsiadującymi z Warmią i Mazurami kształtowały się w sposób zbliżony jak w roku 2011. Zwiększa się natomiast wsparcie finansowe projektów i inicjatyw przez samorząd województwa (wzrost o ponad 500 tys. zł) oraz liczba uczestniczących w nich osób (o ponad 10 tys.) i przedsiębiorców (1,7 tys. osób w 2012 roku, w roku 2011 przedsiębiorcy nie brali udziału w projektach i inicjatywach z tego zakresu). Najwięcej wydatków pochłonęły szkolenia zawodowe dla osób zatrudnionych w rolnictwie i leśnictwie (824,4 tys. zł z PROW 2007-2013) oraz współpraca WBP z innymi bibliotekami wojewódzkimi (265,8 tys. zł, w tym 18,0 tys. zł pochodziło z budżetu samorządu województwa).

3. W ramach współpracy z Obwodem Kaliningradzkim, w porównaniu do 2011 r. odnotowano wzrost liczby projektów (do 7) i spadek liczby inicjatyw. Samorząd województwa wsparł podobną liczbę projektów/inicjatyw, ale odnotowano wzrost wartości wydatków (o ponad 200 tys. zł) oraz liczby uczestniczących osób (o ponad 40 tys.). Przyczyną może być rozpoczęcie realizacji projektów złożonych do Programu Współpracy Litwa-Polska-Rosja 2007-2013 oraz wejście w życie umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o zasadach małego ruchu granicznego. Najwięcej nakładów poniesiono na współpracę szpitali (159,8 tys. zł, w tym 128,6 tys. zł z Fundusz Wsparcia Inicjatyw Lokalnych, Międzyregionalnych i Transgranicznych Programu Współpracy Transgranicznej ESIP Litwa-Polska-Rosja 2007-2013) oraz na obchody Dni Warmii i Mazur (148,4 tys. zł, w tym 144,2 tys. zł z budżetu samorządu województwa).

4. Najwięcej projektów i inicjatyw, pochłaniających największą część środków, realizowanych było w ramach współpracy z innymi regionami partnerskimi. Zakres geograficzny i tematyczny działań jest bardzo szeroki, a partnerami są nie tylko regiony, z którymi województwo utrzymuje oficjalną współpracę, ale także różnego rodzaju podmioty z innych krajów, które zostają partnerami instytucji samorządowych ze względu na cele realizowanych projektów. Podobnie jak w roku 2011, liczba projektów i inicjatyw jest bardzo duża i wyraźnie wzrasta. Rośnie również wsparcie finansowe samorządu województwa dla projektów/inicjatyw, liczba zaangażowanych organizacji, liczba uczestniczących osób i liczba uczestniczących przedsiębiorców. Zwiększa się też ilość projektów/inicjatyw promujących turystykę i przedsiębiorczość. W okresie 3 ostatnich lat zarysowuje się wzrost wszystkich wskaźników w tym działaniu, za wyjątkiem sumy wydatków, która w 2010 r.

była wyższa niż w 2 kolejnych latach. Najwięcej środków poświęconych zostało wzmocnieniu współpracy z Departamentem Côtes d'Armor (1,5 mln zł, w tym 840,6 tys. zł ze środków Ministerstwa Finansów) oraz przedsięwzięciom z zakresu ochrony środowiska (361,6 tys. zł, w tym 230,7 tys. zł w ramach RPO WiM 2007-2013, INTERREG IVC i LIFE+).

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	33
liczba inicjatyw	szt.	42
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	60
liczba inwestycji	szt.	2
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	2
poniesione wydatki	zł	8 336 749
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz przedsiębiorców	szt.	26
liczba projektów i/lub inicjatyw na rzecz rozwoju turystyki	szt.	39
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza jednostką realizującą)	szt.	1 261
liczba nowych organizacji	szt.	8
liczba osób uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach	os.	730 761
liczba przedsiębiorców objętych projektem i/lub inicjatywą	os.	2 067

Cel 3.4. Monitoring środowiska

Wskaźnik celu operacyjnego

wskaźnik	miara	1999	2007	2008	2009	2010	2011	2012
liczba badań monitoringowych z podziałem na komponenty	tys. szt.	2,8	27,1	20,0	20,4	21,4	18,3	18,4

W 2012 r. w wyniku działalności Inspekcji Ochrony Środowiska w zakresie badań powietrza, wód i gleb, przeprowadzono 81,2 tys. oznaczeń, w tym 30,0 tys. w ramach monitoringu powietrza, 51,1 tys. – w ramach monitoringu wód, a 96 – w ramach monitoringu gleb.

Działania realizowane w 2012 roku

Cel operacyjny **Monitoring środowiska** osiągnąć był poprzez realizację 2 działań, w ramach których realizowano 10 projektów, a w ich ramach 13 inwestycji na kwotę 8,8 mln zł. Działania realizowano na terenie całego województwa, a finansowano je ze środków budżetu państwa i zagranicznych (w ramach RPO WiM 2007-2013).

1. W ramach rozbudowy systemu monitoringu na wszystkie komponenty środowiska naturalnego i wszystkie uciążliwe obiekty i zjawiska, w 2012 r. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Olsztynie ze środków NFOŚiGW realizował projekt *Monitoring wód przejściowych Zalewu Wiślanego*, w ramach którego wydano publikację pt. *Ocena jakości JCWP przejściowych w 2012 roku*. Ponadto, ze środków WFOŚiGW w Olsztynie zrealizowano szereg projektów, które swoim zakresem obejmowały przeglądy, kalibracje analizatorów, konserwację oraz wymianę zużytych części w stacjach monitoringu zanieczyszczeń powietrza. Zakupiono pyłomierz pyłu PM10 w celu oceny jakości powietrza oraz dokładniejszej identyfikacji monitoringu obszarów zagrożonych przekroczeniami poziomów dopuszczalnych i docelowych substancji w powietrzu. Dokonano również zakupu materiałów do wykonywania badań, w tym odczynników chemicznych, materiałów wzorcowych itp. oraz materiałów eksploatacyjnych do posiadanego sprzętu laboratoryjnego. Wykonano ponadto badanie rzek w 45 punktach pomiarowo-kontrolnych w ramach monitoringu operacyjnego, w 12 punktach pomiarowo-kontrolnych w ramach monitoringu diagnostycznego oraz w 33 jeziorach w różnych programach badawczych. Przeprowadzone badania posłużyły do zaktualizowania i

wzbogacenia bazy danych o jakości środowiska, co w konsekwencji miało odzwierciedlenie w licznych publikacjach, m.in.: *Ocena jakości powietrza w województwie warmińsko-mazurskim w 2012 r., Raport o stanie środowiska województwa warmińsko-mazurskiego w 2012 roku*, czy też *Ocena jakości JCWP w 2012 roku*. Ze środków WFOŚiGW dofinansowano dla WSS-E zakup chromatografu cieczowego z oprzyrządowaniem, który określa źródła zanieczyszczeń wody – wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (WWA), a także monitoruje poziom zanieczyszczeń wody wielopierścieniowymi węglowodarami aromatycznymi. Ponadto zakupiono dla RDOŚ w Olsztynie samochód osobowo-terenowy przeznaczony do wykonywania prac terenowych związanych z prowadzeniem nadzoru nad obszarami NATURA 2000. Ogółem wydatki na powyższe zadania wyniosły 1,4 mln zł.

2. W ramach Tworzenia systemu ostrzeżenia i ratownictwa przed nadzwyczajnymi zagrożeniami środowiska, w wyniku realizacji projektów zakończonych w 2012 r. liczba osób zabezpieczonych przed powodzią wyniosła 5,5 tys. osób, a planowana liczba osób, na podstawie umów na realizację projektów zawartych w 2012 r. – 116,8 tys. osób. Ponadto realizowano zadania mające na celu wyposażenie jednostek ochotniczych straży pożarnych (m.in.: OSP w Mrągowie, Pasymiu, Linowie i Samborowie) oraz podejmowano działania ratownicze z zakresu szeroko pojętej ochrony środowiska, powstałe w wyniku pożarów, wypadków, awarii, katastrof i klęsk żywiołowych; poprzez: zakup sprzętu (m.in. zestawu ratownictwa wodnego, rozdzielaczy pożarniczych, samochodów pożarniczych, motopomp, pilarek, agregatów prądotwórczych, łodzi, czy też sprzętu dla MORP). Wydatki poniesione na przedmiotowe działania wyniosły 7,4 mln zł i zostały sfinansowane głównie ze środków budżetu państwa, budżetu wojewody, WFOŚiGW itp.

Podsumowanie wskaźników działań

wskaźnik	miara	wartość 2012
liczba projektów	szt.	10
liczba inicjatyw	szt.	0
liczba projektów i/lub inicjatyw finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	7
liczba inwestycji	szt.	13
liczba inwestycji finansowo/organizacyjnie wspartych przez samorząd województwa	szt.	13
poniesione wydatki	zł	8 838 046
liczba organizacji uczestniczących w projektach i/lub inicjatywach (poza jednostką realizującą)	szt.	0

V. Komentarze jednostek monitorujących Strategię na temat jej realizacji

1.1 Wzrost konkurencyjności firm

Wartość nakładów poniesionych na realizację celu operacyjnego ponownie zmniejszyła się w stosunku do ubiegłego roku. Wpływ na to miało głównie ponad 20-krotne zmniejszenie wydatków w ramach PO IG (z 71,8 do 3,4 mln zł) związane z zaawansowaniem wdrażania środków dostępnych w ramach programu (praktycznie wyczerpana alokacja). Uruchomione zostały natomiast dodatkowe środki w ramach RPO WiM 2007-2013 (pochodzące z tzw. krajowej rezerwy wykonania i dostosowania technicznego), dzięki czemu bezpośrednie wsparcie firm wzrosło w 2012 r. w stosunku do roku poprzedniego z 55,7 mln zł do 93 mln zł. Jednocześnie odnotowano spadek akcji pożyczkowej o ok. 45%. Wpływ na taką sytuację mogły mieć przyjęte zasady realizacji projektu kluczowego, z którego fundusze pożyczkowe zostały dokapitalizowane (ponieważ instytucje funkcjonują w konsorcjum ponowny obrót środkami przeznaczonymi na pożyczki możliwy jest dopiero po pełnym wykorzystaniu ich przez wszystkich członków, co blokuje działalność silniejszych podmiotów). W sytuacji zmniejszających się możliwości pozyskania bezpośrednich dotacji inwestycyjnych, firmy coraz

częściej sięgają po wsparcie szkoleniowe i doradcze. Coraz więcej realizowanych jest projektów mających na celu podniesienie kompetencji i umiejętności pracodawców i ich pracowników. Tworzone są nowe ośrodki sprzyjające rozwojowi firm, m.in. kontynuowano budowę Centrum wdrażania i promocji innowacji w Olsztynie oraz utworzono Regionalne Centrum Informacji Finansowej dla przedsiębiorców w Działdowie. Nadal realizowane są założenia Regionalnej Strategii Innowacyjności, szczególnie w zakresie budowania kultury innowacyjnej oraz transferu technologii (w tym obszarze projekty realizowane były m.in. na UWM, w WMARR S.A. w Olsztynie, czy też Instytucie Rozrodu Zwierząt i Badań Żywności PAN). Odnotowano także zwiększone zainteresowanie projektami związanymi z promowaniem społecznej odpowiedzialności biznesu.

1.2 Wzrost liczby miejsc pracy

Sytuacja na rynku pracy w województwie pogorszyła się w stosunku do 2011 r. Wzrostowi bezrobocia towarzyszył najniższy w kraju współczynnik aktywności zawodowej (51,4% przy średniej krajowej 55,9% wg BAEL). Pogłębiały się problemy wynikające z charakterystyki regionalnego rynku pracy, tj. duże lokalne zróżnicowanie stopy bezrobocia rejestrowanego (różnica pomiędzy powiatami wynosiła ponad 23 pkt. %) oraz charakterystyczna struktura bezrobocia – długotrwale bezrobotni stanowili ponad połowę zarejestrowanych w urzędach pracy, również ponad połowa bezrobotnych to kobiety. Analizując sytuację w województwie w 2012 r. należy zwrócić uwagę na pogorszenie koniunktury w kluczowych sekcjach działalności gospodarczej, takich jak przetwórstwo przemysłowe, budownictwo czy handel detaliczny. Powodem wzrostu bezrobocia była nie tylko trudna sytuacja gospodarcza, ale również nie przedłużanie umów o pracę na czas określony przez pracodawców, zakończenie prac sezonowych – w leśnictwie, ogrodnictwie czy budownictwie, powroty do rejestru po zakończeniu aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu. W kolejnych latach wyzwaniem dla instytucji rynku pracy będzie łagodzenie skutków postępujących zmian demograficznych oraz kontynuacja programów skierowanych do najtrudniejszych grup bezrobotnych, zapewniających elastyczne podejście do ich specyficznych potrzeb.

1.3 Skuteczny system pozyskiwania inwestorów zewnętrznych

Usługi proinwestycyjne i proeksportowe świadczone są w województwie za pośrednictwem Urzędu Marszałkowskiego oraz Warmińsko-Mazurskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. w Olsztynie. Liczniejszą grupę klientów stanowią eksporterzy, podczas gdy liczba inwestorów korzystających z systemu spada. W kolejnych latach niezbędne będzie skoordynowanie prac istniejących punktów obsługi inwestora i eksportera oraz zintensyfikowanie działań promocyjnych ukierunkowanych na przyciąganie bezpośrednich inwestycji zewnętrznych do regionu oraz wzbudzenie zainteresowania jego ofertą gospodarczą. Dalszej pracy wymaga także budowanie świadomości proinwestycyjnej w gminach regionu, które pomimo zaangażowania w ich aktywizację, nadal nie wykorzystują dostatecznie posiadanego potencjału w postaci atrakcyjnych terenów inwestycyjnych.

1.4 Wspieranie systemu produkcji i promocja wytwarzanej w regionie żywności wysokiej jakości

W 2012 r. kontynuowano najbardziej efektywne działania związane z promocją żywności wysokiej jakości wśród rolników i producentów, dostawców oraz konsumentów. Niezmiennie dużą rolę odgrywają targi, imprezy plenerowe i kiermasze a także międzynarodowa wymiana doświadczeń. Utrzymano również działania flagowe w tej dziedzinie – prowadzenie regionalnej struktury sieci Dziedzictwo Kulinarne Warmia Mazury Powiśle, realizacja *Kalendarza imprez regionalnych promujących żywność naturalną, tradycyjną, lokalną i regionalną województwa warmińsko-*

mazurskiego. Na uwagę zasługuje ponadto utworzenie Regionalnej Izby Gospodarczej Żywności Naturalnej i Tradycyjnej w Olsztynie – pierwszej tego typu instytucji w regionie.

1.5. Wzrost potencjału turystycznego

Cel operacyjny osiągnięty był w 2012 r. poprzez 9 dużych projektów, w większości współfinansowanych ze środków EFRR w ramach RPO WiM 2007-2013 oraz 33 inicjatywy. Nakłady na realizację celu były o 25% niższe w porównaniu do roku poprzedniego. Przyczyną tego stanu były niższe o 20% środki finansowe przeznaczone z budżetu samorządu województwa na realizację zadań w dziedzinie turystyki, jak również zgodna z harmonogramem rzeczowo-finansowym realizacja projektów dofinansowanych z UE. Z satysfakcją natomiast należy odnotować ponad 2-krotny wzrost liczby projektów i inicjatyw zrealizowanych na rzecz konkretnych produktów turystycznych. Główne działania celu były skierowane na rozwój promocji i informacji turystycznej, rozwój regionalnych produktów turystycznych, jak również zintensyfikowanie współpracy na rzecz rozwoju turystyki z organizacjami pozarządowymi i Obwodem Kaliningradzkim. Głównymi Partnerami w zakresie realizacji celu operacyjnego byli: Warmińsko-Mazurska Regionalna Organizacja Turystyczna, Polska Organizacja Turystyczna, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze – Oddział Warmińsko-Mazurski w Olsztynie i Oddział Ziemi Elbląskiej, Administracja Obwodu Kaliningradzkiego.

1.6. Wzrost konkurencyjności usług dla starzejącego się społeczeństwa

Wraz ze wzrostem świadomości mieszkańców regionu o wyzwaniach, jakie stawia przed nami zjawisko starzenia się społeczeństwa, rośnie liczba projektów i inicjatyw poświęconych seniorom. Kontynuowano realizację programu na rzecz osób starszych pt. *Pogodna i bezpieczna jesień życia na Warmii i Mazurach*. Oprócz działań doraźnych w województwie powstało ugruntowane otoczenie wspierające osoby starsze. Działa Rzecznik Praw Osób Starszych, Sieć na rzecz Seniorów Warmii i Mazur, 17 Uniwersytetów III Wieku. Rozwijają się różnorodne formy opieki (rodzinne i prywatne domy opieki), rośnie aktywność społeczna osób starszych, ale też aktywność tworzonych przez nie i na ich rzecz organizacji pozarządowych. Rok 2012 ogłoszony Europejskim Rokiem Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej został uczczony w województwie w sposób szczególny. Zorganizowano pierwsze w historii regionu *Senior Games* – międzynarodowe zawody sportowe związane z promocją sportu, ale także wydarzenie o charakterze kulturalnym, społecznym i integracyjnym które uzupełnione zostało działaniami edukacyjnymi o znaczeniu i roli aktywności sportowej wśród aktywnych seniorów.

1.7. Wzrost potencjału instytucji otoczenia biznesu

Działania realizowane w ramach celu były w dużej mierze kontynuacją dotychczasowych prac. Zakończono realizację projektu *Regionalny System Usług – Sieć InnoWaMa*, w ramach którego rok wcześniej ukonstytuowała się sieć współpracy instytucji otoczenia biznesu z regionu. Mimo ograniczenia środków finansowych po zamknięciu projektu, RSU pozostaje aktywny. W 2012 r. funkcjonowały już dwa z trzech budowanych w województwie parków naukowo-technologicznych (w Ełku i Elblągu). Ostatni (w Olsztynie) zaplanowano oddać do dyspozycji przedsiębiorstw z regionu w roku 2013 uzupełniając ofertę dla biznesu o kolejne usługi.

1.8. Tworzenie społeczeństwa informacyjnego

W ramach doskonalenia form przepływu informacji poprzez podnoszenie jakości oferowanych usług informatycznych w województwie można wyróżnić inicjatywy promujące strony internetowe jednostek oraz zawarte w nich: katalogi zbiorów online, elektroniczne bazy danych, newsletter,

elektroniczny dziennik lekcyjny. Wśród inicjatyw i projektów unijnych podnoszących umiejętności z zakresu wykorzystywania urządzeń informatycznych w pracy, edukacji oraz życiu codziennym na szczególną uwagę zasługują projekty dotyczące zastosowania komputera w procesie zarządzania gospodarstwem rolnym, cyfrowa szkoła, czy upowszechnianie Internetu w ramach zajęć bibliotecznych. Jednostki stale przyczyniają się do podnoszenia w swoich otoczeniach umiejętności zmierzających do efektywnego wykorzystania urządzeń informatycznych. Widoczna jest kontynuacja wcześniejszych inicjatyw oraz projektów szkoleniowych. Pojawiają się również nowe przedsięwzięcia. Jak co roku realizowanych jest szereg projektów infrastrukturalnych wspierających rozwój społeczeństwa informacyjnego na terenie województwa, w tym podmioty ochrony zdrowia, jednostki kultury, edukacyjne, urzędy czy przedsiębiorców.

1.9. Doskonalenie administracji

Dzięki działaniom podejmowanym przez samorząd województwa m.in. w ramach Warmińsko-Mazurskiego Programu Promocji Jakości na lata 2000-2015 oraz innych programów, z roku na rok zwiększa się skala i zasięg procesu doskonalenia administracji samorządowej. Niemniej jednak należy rozszerzyć zakres edukacji projakościowej skierowanej do samorządów lokalnych, w szczególności poprzez większy udział urzędów w Warmińsko-Mazurskiej Nagrodzie Jakości oraz w konkursie Gmina Fair Play. Dzięki realizacji projektów w ramach RPO WiM 2007-2013, takich jak *Promocja idei Cittaslow na Warmii Mazurach i Powiślu*, *Produkt regionalny Województwa Warmińsko-Mazurskiego – cykl konkursów* oraz *Cittaslow – sieć miast Warmii Mazur i Powiśla stawiających na dobrą jakość życia* wzrosły możliwości oddziaływania samorządu województwa na samorządy lokalne w zakresie rozpowszechniania projakościowych, nowoczesnych rozwiązań i koncepcji ukierunkowanych na doskonalenie zarządzania organizacjami, w tym organizacjami publicznymi. Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż dzięki aktywnym działaniom prowadzonym wśród samorządów województwa w zakresie promocji idei Cittaslow na koniec 2012 r. Polska Krajowa Sieć Miast Cittaslow obejmowała 9 miast, w tym 8 z Warmii i Mazur: Reszel, Biskupiec, Bisztynek Lidzbark Warmiński, Nowe Miasto Lubawskie, Olsztynek, Ryn, Lubawa.

2.1 Dostosowanie systemu edukacji do potrzeb rynku pracy

W ramach celu kluczową rolę mogą odgrywać badania rynku pracy. Pozwalają one na wskazanie kluczowych kompetencji przydatnych lub wymaganych na danym stanowisku pracy, dostosowanie programów kształcenia do oczekiwań pracodawców, określenie preferowanych działów (obszarów) realizacji praktyk oraz ich modyfikację celem uzyskania oczekiwanych kompetencji zawodowych. Działania urzędów pracy w postaci staży dla bezrobotnych, szkoleń czy też przygotowania zawodowego dorosłych również stanowią istotny instrument przeciwdziałania niekorzystnemu zjawisku bezrobocia. Lepsze poznanie wymogów rynku pracy może prowadzić do zmniejszenia bezrobocia ogółem a przede wszystkim odsetka osób do 25. roku życia, które pozostają bez zatrudnienia.

2.2 Różnorodna i dostępna edukacja

Wskaźniki zawarte w tym celu wyraźnie wykazują ogólny spadek osób uczących się, zarówno w szkołach średnich i policealnych jak i w uczelniach wyższych. Jednym z czynników tego zjawiska może być migracja młodzieży do uczelni i szkół spoza regionu. Dlatego ważna jest promocja nauki i edukacji, a w szczególności nauk ścisłych, technicznych i przyrodniczych. Również rozszerzenie i wzbogacenie oferty edukacyjnej, poprawa jakości kształcenia i inwestycje w infrastrukturę edukacyjną mogą zachęcić młodych ludzi do zdobywania wykształcenia w naszym województwie.

2.3 Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Mimo zauważalnego wzrostu świadomości obywatelskiej wśród mieszkańców Warmii i Mazur, sektor pozarządowy wciąż cechuje mały profesjonalizm, słaby potencjał kadrowy i finansowy, dlatego też nadal należy podejmować działania sprzyjające jego rozwojowi tj.:

- Promowanie sektora pozarządowego a także ułatwianie jego działalności – w różnych formach np.: tworzenie funduszy pożyczkowo-poręczeniowych, ułatwienia w pozyskiwaniu dotacji, doradztwo, szkolenia itp. Należy promować ośrodki wspierające działalność III sektora, a także ułatwiać współpracę pomiędzy nimi oraz szeroko pojętą współpracę pomiędzy podmiotami publicznymi, pozarządowymi i gospodarczymi;
- Wspieranie i promowanie ekonomii społecznej, szczególnie zaś sektora pozarządowego, jako miejsca pracy, promowanie działalności gospodarczej, a także odpłatnej działalności pożytku publicznego organizacji pozarządowych;
- Wzmocnienie działań przyczyniających się do kształtowania postaw obywatelskich w szkołach i społecznościach, szczególnie działań prospołecznych, wolontarystycznych i filantropijnych.
- Promowanie biznesu odpowiedzialnego społecznie, podejmującego inicjatywy odpowiadające potrzebom społecznym.

2.4 Wysoki poziom zabezpieczenia i dostępności usług medycznych

W województwie warmińsko-mazurskim obserwuje się powolne wydłużanie przeciętnego trwania życia, zarówno mężczyzn jak i kobiet. Na wzrost wskaźnika niewątpliwie wpływ miała realizacja różnorodnych profilaktycznych oraz edukacyjnych programów zdrowotnych. Dlatego też pożądane jest dalsze i konsekwentne wdrażanie działań profilaktycznych i edukacyjnych szczególnie na terenach wiejskich oraz zwiększenie środków na ten cel. Modernizacja podmiotów leczniczych oraz zakup sprzętu medycznego i aparatury medycznej przyczyniły się do podniesienia standardu świadczonych usług medycznych oraz poprawy jakości i dostępności udzielanych świadczeń medycznych. Dzięki dofinansowaniu z PFRON, zwiększyła się także dostępność do świadczeń rehabilitacyjnych osób niepełnosprawnych. W związku z powyższym, wskazane jest zwiększenie nakładów oraz dalsza kontynuacja zadania. Poważnym problemem w naszym regionie nadal jest niewystarczająca liczba lekarzy, zwłaszcza w niektórych specjalnościach. Dlatego też pożądane jest podjęcie działań mających na celu umożliwienie lekarzom kształcenia specjalistycznego oraz stworzenie korzystniejszych możliwości rozwoju zawodowego. Pozytywnym zjawiskiem jest systematyczne zmniejszanie się umieralności niemowląt, niemniej jednak należy zintensyfikować dalsze działania prowadzące do obniżenia współczynnika umieralności niemowląt, poprzez stały nadzór nad Programem Optymalizacji Opieki Okołoporodowej. Korzystna sytuacja epidemiologiczna w zakresie ograniczania szeregu chorób zakaźnych w województwie utrzymuje się m.in. dzięki konsekwentnie prowadzonym wieloletnim programom szczepień ochronnych. Nadal niepokojącym zjawiskiem w województwie jest wysoki współczynnik zachorowań na boreliozę i kleszczowe zapalenie mózgu. W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby łóżek w szpitalach ogólnych, co w konsekwencji przyczyniło się do zwiększenia dostępności do świadczeń medycznych w stacjonarnej opiece zdrowotnej.

2.5 Zapewnienie bezpieczeństwa publicznego

Stan bezpieczeństwa i porządku publicznego w województwie warmińsko-mazurskim ulega systematycznej poprawie. Pozyskane środki finansowe pochodzące z funduszy unijnych umożliwiły

podniesienie jakości realizowanych zadań. Dzięki temu, wzrosła wykrywalność przestępstw w regionie. Dalsza współpraca samorządu z policją skierowana powinna być na pomoc w finansowaniu zadań, m.in. na zakup sprzętu, szkolenia oraz stwarzanie bezpieczeństwa w miejscach publicznych, zamieszkania i na drogach. Liczbowy wskaźnik zmniejszenia ilości pożarów w stosunku do 2011 r. nie odzwierciedla w pełni sytuacji straży pożarnej, której prawidłowe funkcjonowanie i sprawność działania uzależnione są w znacznej mierze od właściwego zabezpieczenia w sprzęt specjalistyczny i transportowy. Zagrożeniem mogącym mieć wpływ na bezpieczeństwo publiczne jest przede wszystkim zagrożenie powodziowe. Specyficzne warunki hydrologiczne, liczne rzeki, kanały, znaczna długość wałów przeciwpowodziowych i ilości budowli hydrotechnicznych powodują, iż szczególnie na ternie Żuław mamy do czynienia z ciągłym zagrożeniem powodziowym. Na tym terenie odbudowy i modernizacji wymaga 125,3 km wałów przeciwpowodziowych, co stanowi ponad 31,7% stanu ewidencyjnego. Natomiast na wschód od Żuław wymagana jest modernizacja 15,9 km wałów, co stanowi 34,34% stanu ewidencyjnego wałów do modernizacji. W ramach pozyskiwanych funduszy unijnych istnieje szansa na zmianę sytuacji, ponieważ w stosunku do 2011 r. wydatkowano na ten cel kwotę dwukrotnie wyższą.

2.6 Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego sprzyjającego integracji oraz zapobieganiu wykluczeniu społecznemu

Doświadczenia organizacji opieki zastępczej nad dzieckiem wskazują, że należy rozwijać wszelkie rodzinne formy opieki zastępczej, szczególnie rodzinne domy dziecka i zawodowe rodziny zastępcze. Oferują one wyższą jakość usługi opiekuńczej (zbliżoną do rodziny naturalnej) od nawet najlepiej zorganizowanej opieki instytucjonalnej. Wskazane jest więc prowadzenie dalszych działań na rzecz stworzenia w województwie profesjonalnego, kompleksowego systemu pieczy zastępczej, zapewniającego dzieciom pozbawionym opieki rodzicielskiej stabilizację i poczucie bezpieczeństwa. Istotnym zadaniem, wymagającym dalszego wdrażania, jest tworzenie niezbędnej infrastruktury socjalnej, świadczącej pomoc instytucjonalną mieszkańcom regionu. Potrzeba ta dotyczy zwłaszcza rozwoju sieci placówek działających na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych w tym: domów pomocy społecznej, rodzinnych domów pomocy oraz placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym i w podeszłym wieku prowadzonym w formie działalności gospodarczej zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej. Niewystarczająca jest również liczba placówek służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych, zwłaszcza biorąc pod uwagę dostęp do tego typu usług w miejscu zamieszkania. Jednym z kluczowych warunków rozwoju województwa jest też aktywność społeczna, dlatego istotna jest kontynuacja wyznaczonych w *Strategii* działań mających na celu wzrost partycypacji społecznej w świadczeniu usług społecznych. Należy więc kontynuować proces zlecania do realizacji zadań w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, a także rehabilitacji osób niepełnosprawnych organizacjom pozarządowym przez samorządy wszystkich szczebli, poprzez jego ciągłe wzmacnianie i doskonalenie.

2.7 Wzrost dostępności mieszkań

Poprawa sytuacji mieszkaniowej w województwie warmińsko-mazurskim zależy w dużej mierze od:

- Zwiększenia budowy liczby mieszkań, w tym realizowanych w ramach budownictwa społecznego i socjalnego;
- Zwiększenia środków finansowych pochodzących z budżetu samorządów gminnych na realizację budownictwa komunalnego;

- Polepszenia kondycji finansowej samorządów gminnych i kierowanie środków finansowych na budownictwo społeczne i socjalne, czego rezultatem byłoby zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych ludności będącej w trudnej sytuacji materialnej (obecnie samorządy gminne przeznaczają większość środków inwestycyjnych na zadania współfinansowane ze środków UE, które nie obejmują budowy mieszkań);
- Finansowego wsparcia ludności najuboższej ze źródeł budżetu państwa w ramach programów rządowych funduszy celowych, obsługiwanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego;
- Kontynuacji rządowego programu *Rodzina na swoim* (lub stworzenie innego programu, np. MDM – *Mieszkanie Dla Młodych*) skierowanego do małżeństw i osób samotnie wychowujących dzieci i nieposiadających własnego mieszkania – w ramach pomocy finansowej z budżetu państwa;
- Przygotowywania większej ilości gruntów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe w sposób polegający na przystępowaniu do sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz na uzbrajaniu terenów, tj. budowie infrastruktury technicznej;
- Zmniejszenia czasochłonności procedur planistycznych oraz usunięcia barier administracyjnych związanych z procesem budowlanym;
- Spójnych i strategicznych działań na szczeblach gminnych, skoordynowanych na wielu płaszczyznach planowania przestrzennego;
- Kontroli nad projektowaną nowopowstającą zabudową mieszkaniową oraz jej lokalizacją – zapobieganie chaosowi przestrzennemu i konfliktom pomiędzy interesem społecznym a inwestorami poprzez sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zamiast decyzji o warunkach zabudowy;
- Zwiększenia gminnych środków finansowych na budowę infrastruktury technicznej;
- Sytuacji finansowej indywidualnych osób i ich zdolności kredytowej (zakup mieszkania na wolnym rynku);
- Prowadzenia monitoringu stanu technicznego starej zabudowy oraz podjęcia działań ratowniczych starej tkanki mieszkaniowej i likwidacji zaległości remontowych, przy czym nacisk powinien zostać położony nie tylko na nowe budownictwo, ale i na starą substancję mieszkaniową.

2.8 Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej

Realizację celu *Wzrost atrakcyjności bazy sportowo-rekreacyjnej* w 2012 r. należy ocenić pozytywnie. Województwo wzbogaciło się o 4 pełnowymiarowe sale sportowe. Część zadań realizowana była w cyklu wieloletnim, zaś realizacja objęła obszar całego regionu. Działania powinny iść w kierunku budowy sal sportowych szczególnie w gminach, które nie posiadają pełnowymiarowych obiektów tego typu. W każdym powiecie powinien powstać stadion piłkarsko-lekkoatletyczny, który spełnia warunki do rozgrywania zawodów. Budowa nowych hal, boisk, czy też modernizacja już istniejących obiektów sportowych ma duży wpływ na rozwijanie zainteresowań sportowo-rekreacyjnych mieszkańców województwa oraz zwiększenie jego atrakcyjności.

2.9 Poprawa jakości i ochrona środowiska

Miarą poziomu inwestowania w ochronę środowiska może być odniesienie wielkości wydatków na ten cel do liczby ludności. Wysokość nakładów na ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2012 r. ukształtowała się na poziomie 290 zł, a w 2011 r. 269 zł. Na gospodarkę wodną przeznaczono 56 zł (w 2011 r. – 77 zł). Głównym źródłem finansowania nakładów służących ochronie środowiska w 2012 r. były środki własne (59,8% – 252,2 tys. zł), z zagranicy (21,9% – 92 tys. zł) oraz fundusze ekologiczne (7,24% – 30,5 tys. zł). W regionie należy dążyć do dalszego usprawnienia

systemu gospodarowania odpadami komunalnymi. Istotnym zagadnieniem jest także wdrażanie proekologicznych i ekonomicznie efektywnych metod zapobiegania powstawaniu odpadów. Ważne jest dążenie do usunięcia PCB i azbestu z obszaru województwa. W dalszym ciągu należy dążyć do rozwiązania problemów gospodarki ściekowej na terenach rozproszonej zabudowy oraz użytkowanych turystycznie. Mając na uwadze objęcie blisko połowy regionu obszarami prawnie chronionymi ze względu na walory przyrodnicze, nieodzowne jest kompleksowe podejście do ochrony przyrody, m.in. poprzez edukację mieszkańców, zapewnienie źródeł finansowania proekologicznych przedsięwzięć na obszarach cennych przyrodniczo oraz wypracowanie koncepcji ochrony krajobrazu.

3.1. Zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności

Dzięki realizowanym na terenie województwa warmińsko-mazurskiego inwestycjom drogowym, powstają bezpieczne odcinki dróg ekspresowych i krajowych, zapewniające wysoki komfort dalekobieżnego ruchu drogowego. Usprawniają one ruch tranzytowy i poprawiają jakość wewnętrznych powiązań komunikacyjnych regionu. Jednakże drogi Warmii i Mazur są w większości kręte i wąskie, z drzewami w skrajni, bez utwardzonych poboczy, ze zdewastowaną nawierzchnią. Niezadowalający stan podstawowej infrastruktury drogowej stanowi nadal najistotniejszą barierę rozwoju regionalnej gospodarki, upośledzając jej konkurencyjność oraz wpływając negatywnie na warunki życia ludności⁸⁸ Budowa i modernizacja dróg lokalnych, tj. dróg powiatowych i gminnych wpływa na podniesienie poziomu jakości życia społeczności lokalnych, dzięki intensyfikacji rozwoju bezpiecznej, spójnej, funkcjonalnej i efektywnej infrastruktury drogowej. Ponadto inwestycje realizowane w ośrodkach miejskich, takich jak Olsztyn, Elbląg i Ełk w przeważającej mierze przyczyniają się do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego w poszczególnych miastach oraz do oszczędności czasu w przewozach pasażerskich i towarowych. Modernizacja linii kolejowych również ma na celu skrócenie czasu przejazdu i usprawnienie kolejowych połączeń z określonymi miejscowościami (przede wszystkim na odcinku linii kolejowej nr E-65 Warszawa-Gdynia biegnącym przez Warmię i Mazury, czy też np. na linii nr 219 na odcinku Olsztyn-Szczytno i nr 35 na odcinku Szymany-Szczytno). Zachodzące zmiany w drogownictwie na Warmii i Mazurach, w tym budowa i modernizacja dróg, mają postępujący charakter, co oznacza, że stopniowo poprawia się stan infrastruktury regionalnej, choć potrzeby wciąż są ogromne.

3.2. Dostosowana do potrzeb sieć nośników energii

W 2012 r. kontynuowano projekty rozpoczęte w latach ubiegłych polegające na przebudowie napowietrznej linii energetycznej w powiatach: działowskim, iławskim, ostródzkim, bartoszyckim, lidzbarskim, mrągowskim, olsztyńskim i szczywieńskim (były to projekty współfinansowane w ramach RPO WiM 2007-2013). Przedsięwzięcia dot. rozbudowy i modernizacji sieci gazowej uplasowały się na podobnym poziomie do poprzedniego roku – pochłonęły one około 19,8 mln zł, a długość infrastruktury gazowniczej objętej inwestycjami wyniosła 148 km (w 2011 r. inwestycje objęły około 146 km infrastruktury gazowniczej, a na ten cel wydatkowano około 22,2 mln zł). Co roku przybywa infrastruktury gazowniczej, głównie przyłączy, które swoim zasięgiem obejmują coraz większe grono odbiorców. Ponadto sieć gazowa, która była eksploatowana przez szereg lat, jest obecnie poddawana punktowej modernizacji. Obserwuje się również wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii, zgodnie z zaleceniami Unii Europejskiej, co ma powodować ograniczenie emisji substancji szkodliwych dla środowiska.

⁸⁸ *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025*, op. cit., s. 52-53.

3.3 Intensyfikacja współpracy międzyregionalnej

W 2012 r. ponad 55% funduszy przeznaczono na współpracę z pozostałymi regionami partnerskimi (w 2011 r. – 65%), natomiast na pozostałe działania wydatki były na poziomie: 21% – współpraca z partnerami bałtyckimi (2011 r. – 15%), 15% – współpraca z regionami sąsiadującymi (w 2011 r. – 10%) i 9% – współpraca z Obwodem Kaliningradzkim FR (w 2011 r. – 8%). Kolejny rok z rządu następuje wyraźny spadek udziału finansowania współpracy z pozostałymi regionami partnerskimi w wydatkach ogółem na współpracę międzregionalną, choć ten kierunek współpracy wciąż pozostaje dominującym. Zarysowują się pewne tendencje w zakresie współpracy – rośnie liczba zadań i coraz więcej osób zaangażowanych jest w przedsięwzięcia międzynarodowe i międzyregionalne. Zaobserwować można również stopniowy wzrost realnych wydatków na pozostałe działania.

3.4. Monitoring środowiska

W 2012 r. w wyniku działalności WIOŚ w zakresie badań powietrza, wód i gleb przeprowadzono 81,2 tys. oznaczeń, w tym 30 tys. – w ramach monitoringu powietrza, 51,1 tys. – w ramach monitoringu wód, a 96 – w ramach monitoringu gleb. Poprawnie działający monitoring środowiska wymaga ciągłego doposażenia w profesjonalny sprzęt instytucji monitorujących stan środowiska oraz inwestowania w podnoszenie kwalifikacji zatrudnionych w nich osób. Sprawnie działający monitoring środowiska wpływa na trafność podejmowanych decyzji, dając możliwość przeciwdziałania negatywnym skutkom dla środowiska (w tym na etapie planowania i realizacji przedsięwzięć). Ogólnodostępna baza danych o środowisku zawierająca informacje pochodzące ze wszystkich instytucji monitorujących stan środowiska w województwie, dane dotyczące cennych przyrodniczo obszarów chronionych oraz obowiązujące akty prawne dotyczące województwa pozwoliłaby na upowszechnienie wiedzy o stanie środowiska i odpowiednie planowanie.

VI. Wnioski z realizacji Strategii

1. Województwo warmińsko-mazurskie jako jeden ze słabiej rozwiniętych regionów w kraju, generuje mniej niż 3% produktu krajowego (41,6 mld zł wypracowane w 2011 r. stanowiło 2,72%) i mniej niż 75% produktu krajowego per capita (28,6 tys. zł stanowiło 72,2%) Mimo dystansu jaki dzieli nasz region od tych zamożniejszych i rozwijających się szybciej niż średnie tempo rozwoju kraju (np. mazowieckie – 163,3% krajowego PKB per capita, tj. 64,8 tys. zł; dolnośląskie – 113,4%, 45 tys. zł; śląskie – 108%, 42,8 tys. zł; wielkopolskie – 104,1%, 41,3 tys. zł), od kilku lat obserwujemy proces konwergencji Warmii i Mazur z regionami Europy. Zwiększa się udział wojewódzkiego PKB per capita wg parytetu siły nabywczej w średniej UE – 28 (w 2011 r. wyniósł on 47%, podczas gdy w 2004 r. 39%). Dzięki środkom polityki spójności tempo zmian PKB i poziom PKB per capita województwa były wyższe, niż miałyby to miejsce bez ich zaangażowania⁸⁹. W celu przyspieszenia konwergencji regionalnej, konieczne jest dalsze pobudzanie impulsów rozwojowych poprzez zwiększenie strumieni środków publicznych, co będzie możliwe m.in. dzięki środkom, które napłyną do regionu w ramach perspektywy finansowej 2014-2020.

⁸⁹ *Wpływ polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski w latach 2004-2015 w świetle wyników badań makroekonomicznych*, materiał informacyjny MIR stanowiący syntezę rezultatów badań wykonanych z wykorzystaniem modeli ekonometrycznych, www.mir.gov.pl [dostęp 23.01.2014 r.].

2. W 2012 r. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w swoim raporcie⁹⁰ sklasyfikował warmińsko-mazurskie jako województwo o niskiej atrakcyjności inwestycyjnej, podobnie jak podkarpackie, lubelskie, świętokrzyskie i podlaskie. Niska pozycja może wynikać m.in. z długofalowych procesów społeczno-gospodarczych, które miały także wpływ na wysoki poziom atrakcyjności pozostałych województw. W analizowanym roku odnotowano spadek liczby inwestorów zagranicznych oraz spadek liczby ofert inwestycyjnych. Najwyższą aktywność regionalnych przedsiębiorców na rynkach zagranicznych zaobserwować można w sektorach produkujących wyroby z gumy, w przemyśle meblarskim, w sektorze artykułów spożywczych, produkcji metali i wyrobów metalowych, produkcji wyrobów z drewna i papieru oraz w produkcji pozostałych maszyn i urządzeń. Część z tych sektorów wpisuje się w inteligentne specjalizacje regionu (ekonomię wody, drewno i meblarstwo oraz żywność wysokiej jakości⁹¹). Zgodnie z założeniami Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 r. rozwój tych specjalizacji ma przyczynić się do wzrostu innowacyjności regionu oraz wzrostu aktywności zawodowej i przedsiębiorczości. Produkty z województwa eksportowane są przede wszystkim do Niemiec, Francji i Włoch, co jest zbieżne z trendami krajowymi, jednakże brak jest eksportu towarów do bliskich sąsiadów regionu. Jednym z ważniejszych wyzwań możliwym do zrealizowania w celu pozyskania inwestorów zewnętrznych jest budowa klimatu inwestycyjnego ukierunkowanego na osiąganie korzyści zewnętrznych, ale należy również pamiętać o poprawie sytuacji w zakresie dostępności komunikacyjnej oraz polepszania jakości kapitału ludzkiego⁹².
3. Cechą nowoczesnej gospodarki jest powiązanie sfery przedsiębiorczości ze sferą nauki i inwestowanie środków finansowych w rozwój sektora B+R działającego na rzecz rozwoju inteligentnych specjalizacji. Badanie sektora badawczo-rozwojowego w województwie potwierdziło, że w gronie przedsiębiorstw współpracujących z regionalnymi naukowcami dominują producenci żywności i przedstawiciele sektora rolniczego. Istnieją jednak branże, istotne z punktu widzenia rozwoju, których zaplecze naukowo-badawcze znajduje się poza regionem⁹³. Jednocześnie, wśród regionalnych przedsiębiorców stale istnieje zapotrzebowanie na wiedzę dotyczącą innowacji, np. w formie usług informacyjnych i doradczych świadczonych przez IOB, a także działań promujących innowacyjność⁹⁴. Chcąc wyjść na przeciw potrzebom regionu w zakresie m.in. niedostatecznej współpracy sektora B+R i sfery biznesu, w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Warmińsko-Mazurskiego 2014 -2020 zaplanowano szereg działań i odpowiednie środki finansowe w celu pobudzenia tej współpracy. Planuje się, że dzięki tej interwencji zwiększy się w regionie odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych oraz liczba podmiotów gospodarczych współpracujących z ośrodkami badawczymi. Uzupełnieniem bezpośredniego wsparcia środowiska biznesowego będzie wzmocnienie jego otoczenia instytucjonalnego, oferującego m.in. usługi doradcze i szkoleniowe. Znaczna część środków programu zostanie skierowana właśnie na wzmocnianie rozwoju technologicznego i innowacji oraz na podniesienie konkurencyjności regionalnych przedsiębiorstw. Mając to na uwadze, należy

⁹⁰ Nowicki M., Raport pt. *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2012*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2012, s. 5, 42, 51, 53, 61.

⁹¹ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025.

⁹² Dziemianowicz W., Szlachta J., *Konkurencyjność Warmii i Mazur – diagnoza problemowa*, Geoprofit na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn, czerwiec 2012 r., s. 25-33.

⁹³ *Identyfikacja możliwości wykorzystania funduszy strukturalnych na lata 2014-2020 w województwie warmińsko-mazurskim w celu rozwoju współpracy sektora B+R z przedsiębiorstwami*, PAG Uniconsult i PSDB, Warszawa 2013, s. 7 i 55.

⁹⁴ *Ewaluacja RPO WiM w kontekście konkurencyjności firm, produktów i usług*, EGO s. c. na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Warszawa 2012 r., s. 11, 156-157.

pamiętać, że zarówno przed jednostkami sfery B+R jak i przedsiębiorstwami stoi nie lada wyzwanie związane z przygotowaniem się do nowych wyzwań oraz otwarciem się na współpracę.

4. W ocenie sytuacji na warmińsko-mazurskim rynku pracy należy zwrócić uwagę na rozbieżności w poziomie bezrobocia wynikające z różnego podejścia do jego mierzenia. Zestawienie najwyższej w kraju stopy bezrobocia rejestrowanego (21,3%) ze stopą bezrobocia wg BAEL (11,1% – czwarty najwyższy wynik w kraju) pokazuje, że osób bezrobotnych jest faktycznie mniej niż wynika z rejestrów prowadzonych przez urzędy pracy. Bezrobocie rejestrowane uwzględnia bowiem także osoby, które rejestrują się w urzędach wyłącznie w celu uzyskania ubezpieczenia zdrowotnego i/lub świadczeń pomocy społecznej, a faktycznie pracują w tzw. *szarej strefie*. Należy również pamiętać, że regionalny rynek pracy charakteryzuje się dużym przestrzennym zróżnicowaniem poziomu bezrobocia, znacznym odsetkiem osób długotrwale bezrobotnych oraz kobiet, jak również sezonowością związaną z obecnością miejsc pracy w rolnictwie, budownictwie czy usługach około turystycznych. W obliczu spowolnienia gospodarczego i pogarszającej się sytuacji na rynku pracy szczególnie istotne okazało się wsparcie z funduszy europejskich. Dzięki realizacji RPO WiM 2007-2013 w 2012 r. liczba utworzonych miejsc pracy w regionie wyniosła 3 484 wobec 2 469 w 2011 r., zaś dzięki PO KL – 7 399 wobec 6 411, co oznacza, że statystycznie w 2012 r. utworzono 2 003 miejsca pracy dzięki środkom z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Badania skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013 pokazały, że do projektów trafiły osoby silnie zmotywowane do znalezienia pracy, co korzystnie wpływało na szanse faktycznego jej podjęcia, ale niosło ze sobą niekiedy ryzyko efektu jałowej straty⁹⁵. Wobec tego według autorów raportu rekomendowane jest m.in. położenie w przyszłości większego nacisku na badanie faktycznych potrzeb i sytuacji osób obejmowanych wsparciem i koncentrację wsparcia z EFS na osobach nieaktywnych w poszukiwaniu zatrudnienia⁹⁶. Zakłada się, że w ramach kolejnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej znaczna część wsparcia skierowana zostanie zwłaszcza do tych osób bezrobotnych, poszukujących pracy i nieaktywnych zawodowo, które znajdują się w szczególnej sytuacji (osób młodych do 30. r. ż., starszych po 50. r. ż., kobiet, niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych i nisko wykwalifikowanych). Zjawisko pozostawania bez pracy w dłuższym okresie czasu skutkuje ubóstwem, którego skala w województwie warmińsko-mazurskim jest najwyższa w porównaniu z innymi regionami kraju – wskaźnik zagrożenia ubóstwem poniżej granic minimum egzystencji⁹⁷ wyniósł w 2012 r. 13,5%, co było najwyższą wartością w kraju (kraj – 6,8%), również najwyższe w kraju były wartości wskaźnika zagrożenia ubóstwem poniżej relatywnej granicy ubóstwa⁹⁸ (24,7% wobec 16,3% w kraju) oraz wskaźnika zagrożenia ubóstwem poniżej ustawowej granicy ubóstwa⁹⁹ (13,8% wobec 7,2%). W związku z tym w RPO WiM 2014-2020 środki EFS skierowane zostaną w regionie m.in. na: pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy przez osoby bezrobotne, zdobywanie i podnoszenie kwalifikacji zawodowych w celu dopasowania do potrzeb rynku pracy, wspieranie mobilności zawodowej, wsparcie w rozpoczęciu własnej działalności gospodarczej, czy też promowanie włączenia społecznego oraz przeciwdziałanie ubóstwu i dyskryminacji.

⁹⁵ Wynik byłby taki sam bez zastosowania wsparcia.

⁹⁶ *Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013. Raport cząstkowy*, PAG Uniconsult, 2013.

⁹⁷ Procent osób w gospodarstwach domowych znajdujących się poniżej minimum egzystencji. Minimum egzystencji wyznacza poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

⁹⁸ Relatywna granica ubóstwa – 50% średnich wydatków (ekwiwalentnych) gospodarstw domowych.

⁹⁹ Kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia z pomocy społecznej.

5. W 2012 r. w regionie zaobserwować można było przyspieszenie inwestycji drogowych realizowanych na drogach wszystkich kategorii, co powoli przekłada się na poprawę dostępności komunikacyjnej i wewnętrznej spójności regionu. W latach 2011-2012 do użytku oddane zostały 4 obwodnice większych miast w regionie, tj. północna w Łławie, zachodnia Mrągowa, Ełku i Olsztynka, natomiast do końca 2013 r. powstały kolejne 2 obwodnice, tj. Olecka oraz Gołdapi¹⁰⁰. Według danych elektronicznej bazy projektów współfinansowanych z funduszy UE na lata 2007-2013 KSI SIMIK na dzień 31.12.2012 r., w ramach RPO WiM 2007-2013 podpisanych zostało 70 umów na realizację infrastruktury drogowej warunkującej rozwój regionalny o łącznej wartości 972,6 mln zł (w tym 693,4 mln zł z EFRR) oraz 46 umów z zakresu infrastruktury drogowej warunkującej rozwój lokalny o łącznej wartości 163,1 mln zł (w tym 101,3 mln zł z EFRR). Ponadto w latach 2008-2011, w ramach Narodowego programu przebudowy dróg lokalnych 2008-2011 udało się przeprowadzić 101 zadań inwestycyjno-remontowych na 183,9 km dróg gminnych oraz 89 zadań na 349,2 km dróg powiatowych (tzw. *schetynówki*). Zdecydowana większość z tych zadań dotyczyła przebudowy dróg, dofinansowanych z budżetu państwa dotacjami celowymi¹⁰¹. Na Warmii i Mazurach w ramach inwestycji infrastrukturalnych realizowanych w ramach RPO WiM 2007-2013 skupiono się na poprawie zewnętrznej dostępności i wewnętrznej spójności transportowej regionu. Dostępność wewnętrzna województwa warmińsko-mazurskiego¹⁰² jest najwyższa w Olsztynie i spada wraz z oddalaniem się od stolicy Warmii, z wyjątkiem kierunku północno-zachodniego, gdzie drugim ważnym miastem kształtującym duży potencjał jest Elbląg. Ze względu na istniejące odcinki drogi ekspresowej S7 przechodzącej przez zachodni obszar województwa ciąg lepiej dostępnych gmin jest widoczny od Elbląga, aż po Ostródę i Grunwald. Najgorzej dostępną częścią województwa jest wschodni obszar powiatu gołdapskiego oraz gmina Kalinowo w powiecie ełckim. Stosunkowo słabo dostępny jest również cały pas wzdłuż granicy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej. Słaba dostępność terenów wschodnich jest częściowo uwarunkowana lokalizacją stolicy województwa (wyraźnie w zachodniej części regionu). W województwie warmińsko-mazurskim realizowane są przede wszystkim ciągi dróg wojewódzkich prowadząc do znacznej poprawy dostępności obszarów peryferyjnych. Podjęte działania koncentrują się na obszarach najslabiej dostępnych¹⁰³. Niemniej jednak kwestie dostępności zarówno wewnętrznej jak i zewnętrznej województwa nadal stanowią wyzwanie w przyszłej polityce transportowej Warmii i Mazur.
6. Warmia i Mazury wyróżniają się na tle kraju szczególnymi walorami przyrodniczymi. Walory te ułatwiają rozwój turystyki, a przede wszystkim jej aktywnych form. Województwo postrzegane jest jako ekologiczne, czyste i spokojne, co stanowi potencjał rozwojowy dla turystyki zdrowotnej i ekologicznej. Duży udział różnorodnych powierzchni przyrodniczych w powierzchni ogółem powoduje, że region posiada duży potencjał ekoturystyczny oraz turystyczny¹⁰⁴.

¹⁰⁰ Informacja o inwestycjach drogowych w Województwie Warmińsko-Mazurskim oraz o stanie wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013, s.4, dane do NS nt. kontynuacji wsparcia województwa polityką spójności

¹⁰¹ Informacja dla Rady Ministrów o realizacji programu wieloletniego pn. Narodowy program przebudowy dróg lokalnych 2008-2011 w okresie od dnia 31 października 2008 r. do dnia 31 grudnia 2011 r.; Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, kwiecień 2012 r., s 30-41.

¹⁰² W obliczeniach przyjętych w opracowaniu Rosik P., Komornicki T., Stępiak M., Pomianowski W., *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw*. IGIPIZ PAN, Warszawa, 12 grudnia 2012 r., dostępność rozumiana jest jako możliwość dotarcia z gminy „i” do pozostałych gmin należących do tego samego województwa co gmina „i”. Przy spójności wewnętrznej województwa zakłada się, że nie ma możliwości wykonania podróży poza obszar danego regionu.

¹⁰³ Rosik P., Komornicki T., Stępiak M., Pomianowski W., *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw*. IGIPIZ PAN, Warszawa, 12 grudnia 2012 r., s. 8- 10, 21, 48-49.

¹⁰⁴ Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025, op. cit., s. 5.

turystyczne dają szansę wykorzystania całokształtu walorów i potencjału w celu podniesienia konkurencyjności regionu. W dalszym ciągu istniejące zalety wymagają właściwego przygotowania oraz wykorzystania i sprzedania¹⁰⁵. Wśród największych trudności rozwoju turystyki znajduje się mała dostępność komunikacyjna i wąska oferta całorocznych usług. Silna koncentracja na walorach naturalnych (jeziora, cisza, spokój i czyste powietrze) powoduje wykluczenie innych obszarów i ich potencjałów. Istnienie silnej konkurencji innych regionów sprawia, że turystyczna oferta województwa, aby zachęcić do korzystania z niej musi być szczególnie atrakcyjna¹⁰⁶. Środki UE pozyskane w perspektywie finansowej 2007-2013 umożliwiły powstanie nowych obiektów noclegowych, gastronomicznych oraz rekreacyjno-sportowych, a także realizację działań promocyjnych. Wskaźnik liczby turystów zagranicznych korzystających z noclegów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców regionu utrzymał tendencję wzrostową (trzeci rok z rzędu). Jego wzrost był jednak niższy niż wzrost średniej krajowej (4,6% w stosunku do 13,2%). Odsetek turystów zagranicznych w ogóle turystów odwiedzających region plasował Warmię i Mazury na 9. miejscu w kraju. Wzrost ogólnej liczby turystów był niższy niż w latach ubiegłych – 3,0% (rok wcześniej – o 6,7%, dwa lata wcześniej – o 5,7%). Tymczasem szacunkowe wydatki poniesione na realizację Strategii w obszarze turystyki i kultury spadły o ponad połowę (w tym o blisko 1,2 mln zł spadły nakłady na działania informacyjne i promocyjne). Rozwój turystyki wymagać będzie zmiany podejścia. Promocja Warmii i Mazur uwzględniać powinna transformację modelu turystyki od starego, tzw. 3S (*sun, sand, sea* – słońce, piasek, morze) do nowego, tzw. 3E (*education, excitement, entertainment* – edukacja, emocje, rozrywka)¹⁰⁷. Zgodnie z tą zasadą, turysta podczas podróży turystycznej jest zainteresowany przeżyciami, interakcją i zaspokojeniem potrzeb poznawczych i oczekuje znacznie więcej niż słońce, morze i plaża – pragnie odkrywać, bawić się i poznawać inne kultury.

7. Do najważniejszych działań realizowanych na rzecz poprawy jakości i ochrony środowiska zaliczyć z pewnością należy prawidłową gospodarkę odpadami oraz ściekami. W regionie jest realizowany *Plan gospodarki odpadami dla województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2011-2016*. Z udziałem funduszy strukturalnych w latach 2007-2013 wykonano szereg inwestycji, które przyniosły wymierne efekty. Według danych elektronicznej bazy projektów współfinansowanych z funduszy UE na lata 2007-2013 KSI SIMIK na dzień 31.12.2012 r., w ramach RPO WiM 2007-2013 podpisano 8 umów na realizację projektów dotyczących gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi (m.in. składowiska, sortownie i systemy gospodarki odpadami w: Działdowie, Braniewie i Wysiece) o łącznej wartości 91,9 mln zł (w tym 39,6 mln zł z EFRR). W ramach PO IŚ 2007-2013 natomiast do końca 2012 r. podpisano umowy na realizację 4 projektów dotyczących gospodarki odpadami i ochrony powierzchni ziemi (tj. Siedliska k/Ełku i Związek Gmin Regionu Ostródzko-Iławskiego Czyste Środowisko), w tym 2 projekty kluczowe (Olsztyn i Elbląg)¹⁰⁸. Według danych elektronicznej bazy projektów współfinansowanych z funduszy UE na lata 2007-2013 KSI SIMIK na dzień 31.12.2012 r., na realizację projektów dotyczących gospodarki wodno-ściekowej w ramach RPO WiM 2007-2013 podpisano 38 umów o łącznej wartości 262,0 mln zł (w tym 170,9 mln zł z EFRR), w tym m.in. w ramach wdrażanego od lat programu pn.

¹⁰⁵ Projekt Planu zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego. Analiza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego. Turystyka, Warmińsko-Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego, Olsztyn 2009-2012 r., s. 98 – 1 081 jezior, w tym 320 o powierzchni powyżej 50 ha.

¹⁰⁶ Ibidem, s. 12.

¹⁰⁷ Kozak M. W. *Turystyka jako czynnik rozwoju regionów Polski Wschodniej*. Ekspertyza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych EUOREG, Uniwersytet Warszawski, Warszawa, 18 października 2011, s. 88.

¹⁰⁸ *Informacja o wykorzystaniu środków publicznych z programów wdrażanych w województwie warmińsko-mazurskim. Stan na dzień 31.XII.2012 r.*

Rozbudowa i modernizacja infrastruktury wodno-ściekowej w Regionie Wielkich Jezior Mazurskich – MASTERPLAN dla Wielkich Jezior Mazurskich, porządkującego gospodarkę wodno-ściekową w 14 lokalizacjach regionu WJM (m.in. w gminie Ruciane-Nida, Pozezdrze, Gołdap, Piecki, Ryn, Mikołajki, Stare Juchy, Wydminy i Biała Piska). Na rzecz ochrony jezior również w ramach RPO WiM 2007-2013 podpisano 11 umów o łącznej wartości 39,0 mln zł (w tym 22,5 mln zł z EFRR), na szczególną uwagę zasługuje tutaj projekt kluczowy, tj. program pn. *Budowa ekologicznych mini przystani żeglarskich wraz z systemami odbioru i segregacji odpadów na wybranych obszarach regionu warmińsko-mazurskiego*, w ramach którego powstały przystanie żeglarskie w 11 lokalizacjach (m.in. gmina Iława, gmina miejska Mrągowo, gmina Węgorzewo, gmina Pisz, gmina Zalewo, PTTK Wilkasy, gmina Mikołajki, TKKF Korektywa oraz gmina Ryn). Z kolei, w ramach PO IŚ 2007-2013 podpisano umowy na realizację 10 projektów dotyczących gospodarki wodno-ściekowej (gmina Olsztynek, gmina miejska Lubawa, Olecko, Kętrzyn, gmina Olsztyn, gmina miejska Lidzbark Warmiński, aglomeracje: Pisz, Iława, Giżycko), w tym 1 projektu kluczowego (aglomeracja Elk)¹⁰⁹. Wciąż pozostały jednakże wyzwania, przede wszystkim wynikające z zobowiązań akcesyjnych Polski oraz dyrektyw unijnych w obszarach przetwarzania odpadów, zapobiegania powstawaniu odpadów, ponownego ich wykorzystania i recyklingu, ograniczania składowania. Dalsze inwestycje w sektorze gospodarki odpadami powinny przynieść pozytywny efekt środowiskowy oraz gospodarczy dzięki efektywnemu wykorzystywaniu zasobów, jak i stworzyć lepsze warunki życia mieszkańców. Pomimo intensywnej rozbudowy infrastruktury odprowadzania oraz oczyszczania ścieków w przeciągu ostatnich kilkunastu lat, której efektem jest znaczna redukcja presji wywieranej na środowisko ze strony sektora komunalnego, potrzeby w tym zakresie są nadal znaczące. W 2012 r. nadal jedna gmina województwa (Milejewo) nie miała kanalizacji sanitarnej, a wiele było skanalizowanych tylko w części¹¹⁰. Trzeba jednak mieć na uwadze, że w regionie znajduje się wiele terenów o rozproszonej zabudowie, gdzie budowa sieci kanalizacyjnej z powodów ekonomicznych lub technicznych jest utrudniona bądź niemożliwa do realizacji, stąd szczególną rolę może tu odgrywać budowa przydomowych lub przyzakładowych oczyszczalni ścieków¹¹¹.

8. W województwie warmińsko-mazurskim w 2012 r. wytworzono zaledwie 0,5% krajowej produkcji energii elektrycznej, co spowodowało, że region znalazł się na ostatnim miejscu w kraju. Główne źródła zasilania województwa w tą energię znajdują się poza jego granicami i stanowią je zewnętrzne sieci wysokiego napięcia. Aby dostosować do potrzeb sieci nośników energii, zrealizowano szereg inwestycji, np. przebudowę odcinków linii napowietrznej SN15KV m.in. w gminach: Iława, Lidzbark Warmiński, Olsztynek, Górowo Iławeckie, Grunwald czy Ostróda. Pomimo nieznacznego wzrostu długości przebudowywanej infrastruktury energetycznej w porównaniu do 2011 r., wydaje się, że tempo inwestycji jest niedostateczne w stosunku do tempa wzrostu zapotrzebowania na energię. Najważniejszym problemem do rozwiązania w najbliższych latach będzie ponadto wzrost cen energii i jej nośników. Wraz ze wzrostem zapotrzebowania na energię, koszt ten staje się coraz bardziej znaczący w budżetach gospodarstw domowych, co może skutkować z jednej strony zwiększeniem popytu na technologie energooszczędne oraz rozwiązaniach z obszaru inteligentnych sieci energetycznych,

¹⁰⁹ Informacja o wykorzystaniu środków publicznych z programów wdrażanych w województwie warmińsko-mazurskim. Stan na dzień 31.XII.2012 r.

¹¹⁰ Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, przyjęty Uchwałą nr 22/227/14/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 8 kwietnia 2014 r., s. 10.

¹¹¹ Strategia działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie na lata 2013-2016 z perspektywą do 2020 roku, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Olsztynie 2012, s. 22 i 33.

natomiast z drugiej strony zainteresowaniem zastosowania indywidualnych źródeł energii na użytek własny¹¹². W województwie zaobserwować można wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Możliwości podłączeń jednostek wytwarzających energię ze źródeł odnawialnych wymaga inwestycji w poprawę jakości sieci przesyłowej, która w chwili obecnej jest w bardzo złym stanie. Potrzeby inwestycyjne w tym zakresie są bardzo duże. Częściowe ich zaspokojenie będzie możliwe poprzez realizację projektów finansowanych ze środków UE w perspektywie finansowej 2014-2020 zarówno w programach krajowych jak i regionalnym.

¹¹² Wiśniewski G. (red.). Określenie potencjału energetycznego regionów Polski w zakresie odnawialnych źródeł energii - wnioski dla Regionalnych Programów Operacyjnych na okres programowania 2014-2020. Instytut Energetyki Odnawialnej, Warszawa, grudzień 2011 r., s. 52-53 i 106.

Wykaz skrótów

B+R	badania i rozwój	PO IS	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2007-2013
BAEL	Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności	PO IG	Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013
BDL	Bank Danych Lokalnych	PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013
COI	Centrum Obsługi Inwestora	PO RPW	Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013
COP	Centrum Organizacji Pozarządowych	PPS	Purchasing Power Standard (Standard Siły Nabywczej)
DPS	Dom Pomocy Społecznej	PRBS	Wieloletni Program Rozwoju Bazy Sportowej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2006-2013
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego	PROW	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
EFS	Europejski Fundusz Społeczny	PSP	Państwowa Straż Pożarna
FRDL	Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej	PUP	Powiatowy Urząd Pracy
FRKF	Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej	PWSZ	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu
ESDK	Europejska Sieć Dziedzictwa Kulinarnego	RCOI	Regionalne Centrum Obsługi Inwestora
ESWIP	Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych	RDD	Rodzinny Dom Dziecka
FS	Fundusz Spójności	RDP	Rodzinny Dom Pomocy
GDDKiA	Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad	RFP	Regionalny Fundusz Pożyczkowy
GIOŚ	Główny Inspektorat Ochrony Środowiska	RIS	Regionalna Strategia Innowacyjności Województwa Warmińsko-Mazurskiego
GUS	Główny Urząd Statystyczny	RO EFS	Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego
IOB	Instytucja Otoczenia Biznesu	RPO WiM	Regionalny Program Operacyjny Warmia i Mazury na lata 2007-2013
ISO	International Organization for Standardization	RSU	Regionalny System Usług
JST	jednostka samorządu terytorialnego	RSWI	Regionalny System Wspierania Innowacji
KSU	Krajowy System Usług	SGGW	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
MF EOG	Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego	SKO	Samorządowe Kolegium Odwoławcze
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	SPO WKP	Sektorowy Program Operacyjny Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw 2004-2006
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa	SSSE	Suwalska Specjalna Strefa Ekonomiczna
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia	SZJ	System Zarządzania Jakością
NMF	Norweski Mechanizm Finansowy	TBS	Towarzystwo Budownictwa Społecznego
OPP	Organizacja Pożytku Publicznego	UE	Unia Europejska
KSU	Krajowy System Usług	UWM	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
MF EOG	Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego	WFOŚiGW	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

NTS	Nomenklatura Jednostek Terytorialnych	WIOŚ	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
OPP	Organizacja Pożytku Publicznego	W-MCOI	Warmińsko-Mazurskie Centrum Obsługi Inwestora
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej	W-MSS-E	Warmińsko-Mazurska Specjalna Strefa Ekonomiczna
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna	WMARR	Warmińsko-Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego Spółka Akcyjna
OWIES	Ośrodek Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej	WOPR	Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
OWSIIZ	Olsztyńska Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania Im. Prof. T. Kotarbińskiego w Olsztynie	WORD	Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego
PAIiIZ	Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych	WSS-E	Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna
PAN	Polska Akademia Nauk	WUP	Wojewódzki Urząd Pracy
PARP	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości	ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ZOSP RP	Związek Ochotniczych Straży Pożarnych RP
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych	ZOZ	Zakład Opieki Zdrowotnej
PKB	Produkt Krajowy Brutto	ZPORR	Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004-2006

Spis tabel, wykresów i map

Tabela nr 1	Zróżnicowanie wewnętrzne województwa warmińsko-mazurskiego	12
<hr/>		
Wykres nr 1	Przyrosty PKB realnego (w cenach stałych).....	8
Wykres nr 2	Przyrosty PKB nominalnego (w cenach bieżących)	8
Wykres nr 3	PKB w województwie i jego udział w kraju (w cenach bieżących)	9
Wykres nr 4	PKB per capita w województwie wobec wartości dla kraju (w cenach bieżących)	9
Wykres nr 5	Udział w PKB per capita w UE-28 (w PPS)	10
Wykres nr 6	Udział w PKB per capita w UE27 (w PPS) w 1999 r. i 2011 r.	10
Wykres nr 7	Udział podregionów w PKB województwa (w cenach bieżących) w 2011 r. (%)	11
Wykres nr 8	PKB per capita w podregionach (w cenach bieżących) w 2011 r.	11
Wykres nr 9	Aktywność zawodowa na 1 000 mieszkańców w wieku 15 lat i więcej wg BAEL.....	12
Wykres nr 10	Bezrobotni na 1 000 mieszkańców czynnych zawodowo wg bezrobocia rejestrowanego	13
Wykres nr 11	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gospodarce narodowej	13
Wykres nr 12	Wskaźnik dla celu Wzrost konkurencyjności gospodarki – PKB na 1 pracującego (w cenach bieżących).....	15
Wykres nr 13	PKB na 1 pracującego w gospodarce narodowej (w cenach bieżących)	15
Wykres nr 14	Liczba pracujących w gospodarce narodowej na 1 000 mieszkańców	15
Wykres nr 15	Liczba spółek z udziałem zagranicznym na 10 tys. mieszkańców	16
Wykres nr 16	Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów na 1 000 mieszkańców	17
Wykres nr 17	Wskaźnik syntetyczny dla celu strategicznego <i>Wzrost aktywności społecznej</i>	17
Wykres nr 18	Zmiana liczby ludności na 100 tys. mieszkańców	18
Wykres nr 19	Udział ludności do 25 roku życia w ogóle ludności	18
Wykres nr 20	Liczba studentów na 10 tys. mieszkańców	19
Wykres nr 21	Udział gospodarstw domowych z komputerem z dostępem do Internetu w ogóle gospodarstw domowych	19
Wykres nr 22	Wskaźnik syntetyczny dla celu strategicznego <i>Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych</i>	20
Wykres nr 23	Drogi utwardzone na 100 km ²	20
Wykres nr 24	Linie kolejowe na 100 km ²	20
Wykres nr 25	Udział ludności korzystającej z kanalizacji	21
Wykres nr 26	Udział ludności korzystającej z sieci gazowej.....	21
Wykres nr 27	Liczba działań w priorytetach Strategii w latach 2007-2012.....	22
Wykres nr 28	Liczba projektów i inicjatyw w priorytetach Strategii w latach 2007-2012	23
Wykres nr 29	Liczba projektów i inicjatyw w celach operacyjnych w 2011 r.....	23
Wykres nr 30	Struktura wydatków poniesionych na realizację Strategii wg priorytetów w latach 2007-2012.....	24
Wykres nr 31	Struktura poniesionych wydatków wg celów operacyjnych w latach 2008-2012.....	24
<hr/>		
Mapa nr 1	Udział w PKB per capita w UE-28 (w PPS)	10

Wykaz ważniejszych źródeł wykorzystanych przy opracowaniu Raportu

1. *Ewaluacja RPO WiM 2007-2013 w kontekście konkurencyjności firm, produktów i usług*, EGO s.c. na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, 2012.
2. Komornicki T., Rosik P., Stępnia M., *Dostępność transportowa w Polsce Wschodniej*, Ekspertyza wykonana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego na potrzeby aktualizacji Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020.
3. Malko J., Parczewski Z., *Przestrzenne uwarunkowania i potrzeby terytorialne związane z rozwojem systemów technicznej infrastruktury energetycznej. Rekomendacje dla KPZK, PAN*.
4. Nowicki M. (red.), *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2011.
5. *Raport końcowy z badania ewaluacyjnego Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2020*, IBS i ReyTech na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, 2011.
6. *Ubóstwo w Polsce w 2012 r. (na podstawie badań budżetów gospodarstw domowych)*, http://old.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/qus/WZ_ubostwo_w_polsce_2012.pdf
7. *Ubóstwo w województwie warmińsko-mazurskim – charakterystyka zjawiska oraz działania podejmowane na rzecz ograniczenia problemu.* Badanie zrealizowane przez Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej przy współpracy Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie w 2013 r.
8. *Wpływ polityki spójności na rozwój społeczno-gospodarczy Polski w latach 2004-2015 w świetle wyników badań makroekonomicznych*, materiał informacyjny Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2012.
9. *Wydarzenie roku 2012 w Polsce i na świecie. Komunikat badań*, Centrum Badań Opinii Społecznej, Warszawa, styczeń 2013.
10. Biuletyny informacyjne Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w 2012 r., http://www.mir.gov.pl/ministerstwo/serwis_prasowy/multimedia/biuletyn_informacyjny/Strony/biuletyn%20informacyjny.aspx
11. Portal Unii Europejskiej: <http://ec.europa.eu>
12. Serwis samorządowy PAP: <http://www.samorzad.pap.pl>
13. Wrota Warmii i Mazur: kalendarium wydarzeń, patronaty Marszałka Województwa w 2012 r., <http://wrota.warmia.mazury.pl/>
14. Główny Urząd Statystyczny Bank Danych Lokalnych, <http://www.stat.gov.pl/bdl>

**URZĄD MARSZAŁKOWSKI
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO**

10-562 Olsztyn, ul.Emilii Plater 1
T: +48 89 521 93 00
E: dpr@warmia.mazury.pl
W: www.wrota.warmia.mazury.pl